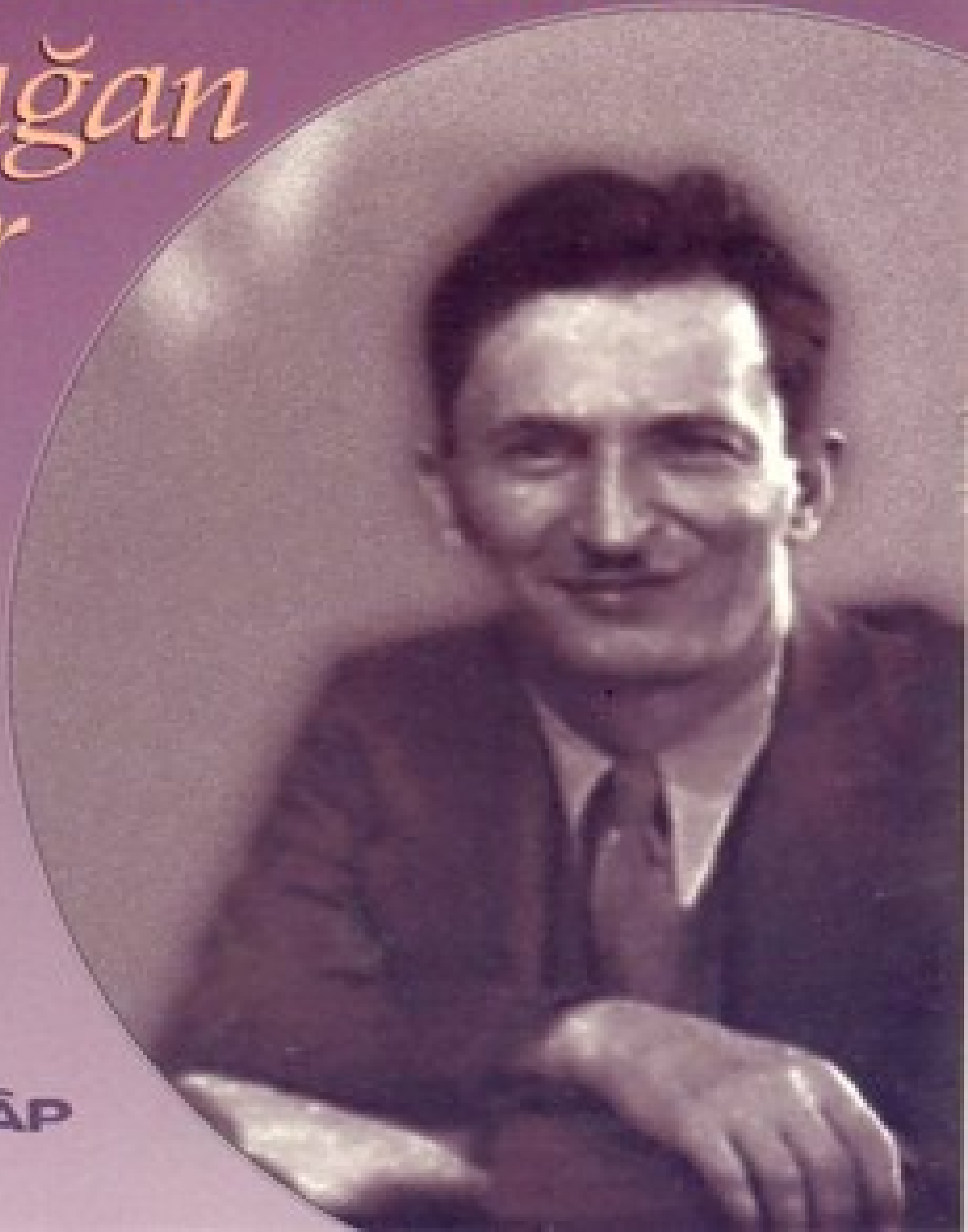
REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 20

Olağan İşler

İNKILÂP

Reşat Nuri Güntekin - Olağan İşler

Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri

1 — Çalıkuşu
13 — Gökyüzü
2 — Dudaktan Kalbe
14 — Değirmen
3 — Akşam Güneşi
15 — Yeşil Gece
4 — Acımak
16 — Olağan İşler
5 — Damga
17 — Gizli El
6 — Kızılcık Dalları
18 — Harabelerin Çiçeği
7 — Eski Hastalık
19 — Sönmüş Yıldızlar
8 — Miskinler Tekkesi 20 — Tanrı Misafiri
9 — Anadolu Notlan I-II
21 — Kan Davası
10 — Yaprak Dökümü 22 — Kavak Yelleri
11 — Ateş Gecesi
23 — Leylâ ile Mecnun
12 — Bir Kadın Düşmanı
24 — Son Sığmak

Piyesleri :

Hançer Balıkesir Muhasebecisi
Hülleci Tamı Dağı Ziyafeti
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Eski Şarkı
Bir Köy Öğretmeni
Yaprak Dökümü
Tercümeleri :

Hz. Muhammed'in Hayatı
Bir Fakir Delikanlı
(Emil Dergmenheim'den)
la Dam 0 Kamelya
Kahramanlar (Cariyi) (A. Dumas Fils)
Don Kişot
Evham
(Cervantes Saavedra) Hakikat (Emil Zola)
Yabancı itiraflar (J. J. Rousseau)
Atlı Adam

Hayatı

Güntekin, 1889'da, Askeri tabip olan Nuri Bey ile Erzurum valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'ın oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. Öğrenim hayatı boyunca birçok il gezen Güntekin, ilköğrenimine Çanakkale'de başlamıştır. Daha sonra İzmir'deki Frerler okulunda bir süre öğrenim görüp sınavla girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. Böylece öğrenim hayatını yirmi üç yaşında bitirmiş oldu.

Güntekin 1927'e kadar Fransızca ve Türkçe öğretmenlikleriyle müdürlük görevlerini üstlenmiştir. Bazı görev aldığı okullar Bursa Sultanisi, İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi, Akşemseddin Mektebi, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi, Osman Gazi Paşa Mektebi, Vefa Sultanisi, İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Erenköy Kız Lisesi'dir.

Güntekin, 1927'de maarif müfettişi oldu ve bu arada Dil Heyeti'yle birlikte bazı çalışmalarda bulundu. 1939'da ise Çanakkale milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Bu görevini 1946'ya kadar sürdürdü. 1947'de, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara'da yayımlanan Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket gazetesini çıkardı. Güntekin daha sonra müfettişlik görevine geri döndü ve 1950'de UNESCO Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevleriyle Paris'e gitti. 1954'te ise yaşında dolayı bu görevden ayrılmak zorunda kaldı. Emekliliğinden sonra bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebi heyeti üyeliği yapmıştır.

Güntekin'e Akciğer kanseri teşhisi konulduktan sonra tedavisi için Londra'ya gitti ve orda hastalığına yenik düşerek öldü. 13 Aralık 1956 günü, Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Olağan İşler

AŞK MEKTUPLARI

Rasim, bir akşam, mektepten döndüğü vakit, kendi ismine gelmiş bir zarf buldu. İçinde, çiçekli bir kâğıt üstüne, yeni yazı ile, şu satırlar yazılıydı:

"Rasim Bey,

Ben, sizi uzaktan uzağa seven bir gene kızım. Çok güzel olduğumu korkmadan söyliyebilirim.

Dünyada en büyük emelim sizin tarafınızdan sevilmek ve sizin zevceniz olmaktır. Fakat, yaşlarımız çok küçük olduğu için zannederim ki, birkaç sene beklemek lâzım gelecek.. Şimdilik kendimi size tanıtmıyacağım. Mektuplarınıza "....,, adresine " post restant „ olarak gönderiniz. Benim fevkalâde mutaassıp bir beybabam vardır ki, çok nadiren sokağa çıkmama müsaade eder. Maamafih, belki bir gün ayaküzeri görüşebiliriz. Kendimi şimdiden sevgiliniz ve nişanlınız addettiğim için sizinle görüşmeyi fena ve ayıp bir şey sanmıyorum. Evde yalnızlıktan çok canım sıkılıyor. Mektuplarınız benim için büyük bir teselli olacaktır."

On altı yaşına gelmiş her mektep çocuğu gibi, Rasim için de hayatta sevip sevilmekten daha ehemmiyetli bir şey yoktu. Bu mektubu okur okumaz yüreğine bir ateştir düştü. Tanımadığa bu kızı

deli gibi sevmeğe başladı. O gece sinemaya gidecekti, vazgeçti. Erkenden odasına çekilerek kendisini seven bu genç kıza uzun bir mektup yazdı. Mektubu posta kutusuna attığı zaman birdenbire on yaş büyümüş gibi bir gurur duyuyordu.

isminin Bedia olduğunu söyliyen bu genç kız, Rasimin mektuplarına muntazaman mukabele ediyor, şayet o, cevabını bir iki gün geciktirecek olursa kıyametleri koparıyordu.

Tan Matbaası — 18S9

"Sizi ne kadar sevdiğini ve kapatıldığı yalnız evde sizin mektuplarınızdan başka tesellisi olmadığını

söyliyen bir zavallı kızın gözlerini yollarda bırakmak doğru olur mu? Hem de mektuplarınızı çok kısa yazıyorsunu. Benimle fazla konuşmaktan sıkılıyor musunuz yoksa?.. Bir rica daha: Mektuplarınızı

biraz okunaklı yazıyla yazamaz mısınız?,.

Genç mektepli, akşamları erkenden odasına kapanıyor, sevgilisine kendisini beğendirmek için saatlerce müsveddeler yaparak, kitaplar karıştırarak uzun mektuplar yazıyordu.

Bedia, aynı zamanda meraklı bir kızdı. Bazan şöyle sualler sorduğu da oluyordu:

"Evlendiğimiz zaman balayımızı geçirmek için acaba îtal-yaya mı gidelim, Isveçe mi? Bu iki memleket acaba nasıldır? Ahalisi nasıl yaşar, ne iş görür? Oralara gitmek için hangi denizlerden, hangi memleketlerden geçilir?" Yahut da "Sen, Ab-dülhak Hâmit Beyin "Eşber" ini okudun mu? Nerelerim en çok beğendinse yaz da ben de okuyayım.,,

Genç mektepli, nişanlısına karşı küçük düşmemek için, coğrafya ve edebiyat kitapları karıştırıyor, onun istediği malûmatı toplamak için günlerce çırpmıyordu.

Bedia. bir mektubunda ona şöyle darıldı:

"Sizinle muhakkak görüşmeğe karar vermiştim. Dün, mektep dönüşünüzde yolunuzu bekledim. Fakat bir genç kızın sevgilisi olduğunuzu hatırlamamış, çok fena giyinmiştiniz. Üstünüz, başınız, potinleriniz çamur içindeydi.. Çocuk gibi arkadaşlarınızla mı boğuşmuştunuz acaba?.. Bunu görünce sizi mahcu-betmekten korkarak yanınıza gelemedim."

Rasim, fena halde utandı ve üzüldü. O günden sonra fevkalâde dikkat ve ihtimam ile giyinmeğe başladı.

Bedia, bir kere de onun mektepten çıkar çıkmaz eve gitmemesinden, geceye kadar sokakta dolaşmasından şikâyet etmişti. Acaba kendisi evde onun için ağlarken, o, başka kızların peşinde mi geziyordu?

Rasim, dünyada Bediasmdan başka hiçbir kızı sevemiyece-ğini yeminlerle yazdı ve sokakta dolaşmağa, tesadüf ettiği kızlara göz

ucuyla bakmağa cesaret edemez oldu, Bir akşam, Rasimin annesi Nedime Hanım, kocası Ahmet Beyi matemli bir çehre ile karşıladı, ağlar gibi bir tavırla:

— Ah, Bey, başımıza gelenleri sorma. Oğlumuza Bedia isminde bir şıllık musallat olmuş. Bugün Rasimin odasını düzeltirken mektuplarını buldum. Evlâdımız elden gidiyor.. Bir çare bul... Fakat, Allah aşkına meraklanma.. Sen kanlı adamsın!..

Ahmet Beyde hiçbir meraklanma alâmeti görünmüyor, bilâkis, kıskıs gülüyordu. Sesini alçaltarak:

— Korkma Hanım, dedi, oğlana aşk mektuplarını yazan şıllık benim!.. Oğlandaki haylazlık arttıkça artıyordu. Ne mektepteki hocalar, ne ben, bütün gayretimize rağmen, ona doğru dürüst yazmağı bile öğretemiyorduk. Nihayet, düşüne düşüne bu çareyi buldum.. Rasimin, kıza yazdığı mektuplar sayesinde yeni yazıyı mutlaka öğreneceğinden ve bu sene sınıf geçeceğinden eminim. Doğrusunu istersen, ben de eski yazıyı vaktiyle sana mektup yaza yaza öğrenmiştim!

AHRET DÖNÜŞÜ

— Neye gülüyorsunuz çocuklar? Ben de insan değil miyim? Kırk beş yaşındayım... Bu, oldukça uzun zaman içinde benim de hiç zaıf ve ümitsizlik saatim olmadı mı sanırsınız?

İntihardan bahsediliyor, hikâyeler, hâtıralar anlatılıyordu. En yaşlımız Abdullah Şevki:

— Biliyor musunuz... O münasebetsizliği bir kere de ben yapıyordum, dedi.

Odada bir kahkaha koptu. Arkadaşlarımızdan biri:

— Hadi canım... Sen kim, intihar kim... Efendim nerde, sen nerde? diye eğlendi.

Abdullah Şevki, neşesi, nikbinliği ve kalenderliği ile meşhur bir adamdı. Demir gibi bir vücudu vardı.

En olmıyacak şeyler için kahkahayı attığı zaman camlar sarsılırdı.

Arkadaşımız, sözünün alaya alınmasına kızdı. Hattâ, biraz da mahzun olduğunu hissettim.

Devam ediyordu:

— Yüzlerdeki maskelere aldanmamalı... Kahkaha, mutlaka neşeye delâlet etmez... Size temin ederim ki, ben, bir defa

ölüyordum... Bir mucize, hayatımı kurtardı. Bakın, anlatayım: On altı, on yedi sene evvel bir gün kendimi öldürmeğe karar verdim... Sebebini tahmin edersiniz... Bir kadın meselesi... Tekrar güleceksiniz diye aşk demeğe cesaret edemiyorum... Yakın akrabamdan birinin zevcesini seviyordum... O vakitki aşkların bir hususiyeti vardı.. Kaç göç sebebiyle insan, en yakın akrabasından başka kadınla görüşemezdi. Binaenaleyh çapkınlık komedileri, aşk faciaları daima aile ocaklarının mukaddes sahnesinde, yeğenler, yengeler, baldızlar, bacanaklar arasında geçerdi.

Akrabam, aynı zamanda en sevgili bir arkadaşımdı. Fakat. biraz safça idi. Yüzü de hayli sakildi. Ben, onun yanında Eflâtun gibi âlim ve zeki, müteveffa Valântino gibi güzeldim... Kadına gelince, az tahsil görmüş, fakat çok zarif ve hisli bir şeydi,.. Ailemize ilk gelin geldiği günden itibaren ona karşı duyduğum muhabbet ve incizap günden güne artıyordu. Evleriıιo benden başka erkek gelip gitmiyor gibi idi. Aramızda gizli bir anlaşma oldu. O, bana üstü örtülü kelimelerle hayatının yalnızlıklarından, hüzünlerinden bahsediyordu. Ben, yine kocasının idrak edemediği kelimelerle anladığımı ve acıdığımı söylüyordum. Bu arkadaşlık, bir zaman sonra bir aşk, bir hastalık şekline girdi. Maamafih, bunu hiçbir zaman açığa vurmıyacağımıza, ölünceye kadar bu acıya tahammül edeceğimize emindim. O; çok temiz ve sâf bir aile kızı idi. Ben, şimdiki gibi şen ve lakayt bir adam değildim.

Gülmeyin çocuklar. Ben, o vakit bambaşka bir insandım. Ne diyordum? Evet. ben, tam mânasiyle namuslu bir adamdım. Sonra, onu, düştüğünü görmeğe tahammül edemiyecek kadar, geviyordum.

Maamafih, bilinmez.. İnsan halidir bu... Münasebetimiz daha uzun müddet devem etseydi, belki bir gün, mekânlar ve zamanların müstesna bir yardımı saatinde... Fakat, günün birinde birdenbire ayrıldık. Akrabam, uzak bir vilâyette memuriyet almıştı. Onları vapura kadar götürdüm. O ağladığını

göstermemek için peçesini kapıyordu. Kamaraya eşyalarını yerleştirirken bir an yalnız kalmıştık.

Uzun uzun biribirimize baktık. Ben, onun parmaklarının ucunu tuttum. O, hasta bir çocuk gibi hafifçe başını omuzuma dayadı. Hâsılı, aşkımızın bütün günahı bundan ibaret kaldı.

Çıldırıyordum. Onu bir türlü unutamıyordum. Dünyayı gözüm görmüyordu. Onsuz hayatın zerre kadar tadı, tuzu kalmamıştı.

Maamafih, bu acıyı gönlümden, onun yüzünü gözümden söküp atabilmek için çok uğraştım.

Ben halde olan hastalara tatbik edilen klâsik ve budala tedaviyi bilirsiniz: içmek, eğlenmek, çapkınlık etmek... Bence bur meselâ ayağından yaralı ölen bir insanı, sızılarını unutturmak için, koşturmağa, dansettirmeğe; boğazı hasta bir biçareye şarkı söyletmeğe benzer... Kendimi avutacağım diye aylarca ötede, beride sürüklendim... Sonra bu hayattan vazgeçtim.

Kırlara çekildim. Bir zaman da tek başıma serseri ve biça-

re, tenha deniz kenarlarında, ormanlarda dolaştım. Onun da fayda etmediğini görünce, kendi kendime şöyle dedim:

"Oğlum Şevki... Seni iyi etmek için bir tek ilâç kalmıştır: kurşun hapı, Eğer gayret edip ondan bir tane alabilirsen sonun selâmettir.,, ; Kararımı vermiştim. Ölecektim. Sefer hazırlığı tamamdı. Alacaklarımı almış, borçlarımı vermiş, işlerimi yoluna koymuştum. Sevdiğim kitapları çocukluğumdan beri kullandığım eşyayı arkadaşlarıma hediye edilmek üzere takım takım ayırmıştım.

Geceyi lüzumsuz kağıtları yırtmakla ve arkadaşlara küçük veda mektupları yazmakla geçirdim.

Nihayet, ortalık aydınlandı. Bu, benim son günüm, son sabahımdı.

Maamafih,'ölmek için aceleye lüzum görmüyordum. Bu son günün programı şu idi: Akşama kadar kapı kapı, daire daire dolaşacak, dostlarımı görecektim. Akşam yemeğini çalgılı bir yerde yiyecektim, Sonra gece yarısına doğru evime dönecek, pijamamı giydikten sonra, yatağıma uzanacak, mumu söndürerek yastığımın altına hazırladığım tabancayı alacaktım.

Son günüm pek güzel geçiyordu. Büyük kararlar insana inanılmaz bir ruh sükûneti veriyor. O gün her şey beni memnun ediyordu. Çünkü, gece yansından sonra odamda beni bek-liyen korkunç azap, o gece boğazıma sarılmıyacaktı... O gece yatağımda yeni doğmuş bir çocuk rahatiyle uyuyacaktım.

Dairelerden birinde muhasebeci olan bir dostuma uğradım. Beni görünce telâşla işini bıraktı:

— Yahu, sen kendini öldürecekmişsin... Bu, ne iş? dedi.

Hayretten ağzım açık kaldı. Kararımdan daha kimsenin haberi yoktu. Verecek cevap bulamıyarak kahkahayla gülmeğe başladım.

O, biraz ferahlar gibi oldu:

— Ha şöyle gül, bakayım... Aslı yok değil mi?

— Haltetmişler... Ne münasebet?

On dakika sonra bir başka arkadaş tramvaydan atladı:

— Şevki, seni görmek istiyordum. Nasılsın?

— Demir gibi!

O, hazin hazin yüzüme baktı:

— Hiç zannetmiyorum zavallı kardeşim... Sen, kendini öldüreceksin... Biliyorum.. Saklama..

Bu, ne işti yarabbi! ? Bir berber dükkânının kapısındaki aynaya baktım. Acaba vereceğim karar, ben farkında olmadan yüzümde bir fevkalâde değişiklik mi vücuda getirmişti ?

Fakat hayır! Çehrem, her zamankinden daha sakin ve renkli idi.

Arkadaşımın yakasına yapıştım:

— Çıldıracağım... Beni tenvir et... Bu havadisi kim uydurdu? dedim.

— Ne bileyim kardeş... Herkesin ağzında..

— Herkesin mi? İmkânı yok?

Tam bu dakikada berber dükkânından bir başka arkadaş «çıktı. Gülerek:

— Sen daha sağ mısın? Ben, seni öldü sanıyordum., diye

alaya başladı. ___ 11 j ???

O, kahkaha ile gülmekte devam ederek elimi sıkıyordu:

— Maamafih, ben zerre kadar telâşa düşmedim.. Senin "böyle bir münasebetsizlik yapacak kadar ahmak olmadığını bili-

> yordum..

— O kadar mendebur bir mahlûk için kendini öldürebileceğini düşünmek sana hakaret olurdu...

Bu defa, birinci arkadaş söze karıştı:

— Evet, ben de pek ihtimal verememiştim... Maamafih, kim bilir gönüldür bu, dedim...

— Haydi efendim... İnsan, köpeklere gönül verir de, öyle cadaloza gönül vermez...

Bu muhavereyi ne kadar hayretle dinlediğimi tahmin eder-

siniz... Acaba öldüm de, ahrette mi bu sözleri işitiyorum diye düşünüyordum. Eğer öyle ise, beyhude yere sıkıntıya girmiş, yer değiştirmiş olacaktım.

— Çıldıracağım... Allah aşkına ne biliyorsanız söyleyin, diye yalvardım.

— Senin bir zamandan beri Nazenin Hanımı sevdiğini söylüyorlardı... Uzun müddet onun peşinde dolaşmışsın... Boş yere yanıp yakılmış; nihayet, ona izdivaç teklif etmişsin... Sana varmazsa kendini öldüreceğini söylemişsin...

Nazenin Hanım razı olmamış... Bu hafta bir eski mutasarrıfla evleniyormuş... Sen, bir ültimatom vermişsin: "Sen nikâh olduğun gün kendimi öldürürüm!,, demişsin.. Nazenin Hanımın nikâhı bugün oluyor... Binaenaleyh...

—- Bu lâkırdıları kim çıkardı?

— Kim çıkaracak... Nazenin Hanımın kendisi... Gezdiği, yürü'düğü yerde: "Kuzum, o çocuğa göz kulak olun.. Kendini öldürecek.. Yazıktır!,, diye söyleniyor...

— İnanan oluyor mu?

— Bazı safdiller inanıyor... Fakat, seni bilenler nasıl ihtimal verirler?

Arkadaşlarımdan ayrıldıktan sonra, beni bir düşüncedir almıştı. Bu Nazenin Hanım, elli yaşlarında rastıklı, düzgünlü bir maskara idi. Ayan âzasından eski bir paşanın karısı idi. Kendisine kocasından mühimce bir para kaldığı için, oldukça hatırı sayılırdı. Maamafih, herkes alay ederdi. Bu zavallı

kadında bir hastalık vardı. Herkesi kendine âşık zanneder: "Filân benim için karısını boşamağa kalktı, falan beni istedi de varmadım!,, diye önüne gelene öğünürdü. Kalabalık meclislerde onu uzun uzun söyleterek alay ederlerdi.

Kendimi avutmağa çalıştığım gecelerden birinde ona bir dost evinde tesadüf etmiştim. Derhal bana kırıtmağa, cilveler yapmağa kalkıştı. Ben de, "Maşallah geçkincesiniz ama, güzelsiniz... Meyvaların biraz geçkini daha ballı olur!" filân gibi bir iki mânâsız şaka söz sarfetmiştim. Nihayet, bir hafta evvel en

muztarip bir saatimde sokakta bana rastlamış, yakama yapışmıştı. "Evleniyorum; bu hafta nikâhım var!,, diyordu.

"Vah vah... Keşke bana varmalı idiniz.. Artık nikâhınız olduğu gün kendimi öldürmeli!,, demiş ve kaçmıştım.

Başıma geleni anlıyorsunuz ya... Maazallah, ölmek için birkaç saat acele edeydim, herkes beni Nazenin Hanım için intihar etti sanacaktı. Bütün İstanbul hamakatime şaşacak, ölümüme gülecekti.

intiharımın hakiki sebebini söyliyemezdim. Başka bir sebep uydursam belki meydana çıkardı...

Dünyada her şeye tahammül edebilirdim. Fakat, Nazenin Hanım için ölmüş bir adam zannedilmeğe asla...

Evet, kararım kat'î idi. Hiçbir şey beni fikrimden döndüremiyecekti. Fakat, o vakit bu Nazenin Hanım hesapta yoktu. Evime döndüm.

Mektupları yırttım. Tabancamı büyük bir ihtiyat ile korka korka boşalttım. Korka korka diyorum...

Çünkü kazaya inanmazlar. Nazenin Hanım için öldü zannına düşebilirlerdi.

Nazenin Hanım beni dünyaya çivilemişti. Bir zaman daha mutlaka yaşamak ve bu acıya katlanmak lâzımdı..

Yaşadım. Zaman geçtikçe hastalığım hafiflemeğe başladı. Nihayet, büsbütün unuttum.. Yaram kapandı. Sade ayda, yılda bir hafifçe sızlıyan bir iz kaldı. (

İntiharlar, galiba bazı buhran saatlerinde oluyor.. İnsan bir parça dişini sıkmalı.. Kendine birkaç gün, bir iki hafta mühlet vermeli.. Zaman, her yarayı tedavi ediyor.. Nitekim bugün ne kadar hayatından memnun bir adam olduğumu hepiniz bilirsiniz.

Vaktiyle o Nazenin Hanıma çok kızmıştım. Fakat, şimdi bir yerde görürsem iğilip eteğini öpeceğim:

"Allah uzun ömürler versin!.. Beni ölümden kurtardınız!,, diyeceğim...

I

TEHDİT

— Kat'î cevabınızı bekliyorum. Size on dakika mühlet T Bu on dakikanın hitamında "hayır,, dediğiniz halde, ne olacağını, nereye gideceğimi biliyorsunuz.

Muvaffak Bey, bu sözleri söyledikten sonra, bir elini beline dayadı, başını kaldırdı, ıslıkla bir "marş

fönebre,, çalıyor, gitmek istediği esrarengiz âlemleri seyreder gibi havaya bakıyordu.

— On dakika düşündükten sonra "hayır,, dersem ne olacak?

Genç adam, diliyle cevap vermeği lüzumsuz bularak, hafifçe omuz silkti. Elindeki hayalî bir rovelveri kalbine dayadı, parmağı ile onun tetiğini çekti, sonra sağ elini göğsündeki muhayyel yaranın üstüne bastırdı. Nihayet, iki kolunu havaya kaldırıp salladıktan sonra, topukları üstünde döndü, düşüp ölüyor gibi bir hareket yaptı.

Bu, onun senelerce kadın, erkek birçok insanlar karşısında muvaffakiyetle tecrübe edilmiş bir rolü idi.

Kendi inatları, hodkâmlıkları, tamahları yüzünden dağ gibi bir delikanlının devrilip gideceğini görenler bu şantaj karşısında mağlûbolurlar, istediğini yaparlardı.

Çocukluktan beri âdeti idi. Etrafmdakileri intiharla tehdi-dederdi. Büyük anasından tatlılıkla para koparamadığı zaman, ya pencerenin pervazına, ya bahçedeki kuyunun bileziğine biner:

— Vallahi, billahi kendimi atıyorum ha, diye bağırıp ağlamağa başlardı.

Zavallı mübarek büyük anne, bir eliyle gözünü kaparken, öteki elini beline, bir kırmızı kuşakla eteğinin altına bağladığı torbaya daldırır, istediği parayı verirdi.

Bu şantaj sayesinde mektepte de oldukça hoş vakit geçirmişti. Arkadaşları ve hocaları arasında:

"Çok asabi bir çocuk-

tur. Ehemmiyetsiz bir şey için kendini öldürür!,, diye şöhreti vardı. Güya birkaç defa ölüp de dirilmiş

gibi.

Meselâ bahçede ceviz oynarken kaybetmeğe başladı mı, yüzüne bir hüzün bulutudur çökerdi.

Çocuklar da üç, beş ceviz içiıs bir arkadaş kanına girmekten korkarlar, aldıklarını geri verirlerdi.

Yufka yürekli tanıdığı hocaların dersinde bütün sene havyar keser, imtihan gelip çattığı vakit, cebine kırk paralık sıçan' otu koyar (O vakitler tentürdiyot modası daha çıkmamıştı) r

— Efendim, sınıf geçemiyeceğim. Fena halde namusuma dokunuyor. Dün gece rüyamda merhum büyük babanu gördüm, "Evlâdım, bana gel!" diye çağırdı, kulağıma ilâhî sesler, burnuma

günlük kokuları geliyor, beş numara lütfederseniz bir can kurtaracaksınız... diye dilencilik eder, kavga, gürültü, cankurtaran simidini kurtarırdı. Büyük bir delikanlı sırasına geçtiği vakit, aşk maceralarında da bu hileden bol bol istifade etti. İntihar bahsi onun komşu kızlarına yazdığı namelerin dörtte üçünü

doldurur ve en ateşli kısmını teşkil ederdi.

Hattâ ilk memuriyetinde azil ile neticelenecek bir para suiistimalini bu şantaj ile örtbas etmişti. Daire müdürü ihtiyar, uyuşuk bir adamcağızdı. Onun şakağına dayanan - bonmarşe oyuncağı - rovelverini elinden almış, çalman parayı kendi kesesinden tamamlamıştı.

Adamcağız, hâlâ: "İdare hayatımda bir kere bir yolsuzluğa göz yumdum, kesemden para verdim ama, beyhude değil; bir can kurtardım. Bir saniye geç kalsaydım, gözümün Önünde koskoca bir binaullah gümbür gümbür yıkılacaktı. Ne helâl param varmış ki, böyle bir emr-i hayre nasiboldu!,, diye hem kendi kendine, hem de etrafındakilere övünürdü.

Muvaffak Bey üç aydan beri Naciye Hanımın peşinde idi. Ne çare ki, bütün emekleri heba olup gitmişti. Genç kadın, onun tantanalı ilân-ı aşklarına, yeminlerine, göz yaşlarına aldırış etmiyordu.

Maamafih, Muvaffak Bey "muvaffakıyet-i nihaiye-den,, emindi. Değil mi ki, elinde hiçbir zaman hedefinden şaşmamış en müessir bir şantaj silâhı vardı, vakti, saati gelince-16

bu silâha müracaat edecek, Naciye Hanımı karda keklik avlar gibi kolayca ele geçirecekti.

O gece genç kadının karşısında intihar taklidi yaparken, onun hafif çığlıklar koparmasını, elinde sahiden bir silâh varmış gibi kollarına sarılarak: "Allah aşkına yapmayınız!,, demesini, nihayet, sinir buhranları ve göz yaşlan içinde kendini bu, uğruna ölmeğe hazır civanmert ve kibar adamın kollanna atmasını bekliyordu.

Fakat, beklediği heyecanlı çığlık yerine, billur gibi tiz, yırtıcı bir kahkaha kopmasın mı?

Bir dakikada kulağının dibinde patlıyacak bir sahici tabanca onu bu kahkahadan fazla sarsamazdı.

Naciye Hanım, elleri ile kasıklarına basarak gülüyor, gözlerinden yaş geliyordu:

— Aman, ne gülünç şey! Başka kapıya Muvaffak Bey, başka kapıya...

Muvaffak Beyin tavırlarını ve genç kadının böyle delice gülüşünü gören - kadın, erkek - üç, beş kişi yanlanna gelmişti. Naciye, onların sormalarına meydan vermeden anlattı:

— Muvaffak Bey, beni seviyormuş; şayet on dakika sonra cevap vermezsem...

Genç kadının gülmesi bir çığlık şekline geliyor, daha fenası etraftakilere de sirayet etmeğe başlıyordu.

Muvaffak Beyin biraz evvel gideceği ufuklan seyreden bir seyyah gibi baktığı gökyüzü şimdi başının üstünde fini fırıl dönüyor, kulakları çınlıyordu.

Başına bir yere çarpmış gibi sersemdi. Buna rağmen, tehlikeyi olanca açıklığı ve dehşeti ile görüyordu:

Bir anda tılsımı bozulmuştu. Rezil olmuştu. Sade Naciye Hanımı kaybetmekle kalmıyacak, vaka, ağızdan ağıza dört bir tarafa yayılacaktı.

Şimdiye kadar onun şantajına inananlar artık gülecekler, hattâ kızacaklardı.

îsmi Istanbulun en meşhur palavracıları arasında geçecek, kendisine uydurma vakalar atfedilecekti.

Bir daha intihardan bahsetmek değil, hattâ yanında tesadüfen ölüm lâkırdısı açılsa.

ı?

kahkahalarla güleceklerdi. Yalanla, reklâmla kazanılmış haksız şöhretlerin ne feci yıkılışları olduğunu bilecek kadar zeki idi. Bir şey söylemeden gruptan ayrıldı, bahçeye indi.

Fakat, Naciye Hanım, onun peşini bırakmıyordu. Gecenin içinde korkunç akisler uyandıran inceli, kahnlı kahkahalan ikide bir duruyor, Naciye Hanım terasın kenarından sarkarak sesleniyordu:

— Üç dakika geçti Muvaffak Bey..

— Dördüncü de bitti..

— Beş dakikanız kaldı..

Muvaffak Bey, çıldınyordu.

Hakikaten beş dakikadan fazla bir aaman kalmamıştı. Bu beş dakika içinde vücudu ölmezse, ruhu ve şöhreti ölecekti.

Ömründe ilk defa samimî olarak ölümü düşündü. Fakat, bu noktada fazla durmadı. Ne de olsa buna cesaret edemiyece-ğinden emindi. Şu halde, yapılacak ancak bir şey vardı: Şantajın şeklini değiştirmek, yalancıktan bir intihar oyunu tertibet-mek..

Etrafta bir dere falan olsa hemen kendini atardı. Nasıl olsa ölümden kurtarırlardı. Gerçi bir kuyu vardı

ama, fazla tehlikeli idi. Ne kadar derin olduğunu bilmiyordu. Ya düşerken kafasını kenardaki taşlara filân çarparsa, ya dibinde çamur falan var da, yarasa gibi - başı aşağıda, ayakları havada - saplanıp kalırsa... Bunu düşünürken bile Muvaffak Beyin vücudu ürper-meler içinde kalıyordu..

— Dört dakika kalıyor Muvaffak Bey!

Yukarıdakilerin hepsi terasın kenarına toplanmışlar, locadan tiyatro seyreder gibi onu seyrediyorlardı.

Mutlaka bir şey yapmak lâzımdı.

Bahçede bir çamaşır ipi vardı. Cebinden bir çakı çıkararak onu kesti, koluna doladı ve sessiz adamlarla odasına çıktı.

Dudaklarında sinsi bir tebessüm vardı. Bu oyunda da muzaffer olmuştu.

Odasına girip kapıyı kapadıktan sonra elektriği açtı ve bir zaman etrafı dinledi.

Muvaffak Beyin plânı çok sade idi: İpi alıp odasına çıktığını görmüşlerdi ya... Elbette boş

bırakrmyacaklar, arkasından gelip kapı deliğinden filân seyredeceklerdi. Nitekim sofada hafif ayak pıtırdüan oluyor, fısıltılar işitiliyordu. Hattâ, daha iyisi dışarıdaki balkon kapısı gıcırdamıştı. Demek onu balkona açılan penceresinden daha iyi görmek için dışarıya çıkıyorlardı. Muvaffak Bey, tavanın ortasındaki havagazı çengeline çamaşır ipini taktı, ucunu ilmikleyip hazırladı. Sonra bir sandalye getirip altına koydu.

Nihayet, ceketini çıkardı. Aynanın önünde ayakta durarak birkaç satırlık bir veda mektubu yazdı.

Tahmininin doğru çıktığını büyük bir heyecan ve sevinçle - aynanın içinde - görüyordu.

Balkona nazır pencerenin camı açık, pancurlan kapalı idi» Bu pancurlardan birtakımı hafif bir gürültü

ile aralandı, kumral bir baş, iki parlak göz göründü.

Demek ki, Naciye Hanım, bizzat oradan hazırlığı takibedi-yordu. Ötekiler de kapının dışında sıralanmış olmalıdırlar.

Onun sandalyeye çıktığını gördüğü vakit genç kadın, muhakkak bağıracak ve içeri atılacaktı. Böylece Muvaffak Bey de hem namusunu kurtarmış, hem maksadına ermiş olacaktı.

Sofadaki pıtırdılar devam ediyor, pancurun arasında kımıldanan kumral başın gözleri pırıl pırıl yanıyordu.

Muvaffak Bey, heyecandan titriyordu, ağır ağır sandalyeye çıktı, ipin ilmeğini düzeltti.

Naciye Hanım, hâlâ işin ciddiyetinden emin değil gibi ses çıkarmıyordu.

Çaresiz ipi boynuna taktı, yüzünü pencereden yana çevirdi. Gözler parlıyor, fakat ses çıkmıyordu.

Ayaklariyle iskemleyi hafif hafif oynattı. Ya fevkalâde bir şey olur da vaktinde yetişemezlerse diye düşünüyor, bir türlü iskemleyi devirmeğe cesaret edemiyordu. Ne yapacaktı ? Boynundan ilmeği çıkarıp inse, patlıyacak kahkahaları şimdiden işitiyordu.

19

Asabiyet ve heyecanla iskemleyi biraz fazla sarsacak olmuştu. İskemle birdenbire ayaklarının altmdan kayıp yuvarlandı. Tam o anda Muvaffak Bey, pencereye bakarak boğuk bir feryat kopardı.

Bir rüzgâr darbesiyle pancur açılmış, biraz evvel mutfaktan çaldığı kocaman bir et parçasını yemeğe gelen sarı kedi asabi mırıltılarla odaya atlamıştı.

BİR AHRET MASALI

' - Mahmut Yesariye -

Ahmet Şevket Efendi, Kadıköy mekteplerinden birinde muallimdi. Fakat evi ScJimiyede idi.

Arkadaşları: "Niçin karda, kışta her gün dünya kadar yol vuruyorsun? Bahusus başında aile derdi de yok; mektebe yakın yerde bir oda tutsan!,, derlerdi. O:

— Selimiyede doğduğum evde oturuyorum.. Elli yaşındayım.. Doğduğum yerde ölmeğe azmim var, diye cevap verirdi.

Bir ayağının sakat olmasına rağmen, yoldan şikâyet etmezdi. Çünkü alışmıştı. Sonra, bu, onun hemen yegâne eğlencesi idi.

Bahusus akşamları Tıp Fakültesinin karşısındaki tepede mutlaka bir parça dinlenmekten pek hoşlanırdı. Hattâ, soğuk ve yağmurlu havalarda bile... Sofular için cami, ayyaşlar için meyhane ne ise, Ahmet Şevket Efendi için de bu tepe o idi. Büyük, kırmızı mendilini bir taşın üstüne serip oturur, karşıda köyün ışıklan yanmcaya kadar kendi kendine konuşur, düşünürdü.

Bir Haziran akşamı idi. Numara kâğıtları dağılmış, mektep kapanmıştı. Ahmet Şevket Efendi, üç ay serbestti. Mektepteki kitaplariyle bazı eşyasını iki pakete sarmış, ortasından sicimle bağlıyarak heybe şeklinde omuzuna atmıştı. Bu haliyle çerden dönen ramazan softalarına benziyordu.

Sevgili tepesine gelince, yükünü yere indirdi, mendilini serdi, redingotunun eteklerini kıvırıp oturdu, melon şapkasını - incitmekten korktuğu bir çocuk gibi - dizlerinin üstüne koydu. Onun en itina ile sakladığı, şey bu şapka idi. Çünkü çok yeni, ancak iki" senelikti. Redingotunu Hürriyet, san potinlerini Mütareke

21

senesi yaptırmıştı. Maamafih, potinlerin aynı potinler olduğunu pek kuvvetle iddia edemezdi. Çünkü

birçok defalar altını, üstünü, maskaratını, bağlarını değiştirmişti. Bu suretle ilk malzemeden tek bir çivi ve düğme bile kalmamıştı.

Ahmet Şevket Efendi, dalgın ve mahzundu. Muallimlerce âdet olduğu için, bütün sene derslerinin çokluğundan şikâyet ederdi. Fakat, böyle tatiller başlayıp mektebin kapıları kapanınca yüreğine büyük bir sıkıntı ve acı düşerdi.

ihtiyar muallim, dalgın dalgın düşünürken yanından iki kişi geçti: Arabacı kılıklı bir delikanlı ile sarı

yamalı mantolun, çarpık, kırmızı iskarpinli bir kadın..

Delikanlı — Akşam nerede buluşacağız? diye sordu.

.Kadın, kahkaha ile gülerek arkadaki mezarlığı gösterdi, yanık bir telâffuzla:

— Buradan iyi randevu yeri mi olur şekerim? dedi, ne karışanı var, ne görüşeni. Ne polisi, ne inzibata...

Sevdalılar itişe şakaîaşa geçip gittiler. Ahmet Şevket Efendi, gayr-i ihtiyari başmı arkaya çevirdi.

Denizin ve şehrin henüz güneş içerisinde olmasına mukabil, mezarlığa şimdiden gece karanlığı

çökmüştü. îhtiyar muallim, karanlık selvileri büsbütün ayrı bir dünya gibi görüyor, bir türlü gözünü

alamıyordu. Ekseriya yaptığı gibi kendi kendisiyle konuşmağa başladı:

— Kadıncağız, bilmeden büyük bir hakikat söyledi. Mezarlık, en büyük bir mev'id-i visaldir. Hayatın anlaşılmaz darbeleriyle, tesadüfleriyle biribirlerinden ayrılanlar hep orada birleşiyorlar. Ne korku, ne ziya, ne ihanet, ne yalan.. Yeryüzünde bir an visali için seve seve can verdiğimiz bütün insanları

orada bütün ebet müddetince kollarımız içinde tutabileceğiz.

Ahmet Şevket Efendi, vahiy nazil olmuş bir peygamber gibi, huşu ve heyecan içinde titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu:

— Ben, bir vefa ve sadakat hastasıyım. Sevdiğim şeylere ebediyen bağlanmak ihtiyatiyle dünyaya gelmişim.. Saadeti; sevdiklerimi etrafımda toplamaktan ibaret gördüm. Fakat, onları bir arada tutabilmek için, sarfettiğim gayretler havaya gitti. Babamdan, anamdan, kardeşlerimden mürekkep bir cemiyet.. Kör bir vefa ile bağlanıyorum.. Fakat, hiç umulmadık bir 22

zamanda ölümler, dargınlıklar, zaruri ayrılıklar oluyor, beni yalnız bırakıyor. Nevmit olmuyorum..

Evleniyorum. Etrafımda başka bir topluluk vücuda getiriyorum, buna kendimi alıştırıyorum, fakat bu da bir zaman sonra çözülüyor.

Günün birinde yine kendimi yalnız buluyorum. Maamafih, ümit kesilmiyor.. Bir tecrübe daha, bir üçüncü topluluk. Ölümler, ihtilâtlar, vefasızlıklar yine biribirini kovalıyor.

Yine aynı netice... Artık ihtiyarım.. Yeniden uğraşmak için ne vücudumda, ne ruhumda kuvvet kalmadı.. Dünyada yalnız ve yorgunum..

Kadın doğru söyledi. Burası insanlar için en emin bir visal yeri. Ders senesini de artık bitirdim. Belli başlı bir işim kalmadı.

Binaenaleyh, artık sevdiğim insanlarla ebedî sui'ette birleşmeğe gidebilirim.

Muallim Ahmet Şevket Efendi, o gece sabaha doğru morfinle intihar etti.

Arkadaşları aralarında üç, beş kuruş iane toplıyarak ölüsünü Karaca Ahmet mezarlığına gömdüler.

Cenaze alayına getirilen üç, beş talebe bu vesile ile küçük bir kır tenezzühü yapmış oldu.

Bir maarif müfettişi, fedakâr muallim için hararetli bir nutuk söyledi. Çocuklardan biri - Ahmet Şevket Efendiyi mektepte en çok üzüp yormuş küçük haylaz - birdenbire ağladı.

Bu birkaç damla yaş, Ahmet Şevket Efendiye müfettişin nutkundan daha tatlı geldi. Sonra, kalabalık dağıldı. İhtiyar muallim, selvilerin altında - ne program düşüncesi, ne azil korkusu - asırlarca zaman upuzun yattı, kıyameti bekledi.

Nihayet, ebedî visal günü. gelmişti. Ahmet Şevket Efendi için artık yalnızlık korkusu kalmıyordu.

Sevdiklerini nihayet ebediyen kollarına alacaktı.

Teşrifatçı meleklerden birine derdini anlattı:

"Sevdiklerimi, bütün sevdiklerimi istiyorum.,, dedi. Melek gülümsedi:

— Hepsini mi? Pekâlâ! Onlar, buna razı olurlar mı dersiniz?.. Meselâ bütün sevdiğiniz kadınları

etrafınıza toplarsanız dünyadaki odalıklı, cariyeli paşalara benzemez misiniz? Sonra» bu kadar insan arasında taksim edilmiş bir sevgiye siz sevgi diyebilecek misiniz? Ben, sizin sicilinizi tetkik ettim.

Muallim Ahmet Şevket Efendi... Siz, vefa hastalığına tutulup buraya gelmişsiniz... Halbuki en büyük vefasızlığı kendiniz yapmak istiyorsunuz.

İhtiyar muallim, kıpkırmızı başını önüne iğdi:

— Anlıyorum.. Bütün sevdiklerimi kucaklamak burada da kabil değil... O halde onlardan yalnız birini seçmek lâzım. Beni annemin, babamın yanına götürünüz. Onların cemiyetinde yaşamak istiyorum..

Melek yine tereddüdetti:

— Zannederim ki, kabil değil.. Çünkü annenizle babanız ilk evlendikleri yaşa rücu ettiler. Birisi on sekiz, birisi yirmi yaşında iki sevdalı halindeler.. Siz, saçlı, sakallı adam; şimdi onların arasına girerseniz olur mu ya?

— Hakkınız var.. Hem de zaten onlar beni tatmin edemiyeceklerdi. Beni dünyada en sevdiğim kadının cemiyetine götürünüz.

— Evet ama, hangisi? Çünkü ömrünüzün muhtelif zamanlarında, rmıhtelif kadınlar sevdiniz ve her birisi zamanının en sevgilisi oldu. Bunludan birini diğerlerine tercih mecburiyetindesiniz.. Gerçi sizin gibi bir vefa hastası için sevdiklerinizden bir kısmı ihtimal ayıp düşecek ama..

— Pekâlâ.. Ben, on yedi yaşımda iken on dört yaşında bir küçük kızla sevişmiştim.. O, benim ilk ve en büyük aşkımda, onu

isterim..

— Mümkün değil. Çünkü o, sizden ayrıldıktan sonra bir feaşkasiyle sevişip evlenmişti.. Onlar şimdi beraber yaşıyorlar..

— Peki, o halde beni ilk zevcemin yanına götürünüz.

— Maalesef o da kabil değil. Çünkü dünyada sizden a>nl-diktan sonra, bir mülkiye kaymakamı ile evlenmişti.. Birkaç saat evvel yine birleştiler..

— Şu halde ikinci zevcem..

— Onun da dünyada size varmadan evvel bir sevdiği vardı. Gelir gelmez onu istedi..

— Son bir çare kalıyor.. Ben otuz, otuz beş yaşlarında iken bir genç kadınla sevişmiştim. Benim için çıldırırdı.. Onu buJ-mak kabil olsa-..

— Gayet kolay.. Yalnız, o kadın hakkındaki malûmatınız pek tamam olmasa gerek; çünkü o kadın herkes için çıldırdığını söylerdi.

Nitekim, burada da bütün âşıklarını etrafına topladı. Her halde yetmiş, seksen kişi var. Siz de onların arasına karışmak isterseniz...

Ahmet Şevket Efendi, aldığı hafif dozdaki morfinin sarhoşluğundan ayıhnca, kendisini Selimiyedeki odasında buldu. Güneş doğmuştu. Yavaş yavaş yerinden kalkıp penceresini açtı. Karaca Ahmet selviliğine doğru kolunu uzatarak:

— Numunesini gördük, dedi, ebedî visal orada da gayr-î kabil. Dünyanın kuruluşuna, hayatın nizamına nazaran, orada da bizzarure yalnızlıktan kurtulamıyacağîz.. Vefanın ve muhabbetin en temiz ve

en hasbîsini zannederim ki, yine o mektepteki minimini maskaralarda bulacağız.. Derrlerin başlamasına şunun gurasmda ne kaldı ki? Üç ay göz yumup .alıncaya kadar geçer.

BAHÇELİ LOKANTA

Haydar Efendi, eski bir Evkaf kâtibi idi. Fakat, o, kendisini bir iş adamı zanneder:

— Ben ne dedim de memur olum ? Yirmi beş sene evvel bir bakkal yanma çırak gireydim bugün dükkân, tezgâh sahibi bir adam olurdum!

Diye hayıflanırdı.

Ağzından hiç düşmiyen bir sözü de şuydu:

— Elime, fazla değil, iki, üç bin liracık bir para geçse, ben* yapacağımı bilirim1.

Arkadaşları gibi, kudret-i fâtıra da, bu teraneden usanmış olmalı ki:

— Al bakalım, sana* istediğinin iki mislini... Ne yapacaksan yap da görelim!

Dedi ve ona tayyare piyangosu delaletiyle beş bin lira gönderdi.

Parayı alır almaz, Haydar İfendinin ilk işi istifasını vermek, ikincisi dört bin liraya üç odalı evle, bahçesi ve bütün mutfak takımiyle kelepir bir kır lokantası satın almak oldu.

Civarda bir tütün, bir boya fabrikası, iki daire ve birçok ev vardı.

Haydar Efendi, küçük bir hesap yaptı. Hem ucuz ve temiz yemek yedirmek suretiyle halka ve vatana hizmet edecek, hem de memuriyetten aldığının on misli para kazanacaktı. Fakat, ne çare ki, halk, kendi menfaatini idrakten âcizdi!

Zavallı Haydar Efendi, malın en temizini, aşçının en ustasını kullandığı halde, umduğunun onda biri kadar iş yapamadı. Gün oldu ki, ailesinden ve günden güne artan misafir akrabalardan başka, yemeğini yiyen, vergi memurlarından başka kapısını çalan olmadı.

Bütün boya ameleleri, memurlar ve hattâ bütün şehir onu batırmak için söz birliği etmiş gibiydi.

Haydar Efendi, kapısının önünde duruyor, konuşa konuşa yoldan geçenlere malını çalmış, hakkını

yemiş düşmanlar gibi kinli ve siyah bir bakışla bakıyordu. Hele sokakta yüksek sesle gülenler olursa, kendisiyle eğleniyorlar sanarak hiddetten ku-duruyordu.

Bir sene kadar uğraştıktan, geri kalan parayı yedikten, fazla olarak da bin lira borca girdikten sonra, gidilecek en doğru yolu keşfetti: Lokantayı satmak!..

Fakat, bu defa da müşteri bulamıyor, gazete ilânlarına, tellâllara verilen para havaya gidiyordu.

Adamcağız, bazan ellerini açarak:

— Yarabbi, bir yangın gönder de, başımdan bu belâyı al.. Bundan sonra senden bir ihsan ve inayet istersem anam avradım olsun!..

Diye bağıra bağıra dua ediyordu.

/ *

Bir akşam üstü,"tütün amelesinden Haralambo isminde bir Rum, onu görmeğe geldi:

— Haydar Efendi, sana yağlı bir müşteri buldum. Bana yüzde beş komüsyon verirsen lokantayı çok iyi bir paraya satacağız.

Haralambonun bulduğu müşteri Manastırdan "eni gelmiş bir Arnavuttu. Çok parası vardı. Bir kır lokantası satın almak istiyordu.

Haydar İfendi sevinçten Haralambonun boynuna salrılma-mak için kendini zor zaptetti.

Adamcağız, en yeni elbiselerini giydi ve zengin Manastırlı ile görüşmek için Sirkeci otellerinden birine gitti. Uzun uzun konuştular. Arnavudun sâf br adam olduğu görülüyordu. Yalnız, lokantanın ne kadar iş yaptığını sorunca, Haydar Efendinin t>oğazına bir şey tıkandı. Fakat Haralambo pişkin bir adamdı:

— Gece gündüz, her zaman iş yapar, dedi.. Arnavut, sadece: 27

— Yarın perşembe, dedi, cuma günü gelir, görürüm. Beğenirsem pazarlığı keser, işi bitiririz..

Otelden çıktıkları zaman Haydar Efendi:

— Ne yaptın Haralambo? dedi, lokantanın dehşetli iş yaptığını söyledin. Herif cuma günü gelince rezil olacağız!..

. Haralambo da evvelâ ümitsizliğe düştü. Fakat, birkaç dakika sonra ona bir fikir geldi: Haralambo, tütün amelesinden elli, altmış kişiyi bahçeli lo-lîantada içki içmeğe, yemek yemeğe davet edecekti.

İş o suretle idare edilecekti ki, sâf Arnavut, bu kalabalığı lokantanın her günkü müşterisi sanacak ve ümitlerinden pek çok para verecekti.

O cuma, bahçeli lokantada emsalsiz bir gün geçti. Kadınlı, erkekli yetmiş, seksen kişi geç vakte kadar, çalgı, içki, yemek ve oyun ile eğlendi. Haralambo ve nişanlısı olan genç Rum kızı vaziyeti öyle idare ettiler ki, sâf Arnavut, öğleden akşama kadar lokantada müşterilerinin aynı insanlar olduğunu bile far-kedemedi.

Haydar Efendi, bu lokanta için beş bin lira istedi. Arnavut dört binden yukarı çıkmağa rıza göstermedi.

Ertesi sabah buluşmak karariyle ayrıldılar.

O günden sonra Haydar Efendiye Manastırlı Arnavutla görüşmek kısmet olmadı.

İki ay sonra, Evkaftaki eski memuriyetini istemeğe gittiği gün bir arkadaşı ona şunları söyledi:

— Başına gelene hem üzüldüm, hem güldüm. Haralambo isminde bir külhanbeyi, bildiklerinden bir Arnavudu yakalamış, senin lokantanı alacak zengin bir müşteri diye getirmiş. Sana, bedavadan, yetmiş, seksen kişilik bir nişan ziyafeti verdirmiş!..

GEÇİM DÜNYASI

Bir arkadaş anlattı:

— Alaturka musiki mi güzeldir, Alafranga mı ?.. Geçenlerde bir akşam, bu mesele yüzünden evimizde bir kavga çıktı. Ailemiz efradı medenî insanlardır. El ile biribirlerine tecavüz etmezler.

Yalnız, salonda, antika tabak, biblo, heykel gibi ne kadar kırılacak eşya varsa duvarlara çarpıp kırarlar. Kim en çok tahribat yapmışsa o galip sayılır. Maamafih, kırılan eşyayı tekrar yerine koymak vazifesi bana ait olduğu için, hangi partiden olursam olayım, neticede dayağı ben yemiş olurum.

Beş çocuk babası bir Yahudi komşum vardı. Ne yaptığını, nasıl para kazandığını mahallede bilen yoktur. Yalnız, birkaç yüz lira aylıklı bir memur kadar iyi yaşadıklarım görürüz.

İsrail Efendi ismindeki bu komşu, kavga gecelerinin sabahlarında kapıyı çalar, hatırımızı sorar:

— Yürültüyü işittik.. Merak ettik.. İşallah bir kırık, dökük yok ya ?

Der, sırasına göre, ya ben, ya bizim hanım teşekkür ederiz:

— Eksik olma.. Bir şey yok.. Yalnız bir antika çay ibriği kırıldı.

— Oh, oh. Parçaları bir yorebilri miyim?

israil Efendi, kırık ibriği bir muayeneden geçirir, bazan bir lâmba, bir sürahi, yahut iki cam bardağa mukabil alıp götürür. Bahsettiğimiz kavga gecesinin sabahında israil Efendi yine kapıyı çaldı:

—. Yeçmiş olsun. Galiba sizin antika vazo yitti!.. - ,

— Maalesef öyle. Nereden anladın?

— Sesinden anladım. Altun, yumuş, bakır, yere düşüncem nasin başka ses çikartirsa, billurlar, porselenler de kirilincas öyle başka ses çikarirlar!

— Âlâ. Bir görmek ister misiniz?.

İsrail Efendi vazoyu gördü, akşama bir kristal likör sürahisi göndereceğini söyliyerek alıp götürdü.

Yağmurlu bir gündü. Vapurun alt salonu hıncahınç doluydu.

Kucağında büyük bir paketle karşımdaki sırada oturan sarı muşambalı bir genç matmazel, birdenbire kalktı. Yer bulamı-yarak ayakta kalmış kibar kıyafetli, nazik ve asîl çehreli bir zata:

— Beyefendi, buyurun, size yerimi vereyim, dedi.

Herkeste bir hayret! Kanepelerde bu kadar kişi oturduğu halde, hiç kimse yerini bu ihtiyara ikram etmeği düşünmemişti. Bir genç kızın gösterdiği bu nezaket - medeniyet namına - hepimizi utandıracak bir şeydi. İhtiyar beyle genç matmazel abasında bir nezaket mücadelesidir başladı.

İhtiyar, verilen yeri kabul etmiyor; Matmazel, fevkalâde bir nezaketle ısrar ediyordu.

Onlar "Oturacaksınız!,, , "Oturmam!,, diye biribirleriyle uğraşırken, korkunç bir şangırtı koptu.

Matmazelin elindeki paket yere düşmüştü!

Genç kız "Aman, yandım!.,, diye feryadetti ve devrilip bayı id».

Salondaki telâşı tasavvur edemezsiniz. Oturan ahaliden bir kısmı bayılanı görmeye koşarken, ayakta duran bir kısım da onların yerini kapmağa koşuyor, bir itişip kakışmadır gidiyordu.

Yolculardan birinin evine götürdüğü bir kolanya şişesini bir başka yolcunun çakısındaki burgu ile açtılar ve bin zahmetle Matmazeli ayılttılar. Fakat, bu sefer de feryat ve göz yaşı buhranı başladı.

Ahali, bu felâkete sebep olan ihtiyar beye aksi aksi bakıyordu. O biçare de fena halde korkmuş, halecanlanmıştı; yüzünün bütün âzası ve sakalının seyrek telleri ayrı ayrı titriyordu.

Nihayet, mesele anlaşıldı: Matmazel, bir antikacı dükkânında memurmuş. Bir yere antika bir vazo götürüyormuş. Şimdi,

80

bu kaza yüzünden efendisi onu mutlaka sokağa atacak ve zavallı kız, nezaket yüzünden aç

kalacakmış!

Bu korku beyhudeydi. Kendi yüzünden bir genç kızın sokakta kalmasına bu asîl ve kibar yüzlü

ihtiyarın vicdanı nasıl

tahammül ederdi?

Adamcağız, rikkat ve heyecandan ıslanan gözlerini ve burnunu silerek cüzdanından epeyce bir para çıkardı, nazik bir tavırla matmazele verdi.

Bu sahne, kamarada herkesi müteessir etmişti. Yalnız ben müstesna!. Ben, bayılan matmazeli de, kırılan vazoyu da tanıyorum. Kirüan vazo, bizim iki gün evvel musiki münakaşasında kurban giden vazo, matmazel de komşumuz İsrail Efendinin ortanca kızı San, idi.

İNSAN NASIL DÜŞER

Elimde sivri uçlu bir kar bastonu, tipinin içinde boğula tı-kana, sözüm ona yürüyorum. Arkadan bir ses:

— Uğurlar ola Mehmet Ali Bey, diyor, nereye böyle? Başımı çeviriyorum. Gördüğüm manzaranın dehşeti tüylerimi ürpertiyor.

Ben yaşta, yani kark beş, elli yaşında, uzun boylu bir adam. Arkasında, belinden kuşakla bağlanmış

bir bonjur, ayağında bir beyaz pantalon, başında bir hasır şapka, karmakarışık uzun sakalı kardan bembeyaz olmuş, havadan yaseminler yağdığını seyreden bir şair gibi başım kaldırarak:

— Bu ne manzara, bu ne manzara, diyor.

Bu zat, vaktiyle Soğukçeşme Rüştiyesinde sınıfımızın birin-cisiydi. Adı Muvaffak Bahtiyardı.

Hocalarımız onu bize misal gösterirler:

— Haylazlar.. Bahtiyara bakın da ibret alrn. Böyle giderse, o, ismi gibi bahtiyar olacak; siz, onun kapısına su taşımaktan başka bir iş beceremiyeceksiniz, derlerdi.

Ben, rahmetlilerin her lâkırdıları gibi, bunun da nasıl ters çıktığını düşünürken, Bahtiyar da mektebi hatırladı:

— Yahu, aklında mı? dedi, hani mektepten dönerken kartopu oynardık, hey gidi günler hey!..

Maamafih, ben, hâlâ oynamağa hazırım, nasıl kendine güvenebiliyor musun ?

Muvaffak Bahtiyar, bu tarzda daha baza. şeyler söyledikten sonra:

— Haydi bakalım, vergini ver de git yoluna, dedi.

Bu, senelerden beri, onun benden para isteme tarzıdır. Başka muhtaçlar gibi boynunu büküp sesini titretmek, evde unutulmuş cüzdandan bahsetmek hiç âdeti değildir. "Ver bakalım parayı!,, derken, âdeta bir köprü tahsildarı vakariyle insanın yolunu keser. Ben, her zaman onun bu vaziyetine aldırış

etmez,

eline üç, beş kuruş verip geçerdim. Fakat, bugün canım sıkık-yordu. Evde odun bitmişti. Cebimde para, oduncuda odun vardı. Lâkin, bu sefer de yol ve araba yoktu. Sonra belediye memur-lariyle de aramda bir küçük vaka geçmişti. Nihayet, bu havada cepten para çıkarmak da bir meseleydi. Çatkın bir çehre ile:

— Para yok! deyip yürüdüm. Fakat, o, hafifçe omuzuma

dokundu:

— Olmaz, dedi, vergimi isterim!

Ağzından, burnundan çıkan dumanlı hava, rakı koku-. suyla doluydu. Fena halde tepem attı:

— Haydi, dedim, edebinle yoluna git!..

Ve yürüdüm. O, cevap vermedi. Fakat, hâlâ arkamdan geliyordu.

Kırk, elli adım gittikten sonra, bir yokuş başında durdum:

— Yahu, dedim, sen çalışkan, terbiyeli bir insandın. Ne yaptın, nasıl ettin de bu hale düştün?

O, omuzlarmı silkerek:

— Ne bileyim ben? dedi.

— Öyle ya, kendini kaptın koyuverdin, şimdi gelsin eski arkadaşlar..

Büyük bir ihtiyat ile yokuşu inmeğe başlamıştım. Bilmem nasıl oldu, birdenbire sendeledim. Ne olduğunu anlamadan yuvarlanmağa başladım. Birisi beni kolumdan yakalayarak kaldırdı. Baktım, yine o..

Üstümdeki karları eliyle silkeliyerek:

— Ne oldu yahu, dedi, ihtiyatlı ihtiyatlı yürüyordun. Nasıl oldu?.

— Bilmem. Farkında değilim.. Kendimi toparlamağa çalıştıkça tekerlendim, dedim.

Bahtiyarın morarmış ve hayvanlaşmış sarhoş çehresinde eski zekâsı bir an parlar gibi oldu, mahzun ve müstehzi:

— îşte biz de öyle olduk, dedi. Demin sana nasıl yuvarlandığımı bilmiyorum derken, yalan söylemedim. Sebebim uzun uzun ne sorarsın a efendim? Sen beş kuruş varsa verirsin, yoksa sen sağ ol. Ne yapalım başka sefere!.

«T

KILKUYRUK

- Hikmet Şevki'ye -

Yedi, sekiz sene oluyor. Yakın vilâyetlerden birinde mek-tupeu idim.

Bir gün vilâyetin kalem odalarından birinde acıklı bir sahneye tesadüf ettim. Memurlar, yirmi iki yaşlarında uzunca boylu, saz benizli bir gencin etrafını almışlar, kaba ve acı bir şekilde alay ediyorlard. Birisi:

— Ey söyle bakalım kılkuyruk.. Sen, balıklardan neyi seversin. Yahut: — Cebinde üç bin lira paran olsa ne yaparsın ? „

Biçare çocuk, bunun b:r alay olduğunu ve ağzını açar açmaz, başına ne geleceğini gayet iyi bildiği halde mahcup ve nazik bir tavırla cevap vermeye başlıyor. Fakat, daha dört kelime söylemeden memurlar hep bir ağızdan:

— Atma ulan kılkuyruk., diye bağırarak sözünü kesiyorlardı.

Kahkahalar, yuhalar, kafasına kâğıtlar, boş cıgara kutuları atmalar.. Hattâ birisi yelpaze gibi parmaklarını açarak zavallının yüzünü karışlıyor.. Sobayı yakmağa gelmiş bir kılıksız hademe, çirkin çirkin sırıtıyor. Aylardan beri elinde tomar tomar evrak ile oda oda dolaşan bir ihtiyar kadın, kendi halini unutmuş, ona gülüyor.

Bunların hepsi çoluk çocuk olsa neyse ne.. Fakat, aralarında yaşlı başlı, kelle kulak yerinde efendiden adamlar da var.

Bu genç kâtip belli ki, temiz bir ailenin çocuğu.. İhtimal ki, haline göre tahsil de görmüş..

Çizgilerindeki inceliğe, gözlerindeki mahzun derinliğe bakılırsa, belki nazik bir ruhu da var.. Biçare, bunca sene çalışıp çabaladıktan

sonra, memur oluyor. Efendiden insanlar arasına karışıyorum diye sevine sevine bura-Olığ-an îşler F. 3

34

ya giriyor. Fakat, kapıdan ayağını atar atmaz kendini birdenbire bir vahşi hayvan kafesinde buluyor.

Her taraftan çekiştiriyorlar, didikliyorlar, hakaret etmekten, incitmekten bir canavar zevki duyuyorlar.

Bunlara karşı kendini müdafaa etmek için diş, tırnak lâzım... O biçarede ise, bunlar yok.. Her şeyi bırakıp gitse, belki evde onun eline bakan sakat bir baba, dertli bir ana, aç kardeşler var..

O dakikada, değil bu adamlardan, dünyadan ve insanlıktan iğrendim.

Vilâyetin büyücek bir memuru, hatırı sayılır bir insanı olmasam da yine duramazdım. Sert bir sesle bağırdım:

— Arkadaşlar... Bu sizin yaptığınız hem ayıp, hem günahtır. Zavallı çocuktan ne istiyorsunuz? O da sizin gibi insan. Size böyle bir muamele etseler razı olur musunuz ?

Sözlerim kalem odasının ortasında bir bomba gibi patlamıştı. Memurlardan biri cevap vermek ister gibi bir hareket yaptı, fakat nedense vazgeçti. Efendiler birer birer masalarına döndüler.

O günden sonra bu biçare genci uzaktan uzağa himayeme almış oluyordum. Arasıra işim düşerek kalem odasına girdikçe ona son derece nazik ve kibar bir arkadaş muamelesi ediyordum.

Maksadım, onun kametini, kredisini yükseltmekti. Benimi bu muamelemi görenler, elbette ona iyi muamele ederlerdi.

Böyle olmakla beraber, çocuk, arkadaşlarının tecavüzünden yine kurtulamıyordu.

Dairede kime söz söylemeye kalksa mutlak ya:

— Atma ulan kılkuyruk... Yahut:

— Çek arabayı ulan kılkuyruk, diye cevap alıyordu.

Ne dersin? Ne yaparsın? Kötülerle uğraşmaktan büyükle): bile âcizdir.

35

O vilâyette pek az kaldıktan sonra, başka bir vilâyete geçtim, sonra bir izzet-i nefis meselesi üzerine büsbütün memuriyetten

çekildim, halim, vaktim yerinde olduğu için, kendi kendime îstanbulda yaşamağa başladım.

Bir gün şirketlerden birinin umumi müdürü olan bir eski arkadaşı görmeğe gitmiştim. Arkadaşım komisyonda olduğu için bekleme odasına girdim. Odada beş, altı kişi vardı. Bunlardan biri, beni görünce:

— Vay Refik Bey.. Ne güzel tesadüf! diye bağırarak yanıma geldi, elimi sıktı, teklifsiz bir tavırla şartımı, omzumu, çenemi okşadı.

Bu adamı neden sonra tanıdım: Üç, dört sene evvel "Kılkuyruk,, diye alay edilen zavallı. Daha büyümüş, şişmanlamış, fakat kıyafetindeki zibidilik hâlâ gitmemiş.

Muamelesindeki lâubalilik biraz tuhafıma gitmekle beraber, kendi kendime:

— Olur a, dedim, o vakit benden gördüğü insanca ve arkadaşça muamele, o kadar iz bırakmış ki, görür görmez dayanamamış olacak.

O, beni âdeta zorla bir iskemleye oturtarak:

— Gel otur bakalım, dedi, yahu, senelerden beri biribirimi-zi kaybettik. Ben, şimdi İstanbuldayım.

Dahiliyeden ayrıldım. Bir tütün şirketinde çalışıyorum. Mevki, maaş gayet iyi. Sen ne âlemdesin bakalım? û

Odadaki yabancılar bu yirmi beşlik delikanlı ile ellilik kelli felli efendi arasındaki teklifsizliğin bu derecesine hayret ediyor gibi kâh bize, kâh biribirlerine bakıyorlardı.

Ben, verecek cevap bulamıyarak şaşkm şaşkın yüzüne bakarken, o, devam etti:

— Yahu, sen öteki mektupçulukta da tutunamamışsın, azil mi olmuşsun.. İstifa mı etmişsin, bir yerden işittim ama, vallahi

aklımda kalmadı. __ ut???

— Şimdi ne ig görüyorsun? Sabahleyin buraya iş istemeye filân mı geldin?

__ III???

"36 ¦

— Maamafih, burada iyi para vermezler. Sen, bizim şirkete gel. Hem para gayet muntazam, hem rahat. Öyle, öyle, bizim şirket daha iyi.

— Ne vakit beni görmeye gelirsin? Ne vakit istersen gel.. Seni müdüre takdim edeyim.

Odanın tavanı başımın üstünde fırıl fırıl dönüyordu. Kendimi kaybetmiş gibi gayriihtiyari bağırdım:

— Atma ulan kılkuyruk!.. Çek şuradan arabayı...

O, kamçı sesi işitmiş bir cambazhane hayvanı gibi, birdenbire durakladı, sendeledi. Gözleri tıpkı o eski kalem odasındaki gibi mahzun bir derinlikle önüne dikildi, boynu büküldü, dudaklarında ürkek ve mazlum bîr gülümseme titredi.

— Atma ulan kılkuyruk... Çek şuradan arabayı kilkuyr.uk!. Vilâyetteki arkadaşlarımın meğer ne kadar günahına girmişim! Halk, insana vuracağa numara ve etiketi ne isabetle tâyin ediyormuş..

"Halkın sesi, hakkın sesidir.,, diyenlere bir kere daha hak verdim.

BÎR ASKIN TARİHİ

Blribii'lerini nasıl tanıdıklarını, bu zamane aşkının nasıl başladığını bir sabah Üsküdar iskelesinde gözümle gördüm.

Kız, bilet almak için telâşla çantasını açarken dirseğiyle arkasındaki delikanlıya çarptı. Delikanlının elinden yere kocaman bir mürekkep şişesi düşüp patladı.

Bu dünyada pek az insan yaptığı kabahatin cezasını bu kadar çabuk çeker. Kızın sarı iskarpinleri, pembe çorapları gri mantosunun etekleri bir anda mor nakışlarla işlendi.

— Eyvah, şimdi bir kızılca kıyamet kopacak, dedim...

Hakikaten de öyle olacaktı. Onlar, evvelâ döğüşmeğe hazırlanan iki horoz gibi kabardılar. Fakat, biri yirmi beş, öteki on dokuz yaşında ancak vardı. Fazla olarak her ikisi de adamakıllı güzeldiler.

Genç adam, kızın menekşe rengi gözleri karşısında mor mürekkebin acısını unuttu:

— Aman efendim, çoraplarınıza yazık oldu. Vah vah, şişeyi neye sıkı tutmadım?! diye üzülmeğe başladı.

Genç kız da, bir çoraplarına, bir karşısındaki nazik delikanlıya bakarak çabuk bir mukayese yaptıktan sonra:

— Ziyam yok efendim, kaza!., diye gülümsedi. Yanlarındaki bir sakallı ilâve etti:

— Uğurdur, uğur., ikiniz için de fâl-i hayırdır çocuklar! Önümdeki ellilik çopur bir madam gülüyordu:

— iyi ki bana rastlamamıştır. Hem çoraplarım gider idi, hem sağlam dayağı yer idim!..

Bu gençlere ikinci defa, beş dakika sonra, vapurda oturacak yer ararken rastgeldim.

Onlar, açılır kapanır iki sandalye bulmuşlar, burun burna

38

konuşuyorlardı. Yanlarından geçerken şu sözler kulağıma çarptı: Erkek — Benim bankamla sizin çalıştığınız ticarethane arasında iki dakikalık bile mesafe yok...

Kız — Evet, âdeta komşuyuz... Nasıl oldu da biribirimize rastgelmedik ?...

Üçüncü defa, vapurdan köprüye çıkarlarken, seslerinden tamdım. Arkamda konuşuyorlardı: Erkek — Yok, yok... Ben, amcanıza hak veriyorum. Amerika filimleri zengin filim ama, Avrupanınkiler yine başka...

Kız — Hayır, hayır.. Haksızsınız.. Daima söylediğim gibi siz biraz eski fikirli kalmışsınız.. Anlaşılan gördüğünüz Fransız terbiyesinin tesiri...

Erkek — Ben de söylediğimi tekrar edeceğim. Sizi Amerikan mektebine göndermekte hatâ etmişler.

Gerçi nikbin ve cesur olmanız hoşuma gidiyorsa da..

Kendi kendime:

— Her halde onlar olmıyacak, dedim, böyle yirmi dakika içinde bu kadar içli dışlı anlaşmak imkânsız..

Biribirlerini tasdik devresini geçirip, tenkid devresine girebilmek içinse uzun zaman lâzım. Mutlak sesleri benzettim!.

İskeleyi geçip denize düşmek tehlikesini atlatınca başımı çevirdim: Onlardı!.. Delikanlının elinde, kırılan mürekkep şişesi yerine kızın çantası, onun elinde de arkadaşının bastonu vardı!

Dördüncü tesadüf. Aynı gün.. Saat bir buçuk... Eminönü f tramvay durağandayım. Beyoğlundan geleD bir tramvaydan onlar iniyorlar. Ellerinde paketler var. Derhal tahminlere başlıyorum : Öğleyin biri bankasından, öteki ticarethanesinden çıkın-yemeğe gittiler.. Sonra bir iki mağaza dolaştılar..

Öteberi aldı-ca birleştiler.. Sanki her günkü âdetleriymiş gibi, Beyoğlunda lar.. İhtimal, bir aralık Übeydullah Efendiye de uğrayıverdiler..

39

Maamafih, bu noktada galiba yanılıyorum, onlarda Nikâh Dairesinden pek öyle sıcağı sıcağına ayrılmış insanlar hali yok.. Çünkü, âdeta kavga ediyorlar gibi..

Filhakika, yanımdan geçerlerken, genç kızın onu azarladığını işitiyorum:

— Kimde görülmüş şey? Koca paket tramvayda unutulur mu? Öyle ya, insan, önündeki Rus kadınının dekoltesine o kadar dalarsa kendini unutmamış olması ne mutlu!..

Vay vay vay vay.. Bunların dört, beş saat evvel tanışmış insanlar olduğunu şu geçenlere söylesem, beni muhakkak deli -diye polise teslim ederler ya!.

Son perde, son tesadüf.. Aynı günün akşamı, aynı vapurda..

Onlar karşımda oturuyorlar.. Genç kız, mahzun ve müte-heyyiç onun kulağına bir şeyler söylüyor.

Delikanlı, hiddetle başını sallıyor, ağzından bir kelime çıkmıyor..

Beni müthiş bir merak sarıyor. Vapurdan çıkarken peşlerine takıldım ve iskelede biribirlerine söyledikleri son sözleri işitiyorum. Kız, ağlıyor:

— Yemin ederim ki, benim hakkımda yanlış düşünüyorsun..

Erkek, aynı inatla:

— Bu, birinci değil ki... Kaç defa beni aldatmağa teşebbüs ettin.. Kat'iyyen affedemem..

— Feridun, aramızdaki acı, tatlı bunca hâtıralara da mı acımıyorsun?.

— Onları çiğniyen sen oldun.. Benden artık usanmış olabilirdin. Fakat, bu, beni gözgöre aldetmak için bir sebep olamazdı.. Müebbeden Allaha ısmarladık!

— Hayatımızı zehirledin zalim.. Uğurlar olsun! Biribirlerinden ayrılıyorlar. Karanlığın içinde kaybolurlarken söyleniyorum.:

— Merhum Fikret, bir manzumesinde bir buçuk saat içinde

¦mr-

40

doğan, yaşıyan ve ömrünü tamaırdıyan bir nevi mahlûkata hayret eder. Anlaşılan elektrik asrı gitgide insanları da bu böceklere çevirecek.. Zavallı çocuklar, bunca hâtıralardan sonra daha belki

mantodaki mürekkep lekeleri bile kurumadan bu kadar feci bir surette ayrılmak... Ne yaparsınız?

Dünyada ebedî saadet kime nasibolmuş ki...

YENÎ BİR İCAT

Rahat bir işim, sıcak bir odam var. Fakat ne çare ki, karşıdaki koltuktan misafir hiç eksik olmuyor.

Yalnız ısınıp istirahat etmekle, bedava kahve ve sigara içmekle iktifa etseler, pek o kadar şikâyet etmiyeceğim. Fakat, beni lâkırdıya da tutuyorlar. Aksi gibi hem yüzü yumuşak, hem de konuşmaya çok sever bir adamım. Onun için, onlar lâkırdı söylerken, somurtup surat asmağa muvaffak olamıyorum. Dalıp gidiyorum. İşler de yüzüstü kalıyor.

Bir gün bu halden bir arkadaşa şikâyet ettim:

— Odadan sobayı kaldırtsam, çöp gibi adamım, iki günde gürler giderim. İşimi bırakarak seyyar bir müfettişliğe filân geçsem, mütemadiyen sokaklarda, taban tepmeğe takatim' yok. Ne yapacağımı

şaşırdım, dedim.

O, bana şöyle bir akıl verdi:

— Ben, mizah gazetelerinin birinde bir hikâye görmüştüm.- Saygısız misafirlerden pek canı yanmış

bir memur, saat gibi bir kere kuruldu mu, üç gün işliyen bir alet icadetmiş. Bu alet, misafirlerin karşısından ikişer dakika fasıla ile şöyle birtakım lev-halar geçirirmiş: 1 — Vakit nakittir!

2 — Bir iş adamını uzun zaman meşgul etmek doğru değildir!

3

4 nuz!

5 — Siz lâkırdı anlamaz mısınız?

Bu levhalar, iltifatı perde perde artırarak: "İllallah, sen ne saygısız insanmışsm! „ a kadar varıyormuş... Her halde, ikinci, üçüncü levhadan sonra karşında oturmakta devam edecek kadar ruhsuz ve saygısız bir insan tasavvur edilemez. Olsa bile-artık, bu insan, gördüğü hakarete hak kazanmış demektir. Ben,

Sözünüz uzamağa başladı!

Karşınızdakinin nezaketini su-i istimal ediyorsu-

bir saatçi tanıyorum. Sanırım ki, sana kolayca ve ucuzca böyle t>ir alet yapabilir.

Arkadaşımın bu sözleri, beni uzun uzun düşündürdü. Neticede: "Adam sen de... Benden çok ehemmiyetli ve pek çok nezaketli birtakım kimseler: "îş zamanımızda bizi işgal etmeyiniz!,, tarzında levhalar asmıyorlar mı? Benim yapacağım şey, görüle görüle tesiri kalmıyan bu levhaların bir başka şeklinden ibaret olacak!,, dedim ve işe giriştim.

Şimdi, bu teşebbüsün verdiği neticeyi dinleyin:

Aleti kurduğum gün, gediklilerden biri, âdeti üzere gelip koltuğuna kuruldu. Kahvesini ısmarladı.

Paketimden aldığı sigarayı yaktı. Aradan iki dakika geçmişti ki, bizim "Vakit na-kittir!,, levhası kendini gösterdi. O, hayretle sordu:

—Bu, ne?.

Ben, mahcubiyetle cevap verdim:

— Şey.. İşte öyle bir alet!.

İki dakika sonra ikinci levha:

Bir iş adamını uzun zaman işgal etmek doğ-

ru değildir!

Misafir, bu sefer işi anlar gibi oldu.. Yine iki dakika sonra üçüncü levha: I

Sözünüz uzamağa başladı!

Adamcağjız, bu defa sitemli bir bakışla sordu:

— Bu ihtar, bize mi? Çaresiz:

— Estağfurullah. Ne mümkün, dedim.. Bu söz onu tatmin etti. O kadar ki: Karşınızdakinin nezaketini su-i istimal ediyorsunuz!.

tekdiri geldiği vakit gülmeğe başladı:

43

— Vallahi gayet iyi düşünmüşsün. Çok ağır ama, bizde öyle saygısızlar vardır ki, buna bile aldırmazlar sanırım!.

| Siz, lâkırdı anlamaz mısınız? j Misafir, yine bir kahkaha attı:

— Yahu, biz canciğer arkadaşız.. Şunun bana şümulü olmadığını bildiğim halde, yine halecanlanıyorum!

Levhalar birer birer döne döne:

İllallah.. Sen ne saygısız insanmışsın.. Artık defolup gitsfne!.

levhasına kadar geldi. Sonra tekrar "Vakit nakittir!,, diye yeniden başladı..

İşte teklifsiz misafirlerin birinden aldığım netice. Gelelim şimdi resmîlere...

İş takibi için odama arasıra ismini bile bilmediğim bir adam gelir giderdi. O gün, bu adam itiyadı

hlâfma biraz dinlenmek için müsaade istedi.

"Buyurun,, dedim. Bir çeyrek kadar oturdu. Sonra gitmek için ayağa kalktığı vakit dedi ki:

— Beyefendi, affedersiniz, sizi fazla işgal ettim. Fakat, saygısızları kaçırmak için icadettiğiniz alet nazar-ı dikkatimi celbetti. Bendeniz meraklı bir adamım, levhaların hepsini okumadan ayrılamadım.

Cidden çok güzel bir icat.. Allaha ısmarladık!.,,

O gün, bildik, bilmedik birçok kimseler icadımı görmeğe geldiler. Akşam üstü, aleti derhal yerinden kaldırıp dolaba kapadığımı söylemeğe bilmem hacet var mı? Her icat. her memlekette aynı

muvaffakiyetle tatbik edilemiyor!

MAVİ GÖZLÜ ÇOCUK

İhsan Bey, bir gün dokuz aylık çocuğunu severken şöyle bir muhakeme yaptı:

— Benim gözlerim siyah, anasınmkiler de öyle. Halbuki çocuğunkiler çini mavi. Cahil bir adam olsaydım: "Allahın hikmeti!,, der, geçerdim. Fakat, veraset kanununa nazaran ilim ve fenne kat'iyyen mugayir bir hâdise... Sakın çocuk!!..

ihsan Bey, düşüncesinin bu noktasında, dalgın dalgın sokakta yürürken, başına damdan kiremit düşmüş bir adam gibi birdenbire sersemledi. Az kaldı çocuğunu kollarından yere atıyordu.

Biraz sonra, soğuk kanla düşündü. Karısı biraz asabi ve inatçı, fakat, gayet temiz bir kadındı.

Kendisini aldatmaş, bu çocuğu başkasından almış olmasına imkân yoktu.

Maamafih, herkes bilir ki, şüphe, sıtma mikrobu gibidir. Bir kere geldi mi, insanın kolay kolay yakasını

bırakmaz. Bazan geçmiş gibi görünür. Fakat, biraz sonra, en akla gelmiyen bir saatte, insanı tekrar üşütüp yakmağa, titretip bağırtmağa başlar.

İhsan Beyin şüphesi günden güne ilerliyor, zaman ile kat'ı bir kanaat haline geliyordu.

Bir gün şöyle düşündü:

Karımın namusundan eminim. Fakat, bu melun şüpheyi mutlaka defedecek bir çare bulmalıyım...

Ayşe, budala bir ka-din olsa, ustalıkla onu istintak eder, ağzından lâkırdı almağa çalışırdım. Fakat, buna, imkân yok. Başka bir şey yapmalı. Karım kıskançtır. Bana daima: "Aldatılmağa dünyada tahammül edemem. Göze göz, dişe diş. Beni aldattığını haber alırsam, derhal ben de seni aldatırım.

Ve bunu, hiç çekinmeden gelir sanac söylerim. Artık sen nasıl istersen öyle hareket et...,, der. Ben, kendimi birdenbire çapkmlaşmaş gibi gösteririm. Sonra, bir met- , resim olduğunu anlatacak bir şey yaparım. Ayşe, derhal inti-ikam sevdasına düşer ve çini mavi gözlü çocuğun başkasından olduğunu açıkça itiraf eder. Kanmı

söyletmek için bundan daha emin yol yoktur.

İhsan Bey, birdenbire değişmişti. Akşamları geç, bazan sarhoş geliyordu... Karısiyle konuşurken acayip acayip şeyler söylüyordu:

— İnsan, dünyaya bir kere gelir. Keyfi nasıl isterse öyle hareket etmeli!... İnsanın müebbeden aynı

yemeği yemesi, aynı çiçeği koklaması manasızdır. Hayatta biraz da değişiklik lâzım.. Vefa ve sadakat boş bir esarettir.

Ayşe Hanım, kocasmdaki bu değişikliği anlamıyor:

— Sen çıldırdın mı İhsan?.. Bunlar, nasıl sözler? Allahın ¦bildiğini ne saklıyayım? Ben, senin tutumunu beğenmiyorum.. Bir münasebetsizliğini haber alırsam yapacağımı biliyorum: Göze göz, dişe diş!., diyordu.

İhsan Bey, karısının bu sözlerini lakayt bir tebessümle karşılıyor :

— Ne çıkar? Benim senden istediğim, eve, çocuğa ve biraz bana bakmandan ibarettir.. İstediğin gibi hareket etmekte serbestsin. Nasıl ki, ben de öyleyim.

İhsan Bey, oynadığı rolden pek memnundu, kendi kendine:

— Ayşe kızıyor... Tahminim gibi beni aldattı ise, bunu açıkça yüzüme söyliyeceği zaman uzak değildir..

İhsan Bey, bir gün kapıdan çıkarken bir mektup düşürdü..

Genç kadın, hemen ayağım kâğıdın üstüne bastı. Kocasının paltosunu süpürmek için yürümek lâzım geldiği zaman, ayağını

sürüyordu.
Bu manevrayı farkeden İhsan Bey, sokakta ellerini oğuş-tnrarak gülümsüyordu:
— İş yolunda. Ayşeye fevkalâde mahir bir oyun oynadım., iki ihtimal var: karım bıuakşam ya ağlayıp bağıracak, yahut:

"Bir metresin olduğunu öğrendim. Fakat, nafile gururlanma.. Ben, senden daha evvel davrandım: Çocuk senin değildir. Onun çini mavi gözlerinde yabancı bir babanın imzasını okuyabilirsin!..,, diyecek. Birinci halde: "yaptığım bir şakadan başka bir şey değildir. Git, yazıhanemi aç; orada saklı
duran kapalı zarfı aç, oku.. Sahte bir mektup düşürmek suretiyle sana bir şaka. yapacağım onun içinde yazılıdır..,,
İkinci halde ise: "Yakaladım!.,, diye bağıracağım, sana hakikati itiraf ettirmek için bu oyunu oynadım!
Hâsılı, her iki halde de, yarın bu saatte şüphelerinden kurtulmuş, mesut veya bedbaht bir adam olacağım...
İhsan Bey, o gece geç vakit eve geldiği zaman karısını evde bulmadı. Ayşe Hanım şu mektubu bırakmıştı:
[Bugünü metresinin evinde geçirmeğe gittiğine dair kat'î bir delil elde ettim. "Göze göz, dişe diş!,, dediğimi hatırlarsın. Öteden beri bende gözü olduğunu bildiğim erkeğin evine gittim. Hiçbir vicdan azabı duymadan intikamımı aldım. Artık bu felâketten sonra, bir arada yaşamak mânâsız ve imkânsız olduğu için, babamın evine gidiyorum. Yegâne teessürüm senden daha evvel davranmamış
olmamdan ibarettir. Ayşe]

KÜVVE-İ MÂNEVİYE

Vakit geceyarısma yaklaşmış; kahveci, dükkânının kepenk-lerini indirmeğe başlamıştı.
Kahvedeki son dört müşteriden biri:
— Daha vakit var, biraz daha oturalım, diye inadedi-yordu.
Heykel vücutlu, yeniçeri çehreli bir adam:
— Benden paso, dedi, bu soğukta karıdan dayak yemeğe vaktir* yok!
Kahveci de dahil olduğu halde, hep birden gülüştüler. Bu vücutta bir adamın soba maşası kadar bir kadından dayak yemesi, amma

tuhaf şeydi.

O, sâf bir tavırla itiraf etti:

— Allanın bildiğini ne saklayım.. Hakikat bu. Bir türlü bu kadana el kaldıramıyorum.

Biraz evvel kahvede oturmak için ısrar eden adam - ki nihayet arkadaşının yarısı kadar okka çekerdi

- azametli bir tavırla ayağa kalktı:

-— Karıdan dayak yemek mi? Alimallah ona evire çevire öyle bir sopa atarım ki!.

Arkadaşlar, biraz evvel ötekinin karısından dayak yemesine ne kadar güldülerse, bu minimini cılız adamın karısını döğ-me iddiasına da o kadar güldüler.

O, aynı azametli tavırla sözüne devam etti:

— Vallahi doğru söylüyorum. Benim karım benden tirtir titrer. Öyle olmasa "Daha eve gitmiyelim!,, diyebilir miydim?. Bü, bir kuvve-i mâneviye meselesidir. Karı kısmının bir kere gözünü yıldırdın mı, iş

tamamdır. Bakın size karımı nasıl korkuttuğumu anlatayım:

Benimki, bana nisbetle çam yarması gibi bir kadındır. Fazla olarak da çok serttir. Bir zamanlar eli fena halde dayağa alışmıştı. Sabahleyin, kahvaltı niyetine dayak yemeden sokağa çı-kamaz olmuştum. Hem bana atılan dayak hakaret kastiyle atılan, hafif şamarlardan olsa cana minnet bilecektim. Fakat, benim kadın, sırf canımı yakmak, bana işkence etmek kastiyle beni döğerdi. Size bir misal atzedeyim. Bir kere üç ay zarfında sırtımda kırılan sopaların ankazı ile evde çamaşır yıkamışlardı î. Evimiz, bir bahçe içindedir. Bir akşam, biraz geç kaldım mı, .karı, mahalle bekçisi gibi sopayı eline alır, kapı önündeki taş merdivende bir iskemleye oturup beni beklerdi. Yemin, rica, tövbe, dua, feryat, göz yaşı, hâsılı, hiçbir şey, bu dayağın önünü alamazdı. Hiç unutmam, bir haziran akşamıydı. Arkadaşlar beni zorla bir gazinoya sokarak iki kadeh içilmişlerdi. Çakır keyif, hafif hafif türkü çağırarak eve geldim. Bahçe kapısını açınca bizimkini gördüm. Elinde büyük bir fasulya sırığı

ile her zamanki yerinde oturuyordu. Beni görünce bir bekçi köpeği hiddetiyle yerinden kalktı.

— Seni rezil herif... Bu saatlere kadar sokakta ne işin var bakayım?.. Gel kafatasını yarayım.

Diye bağırmağa başladı.. Bu acayip davet üzerine tabiî yerimde durdum. Bahçe kapısı ile ev kapısı

arasında kırk, elli adımlık bir mesafe vardır. Uzaktan bağıra bağıra konuşmağa başladık. Yalvardım, olmadı. Kadınım bana dayak atmağa o kadar iştahlı idi ki, eve girmemi beklemiyor, sopasını

salliyarak bahçe kapışma koşuyordu. Ben, tabiî o zaman alabildiğime kar-şıki tarlaya doğru kaçıyor, o, tekrar eski yerine dönmeden durmuyordum... Vakit geçiyor, ortalık adamakıllı kararıyordu. Bu gidişle kovalamaca oyunu sabaha kadar devam edecekti.

Artık ben de kızmağa başlamıştım. Bahçe kapısının yanında bir odun yığını vardı. İçinden kocaman bir odun yakaladım:

— Bana bak.. Artık kafam kızdı.. Vallahi seni parça parça ederim!.

Diye bağırdım. Bu, boş bir tehditti. Fakat, maalesef artık yapacak başka iş kalmıyordu...

Karım, bu sefer daha ziyade kızdı ve tekrar arkamdan koşmağa başladı. Ben de tabiî kaçmağa...

Tam bu esnada civar bağlardan birindeki azgın bir köpeğin havlıya havlıya bana doğru geldiğini görmeyim mi? Bu, geceden geceye zinciri çözülen melun

bir hayvandı ki, sabaha kadar etraftan kuş uçurup kervan geçirmezdi.. İki ateş arasında kalmıştım.

Düşünmeğe vakit yoktu. Ne de olsa karının sopası köpeğin dişinden ehvendi. Binaenaleyh, derhal istikameti değiştirdim, elimde odunla, bağıra bağıra eve doğru kaçmağa başladım. O zaman ne mucize oldu bilir misiniz arkadaşlar? Karı, eve kaçışımdaki hikmeti anlıyamadı, kendisini odunla döğmeğe koşuyorum sandı. Korktu ve "Can kurtaran yok mu?.. Kocam beni öldürüyor!..,, diye bağırarak eve girdi.. Ben, elimdeki odunla kapıyı güm güm döğerek "Aç!.,, diye bağırdıkça, o, içeride:

"Bana kıyma... Tövbeler tövbesi olsun!,, diye ağlayıp yalvarıyordu. Nihayet, bir daha böyle münasebetsizlik yapmıyacağına yemin etmesi şartiyle karımı affettim. O zamandan sonra istediğim vakit eve giderim, karım, kat'iyyen ağanı açamaz!..

BN BÜYÜK CEZA

On iki sene kadar oluyor. Bir sabah, gazetelerde şöyle bir havadis okudum:

"Hapishaneden firar. — Şehrimizin mâruf tüccarlarında» biri aleyhindeki hakaretamiz yazısından dolayı üç aydan beri mahpus bulunan muharrir Halîm Selim Bey, dün akşam Hapis-hane-i umumiden firar etmiştir.

İsmi gibi kendi de cidden halîm, selim bir insan olan mumaileyhin bu büyük cüretinin izahı güç bir hâdisedir. Zabıta tarafından şiddetle aranıyor.,,

Bu havadise, gazete gibi, ben de şaşıp kalmıştım. Zira o,, hakikaten ismi gibi halîm, selim bir çocuktu. Yanlış anlaşılmış bir yazısından dolayı üç buçuk ay hapse mahkûm olduğu zamanr bütün arkadaşları gibi, ben de hükmün temyizini istemesini tavsiye etmiştim. Fakat, o, razı olmamış:

— Dediğini yaparsam kurtulacağımdan eminim. Bırak, üç buçuk ay olsun kafamı dinleyim. Bu mahkûmiyet, benim icra aynı nimet oldu, demişti.

İki defa Umumi Hapishanede ziyaretine gitmiş, ona şeker., sigara, tereyağı, peynir gibi hediyeler götürmüştüm. Fevkalâde neşeliydi. Bana demişti ki:

— Allah seni inandırsın, zaman zaman kendimi tedavi için sanatoryoma gönderilmiş bir zengin hasta, yahut istirahat içire sayfiyesine çekilmiş bir nazır sanıyorum. Burası gerçi konfor itibariyle birinci sınıftan bir misafirhane değil, fakat, her gün bir yığin yazı yazmaktan fena halde yorulmuştum.

Karşımda beyaz kâğıdı gördüğüm zaman, deniz tutmuş bir adam gibi bas dönmeleri, mide bulantıları

geçiriyordum. Hele o Bâbıâlinin dedikodusu beni mahvetmişti. Senelerce bu gürültü içinde haşame-

şir olmuş bir adam için okumamak, sonra yazmamak, nihayet, dinlememek kadar büyük saadet olmazdı. Bu hapishanede kendimi eskisinden milyon kere serbest buluyorum. Ne matbaanın: 51

"Nerede yazı?" diye karşıma dikilen sermürettibi, ne her hesap görüşte alacağımdan ziyade vereceğim olduğunu ispat eden idare memuru, ne mahallenin "hani para?,, diye yakama yapışan alacak kafileleri, hâsılı, ne dost, ne düşman, ne karı, ne çocuk!.. Burası bir

mübarek yerdir ki, gelen misafir, sigaranızı, kahvenizi içmeğe, yemeğinizi yemeğe değil, bilâkis size tütün ve yiyecek ikram etmeğe gelir. Sonra, buraya alacaklılar sınıfından da kimse uğramaz, ancak zaman zaman onların gönderdikleri bazı borçlular gelip gider.. Nihayet, buradaki arkadaşlarınız fazilet beratlarına mahkemede bıraktıkları için, size uzun uzun kendilerini methetmezler. Çeşit çeşit insanlar görürsünüz: Babalarını kesmiş katiller, baldızlarına taarruz etmiş ahlâksızlar... Bu korkunç adamların bu canavarlıkları nasıl yaptıklarını dışarda bir türlü idrak edemezsiniz. Burada, muhterem babanın kendisini kestirmeğe muvaffak olmak için ne harikalar yaptığını, masum baldızın vicdansız enişteyi, baharda çayıra salıverilmiş bir eşek hoyratlığıyla, kendine saldırtmcaya kadar ne koketlikler icadettiğini.. faillerin kendi ağızlarından dinler ve anlarsınız..

Hâsılı, buradan çıkacağım gün yaklaştıkça yüreğime bir titremedir yapışıyor.

Polis, Halîm Selimi arıyadursun, ben onu, saklandığı akraba evinde buldum. Şiddetle çıkışmağa başladım:

— Ne yaptın?.. Diyelim ki, bana söylediğin sözler samimî değildi. On beş gün daha dişini sıkamaz miydin?.. Kanuna kargı gelmek senin gibi irfan sahibi bir adama yaraşır mıydı? Bak, kim bilir cezana ne kadar zammedecekler.. Bari bir gün evvel teslim ol.. Belki bunu hafifletici sebeplerden sayarlar.

Arkadaşım inat ile başını salladı:

— İmkân yok, dedi, daha on iki gün hapishaneye dönemem.

— Sebep?

— Orada bir şair var.. Şiirlerihi okuyor..

— Sana söyledim ya, rahatım fevkalâde iyi di. Bir gün yanımızdaki koğuşta müthiş bir dayak patırdısı

işittim. Mahpuslar birini bağırta bağırla doğuyorlardı. Sesi tanır gibi olarak 52

koştum. Baktım, şair "   „ değil mi?.. Vaktinde verilmemiş bir borç için hapse girmiş. Babıâlide önüne gelene yaptığı gibi, mahpusların da yakasına yapışarak zorla şiir okumağa başlamış.. Cevr ü

cefanın her nevi'ine alışık olan bu adamcağızlar dayanamamışlar, şairi döğmeğe başlamışlar..

Sanatkârı güç belâ mahpusların elinden kurtardım. Fakat, bu sefer bana musallat oldu. Başladı kâh ezbere, kâh cep defterinden manzumeler okumağa... Hür olduğum zaman, onu gördüğüm yerde tabana kuvvet kaçıyordum. Halbuki burada mahpustum. Hürriyetin ne kıymetli bir şey olduğunu ben, zorla manzume dinlerken anladım. Nihayet, hapishane arkadaşlarımın tâbiri üzere, kendimi kaybettim, ne yaptığımı kat'iyyen bilmiyerek kaçtım. Bu izahat üzerine arkadaşıma hak verdim: — Bu kadarla kurtulduğuna şüküret, dedim, şair, fazla olarak bir de tıraşçı olursa insanı, Allah saklasın, katil de edebilir.

ÇEHRELER, TABİATLAR

Niyazi Bey, Ruhiyat mütehassısı idi. "Çehreler ve tabiatlar,, ismindeki eseri ona büyük bir' şöhret kazandırmıştı. Bıa kitap, her hangi bir insanın huyunu, ahlâkını anlatmak için yanıl-maz bir ölçüydü.

İstediğin bir insanın, gözünün, burnunun, kulağının biçimine; ağzının, çenesinin şekline bak, sonra bu çehredeki bir insanın ne ruhta, ne ahlâkta bir adam olduğunu kitaptan oku.

Karışık bir dâvada, haklıyı haksızdan ayırmakta tereddüde düşen hâkimler, Niyazi Beyin kitabına gizlice bir göz atarlar ve karşüarmdaki maznunun isnadedilen cürmü yapacak bir adam olup olmadığını tâyin ederlerdi.

Birçok kadınlar, kocalarının çapkın ve ahlâksız adamlar olduğunu bu kitap sayesinde anlarlar, bu keşif üzerine kavga edenler, bayılanlar, hattâ kocalarından ayrılanlar olurdu. Nitekim, geceyarılarına kadar nerede gezdikleri belli olmıyan ve haklarında birçok dedikodular çıkan erkekler de kanlarının, bu dedikodulara rağmen, Meryem ana gibi temiz ve namuslu olduklarını bu suretle öğrenirler ve gönül rahatiyle horul horul uyurlardı.

Bir gün Niyazi Bey, Darülfünunda şehrin bazı mâruf âlim-leriyle mühim bir mesele konuşuyordu.

Odaya, elli beş, altmış yaşlarında, kıranta bıyıklı, kibar kıyafetli, şişman bir zat girdi:

-*- Beyefendi, dedi, bendeniz gıyabî takdirkârlarınızdanım. "Çehreler ve tabiatlar,, isimli eserinizi âdeta ezber etmişimdir. Bendenizin gelinlik bir kızım var. Geçenlerde kendisini Halîm Bey

isminde bir zata istediler. Tahkikat yaptım. Bütün şehir bu gencin çok ahlâklı, namuslu ve ismi gibi halîm bir zat olduğunu söylüyor. Esas itibariyle muvafakat etmiştim. Fakat, kendisiyle görüşünce fikrimi değiştirdim. Kitabınız bu çehredeki insanlar için: "Halım görünmelerine inanmayınız. Bu çehrede bir insanın içinde bir eşek gizlidir. Görünüşte gayet sakindirler. Fakat bir kere kafaları kızdı mı, uluorta etrafı tekmelemeğe başlarlar, o zaman, elinin, ayağlnm erişebileceği yerde bulunanların vay haline!,, Bunu evdekilere söyledim. Fakat, anlaşılan kızımın bu gence karşı gizli bir meyli varmış. Çocuğum ağlamağa, bana isyan etmeğe başladı. Doğrusu bendenize de bir tereddüt geldi. Evdekilere: "Bir kere de eserin muharririni göreyim. Halîm Beyin fotoğrafını göstereyim. Eğer, kitabı gibi kendisi de bu zatm eşek ahlâklı bir adam olduğunu söylemekte ısrar ederse, mesele bitmiştir. Artık dünya bir araya gelse kızımı o adama vermem!.,, dedim. Zat-ı âliniz de belki evlât babasısmız. Benden bu insaniyeti esirgemezsiniz, değil mi?..

Niyazi Bey, resmi eline aldı, seyretmeğe başladı. Kitaptaki tasvir, sanki bu resmin sahibine baka baka yazılmıştı.

İhtiyar âlim, bıyıkları ile oynuyor, yutkunuyor, arasıra parmaklariyle alnındaki terleri siliyordu. Çok müşkül bir vaziyette kalmıştı. Yukarı tükürse bıyığı, aşağı tükürse sakalı idi.

— Evet, bu adam hakikaten eşek tabiatlı bir adamdır! Desej belki mesut bir izdivaca mâni, hattâ

biribirini seven

iki gencin ölümüne sebep olacaktı. Fakat:

— Hayı, siz yine fikrinizden dönmeyin, tasvir yanlış olabilir!

De diyemezdi. Çünkü o vakit de kitabın ilmî kıymetine ha-

k»l gelirdi.

Eserin muvaffakiyetini çekemiyen rakipler "Niyazi Bey, eserin saçmalığını kendi ağzı ile söylüyor!,, diye yazılar yazacak, kıyametler koparacaklardı.

Niyazi Bey, ilim ve hakikatin menfaatini iki gencin sevdasına feda edecek bir adam değildi. Onun için, vakur bir eda ile şu cevabı verdi:

— Fotoğraftan anladığıma göre, bu Halîm Bey, hakikaten

eşek ahlâklı bir adamdır.

O esnada, aralık kapıdan uzun boylu bir genç girdi. Başında dolaşan tehlikeyi sevdiği kızdan öğrenmiş; kaymbabasını ta-Mbetmiş, muhavereyi dinlemişti..

Genç adam, hiddetten tıkanarak:

— Beyefendi, bir sözünüzle iki insanın hayatını karmağa nasıl vicdanınız razı oldu? Sizin insanlıktan nasibiniz yok mu? ¦dedi.

Niyazi Bey, vakur bir eda ile:

— Ben söylemiyorum, ilim söylüyor! dedi. Halîm Beyin kan başına sıçradı:

— İlim bana eşek diyor, öyle mi?.. Dur, ben sana kendi halinde namuslu bir adama ilim namına leke sürmeği öğreteyim!

Genç adam, birdenbire Niyazi Beyin üstüne atıldı, âlimi sille tokat döğmeğe, yerden yere çarpmağa başladı.

Nihayet, etraftan hademeler koşuştu, üstadı baygın bir halde Halîm Beyin elinden kurtardılar.

Niyazi Bey, kendine gelince etrafındakilere ilk sözü şu oldu:

— Nasıl?.. Bu oğlana eşek tabiatlı demekte haksız mı mı-şım? Hangi eşek, insanı bu hale sokabilir?

Sonra hafifçe gülümsedi:

— Maamafih, ben, bu dayaktan çok memnunum, dedi, vücudumuz hayli hırpalandı amma, bu sayede ilmi kurtardık!..

ti

AKREP

Bir arkadaş anlattı:

Karım melek gibi bir kadındı; fakat bir büyük kusuru vardı: Tembellik. Ben, ne kadar tezcanlı bir adamsan, Semiha, o kadar ağır ve gevşekti. Daha fenası ihtiyar dadısının da bu hususta pek ondan kalır yeri yoktu. Evin içi kapah Karaca Ahmet türbesi gibi toz toprak içinde idi. Dadı kalfanın birkaç

günde bir hamaratlığı tutarak ortalık süpürmeğe kalkması bir felâketti. Ayak altında itile kakıla kanapelerin, masalann altma sürülmüş yemiş kabukları, boş kibrit kutuları odanın ortasına yığılır, yerin tozları bulut gibi havalanarak perdelere, minderlere, masa örtülerine konardı. Dadının pisliğini temizlemek için bir ayrı hizmetçi tutmağa da halim, vaktim müsait değil. Kapı çalındığı zaman,

"Eyvah, misafir geliyor, pisliğimizi görecek, rezil olacağız!,, diye yüreğim çarpmağa başlardı. Arasıra dayanamıyarak avaz avaz bağırmam Semihayı ağlatmaktan, dadıyı korkutup hasta etmekten başka bir netice vermezdi. Kanm; benim üzüldüğümü gördükçe, kendisinden çaresiz bir şey istiyormuşum gibi, nevmidane boynunu büker:

— Ne yapayım, elimde değil... Yoksa ben, senden ziyade üzülüyorum, diye sızaldanırda.

Karımın uykudan uyanışı görülecek şeydi. Malűm ya, en canlı insanlar bile uykudan az çok uyuşuk uyanırlar. Benim kadıncağız ise, "Bâsü badelmevt,, sırrına mazhar olmuş bir ölü halini alırdı.

Uyandıktan sonra bir zaman gözlerini açmağa üşenirdi. Bir zaman da gözünün yalnız birini açar ve epeyce bir müddet yattığı yerden öyle konuşurdu. Sevgili kadın, insanan böyle derece derece kendini alıştırmak suretiyle en zahmetli işlere bile tahammül edebileceğini ne güzel anlamıştı. Fakat, buna rağmen, bir sabah onun "Aman!,, diye bağırdığını gördüm. Ne oluyordu? Semiha, boynuma sarılıyor, karışık.saçları dimdik

olmuş, gözleri büyümüş, yatak çarşafının üstündeki siyah bir şeyi gösteriyordu:

— Allah aşkına bak, akrep mi o?

Gözlüğümü düzelterek iğildim: Bu, köşelerden başlıyarak yavaş yavaş tavam kaplıyan örümcek ağlarından kopmuş bir parça idi. Fakat canımın sıkıntısından:

— Evet, öyle.. Akrep ölüsü dedim. Semiha, bir acı feryat kopararak bayıldı.

— Dadı, yetiş!..

Dadı, sofadan: "Yetiş!" feryadım işitince her halde bir tehlike olduğunu anladı ve mutfağa kaçtı.

Semiha, bir zaman kollarımda yattıktan sonra, gözlerini açtı ve sordu:

— Demek o akrepti ha? Ne yaptın?

— Hiç; ne yapacağım, sokağa attım.

— Korkmadın mı?

— Ölmüş, dedim ya..

— Ya zehri eline bulaştıysa?.. Acaba ölü akrep buraya nasıl geldi?

Benim adamakıllı şirretliğim tutmuştu:

— Akrebin ölüsünü buraya başkası getirecek değil ya!.. Kıskacım açmış, ağır ağır, yürüye yürüye gelmiş..

— Sonra?

— Sonrası ne olacak?.. Seni sokmağa vakit bulmadan sen bir yanından öte yanma dönüvermişsin; ezilmiş, gitmiş!..

Kanm, bir derin "ah!,, çekti ve bir nöbet daha bayılacak gibi oldu.

Diri akreple yatakta yatmış olmak hayali onu çaldırtı-yordu:

— Artık dünyada bu evde oturamam, iyi kötü bir ev bul, nerede olursa olsun razıyım, buradan kaçalım. Karyolayı, yatakları da sat..

— İyi amma, akrep oraya da gelir.

— Oraya da mı gelir?

— Öyle ya... Sende de, dadında da bu müseyyeplik varken, akrep de gelir, yılan da...

— Refik.,beni öldürmek mi istiyorsun?

Ben, facialı bir çehre takınarak:

— Ben değil, fakat, seni de, beni de, akrepler öldürecek. Bu mahlûklar bir tane de olmazlar. Bir kere ayakları alıştı mı...

— Peki, bunun çaresi?

— Hiç., evi, eşyayı baştan başa temizlemek... Semihanm şimdiye kadar dikkat etmediğim bir tabiatını

yakalamıştım: Korkaklık, daha doğrusu akrep korkusu. Ben, şimdi bu huyu ile öteki huyunu, gevşekliğini yenecektim.

Semiha, o gün paçaları sıvadı, dadısı ile beraber evi baştan başa sildi, süpürdü. Bütün eşyanın gizli yerleri temizlenmişti.

Tılsım bozulmuştu. Semiha da, dadısı da artık acınacak gibi çalışıyorlardı. Arasıra gevşeklik yeniden gelecek gibi oluyordu. Fakat, çareyi bulmuştum... Artık evde örümcek bulmak mümkün olmadığı için, kara bir bez parçacığı Semihayı da, dadısını da yeniden gayrete getiriyordu...

Hikâyeyi dinliyenlerden bir arkadaş:

— Benim kadın da perilerden çok korkar ve sırf bu korku ile evde temizlik yapar, dedi, tahta.sildirmek istediğim zaman geceleri usulca sofaya çıkarak düdük çalarım...

CEZAYI NAKTÎ

Ali Fehmi, baloya gidecekti.

Şirketin telefon memuru Sacide Hanım, birkaç gün evvel:

— Bu Perşembe "Manifaturacılar,, m balosuna geliyor musunuz?

Diye sormuştu. O, "hayır,, cevabım verince, genç kız, dudaklarını bükerek:

— Yazık, demişti, eniştemde iki bilet var, o gece beraber gideceğiz... Fakat, belâya bakın ki, eniştem dansetmesini bilmiyor. Eski kafalı bir adam olduğu için, yabancılarla dansetmeme müsaade

etmiyecek.. Şu halde, herkes dansedip eğlenirken, biz, "karşı karşıya uyuklıyacağız.. Siz olsaydınız tabiî iş değişirdi.. Eniştem şirket arkadaşlarımla dansetmeme her halde bir şey diyemezdi. Yazık!..

Başkasını aramalı!..

Sacide, mütemadiyen çalan telefon ziline kulak asmıyarak bu sözleri söyledikten sonra ağır ağır işinin başına gitmişti. Ali Fehmi, o vakit şöyle bir muhakeme yapmıştı:

— İki dakika yalnız konuşmak için bazan iki saat bahane aradığım ve etrafında dönüp dolaştığım bir genç kız, beni baloya çağırıyor.. Muhakkak ki, onunla fevkalâde eğlenceli ve şairane bir gece geçireceğim. Belki, dans bahanesiyle mütemadiyen Tairibirimizi itip kakıştırdığımız için, aramızda daha başka bir samimiyet de uyanacak.. Arasıra işten bunaldıkça ve karşımdaki arkadaşların karışık suratlarına baka baka içim karardıkça telefoncunun yanına gideceğim, gözüm, gönlüm şenlenecek.. Belki daracık odada gizli gizli buseler... İnsan, ayağına gelen bu fırsatı tepmek için çok hayvan olmalı... Bahusus, kızı başkası giydirecek, başkası baloya götürecek, içki masrafını başkası

verecek, bize sade kızla dans ve kurtizanlık etmek, bir şey ikram olunursa yiyip içmek kalacak..

Gerçi manifaturacılar balonun tarihini pek fena bir güne, ay sonuna düşürmüşlerdir. Gerçi ay başını

bulmak için cebimde iki buçuk liradan başka para kalma-

mıştır... Fakat, bütün, bunlara rağmen, sen yine reddetmemelisin. Bir smokin kiralamak için lâzım olan üç lira ile beş lira bilet parasını nereden olsa bulursun. Haydi, tereddüdetme... Kızın son sözlerini işittin. BU nimeti sen reddedersen yerine bir başkası aranacaktır..

Ali Fehmi, bunları düşündükten sonra Sacideye yaklaştı: — Fikrimi değiştirdim, dedi, sizin gibi kıymetli bir arkadaşın pek nazik bir ricasını reddedecek kadar kaba değilim...

Ali Fehmi, biçimli, iri vücuduna Yahudinin smokini geçer geçmez, sanki üstüne büyülü bir peri değneği dokunmuş gibi, onu kelli felli bir Amerika milyonerine çevirmişti. Ama, bu milyonerin cebindeki bütün para altı lira yetmiş dört kuruştan iba-retmiş. Midesinde annesinin pişirdiği kuru fasulye ile ekmekten başka bir şey yokmuş, ne çıkar? Baloda adamın kesesine ve midesine röntgenle bakacak değiller ya!.

Elleri cebinde, paltosunun yakası kalkık, Sultanahmet merkezinde dolaşa dolaşa tramvay bekliyordu.

Bir aralık rüzgâr karşı dükkânların birinden tatlı bir kebap kokusu getirdi. Ali Fehminin birdenbire ağzı

sulandı, hüzünle:

— Hay Allah belâsını versin bu fıkaralığm! Diyerek yere tükürdü..

O anda omuzuna bir el dokundu:

— Beyefendi!.. Ali Fehmi, döndü:

— Buyurun!

Bu, uzun boylu bir belediye memuruydu:

— Merkeze teşrif edeceksiniz, dedi..

— Ben mi?.. Hayırdır inşallah..

— Belediye nizamnamesine muhalif olarak yere tükürdü-nüz..

Ali Fehmi, kalıbının adamı değildi, öyle olsaydı yüksek perdeden atar tutar, belki kendini kurtarırdı.

Fakat, o. rica ve niyazla felâketi atlatmak istedi, tebiî muvaffak olamadı ve cebin-

61

deki paranın beş küsur lirasını teslim ederek pullu bir makbuz aldı..

Kazaya rızadan başka ne çare olur?

Ali Fehmi, yine yakası kalkık, elleri ceplerinde, fakat, omuzları fena halde çökmüş, Sultanahmet parkının etrafında tam yedi defa dolaştı. Parktaki âsar-ı atîkayı ve Sultanahmet minarelerini tekrar tekrar seyretti, sonra, yine ağır ağır Eminönüne kadar indi. Yüreğindeki sıkıntıya yorgunluktan başka ilâç bu-lunmıyacağmı biliyordu.

Nihayet, saatin ona geldiğini görerek tekrar tramvaya bindi, evine doğru gitmeğe başladı.

Sirkeciden tramvaya atlıyan bir eski mektep arkadaşı sordu:

— Fehmi, nereye?..

— Hiç.. Eve gidiyorum.

— Ne o, senin arkanda smokin mi var?. Baloya mı gidiyorsun?..

— Niyet öyleydi.. Fakat...

— Niçin vazgeçtin?

— Beş lira ceza-yı naktî verdim..

— Eksiğin topu topu beş lira mı?

— Evet..

,— Ben sana vereyim.. İşinden kalma..

Ali Fehmi, hayretle arkadaşının yüzüne ve elindeki paraya bakıyordu. Bu, mutlaka rüya olacaktı.

İnsana bu kadar aksi ve sıkışık bir zamanda bu kadar kolay bir şekilde borç para teklif edilebilir miydi? Ali Fehmi, parayı eline alır almaz deli gibi oldu. Boylu boyuna kaldırımın üstüne serilmekten korkmaksızm kendini tramvaydan attı. Bir Beyoğlu tramvayı karşıdan alabildiğine bir hızla geliyordu.

Ali Fehmi, durak yerine giderek bir

62

başka tramvay beklemeğe sabredemedi, yanından geçen arabaya atladı.

Büyük bir çeviklikle

Karanlıkta acı bir düdük... Tramvay, aylaktaki yolcuları kafa kafaya çarpıştırarak birdenbire durdu.

Kapmm önünde peyda olan bir Belediye memuru Fehmi'ye işaret etti:.

— Beyefendi, emir hilâfında, yürüyen tramvaya atladınız.. Merkeze teşrif edip beş lira ceza vereceksiniz!..

NAMUSLU SAHTEKÂR

Arkadaşım İsmet, bir adres aramak için cüzdanını karıştırıyordu. Kartvizitler, fotoğraflar, buruşuk gazete kuponlan arasında gözüme bir yüz liralık ilişti. Onun biraz evvel yana yakıla fıkarakktan bahsettiğini hatırhyarak gülmeye başladım.

İsmet, ciddî bir tavırla:

— Sade o kadar değil, başka da var! dedi ve yüzlüğün altından bir de ellilik çıkardı.

Dünya, mucizeler dünyasıdır; ummadık taş baş yarar. Arkadaşım, paraları çıkarmış, bana uzatıyordu:

— Güzel değil mi?

— Elbet; para fena olur mu?

— Sanat hakikaten terakki ediyor... ____ _ j;

— Şu şekillerdeki, renklerdeki güzelliğe bak.. __ in

— Hem de düşün ki, yerli malıdır. Öyle mükemmel atelye-îerde değil, bir bodrumda gayet iptidai vasıtalarla basılmıştır. Büyük işler meydana getirmek için büyük sermayeye hacet yoktur. Gayret ve hüsnü niyet kâfidir.

— Ne söylüyorsun? Bu paralar sahte mi? İsmet, saflığımla eğlenir gibi yüzüme bakarak:

— Cüzdanımda hakiki bir yüz elli lira bulunmasına ihtimal veriyor musun? Ancak itiraf et ki, söylemesem kat'iyyen anlamazdın.

— Peki ama, sende sahte para ne geziyor?.

— İkisini iki buçuk liraya aldım. îki buçuk lira ile yüz elli lira sahibi olmak hoş değil mi?

11 ??

— Neye öyle dik dik yüzüme bakıyorsun?.

— Söyleyim. Bu sahte kâğıtlara zevk için, merak için para, vermiş olduğunu zannetmem. Bir istifade için desem...

__ Onu da bana yakıştıramıyorsun, değil mi? Hakkın var...

Benim gibi bir adam bu yaştan sonra kalpazanlık edemez.. Böyle olmakla beraber, ben, bu paraları

bir istifade maksadiyle aldım.. Telâş etme.. Yaptığım şey o kadar tehlikeli ve namusa muhalif bir şey değil.. Anlatayım bak, nasıl hak vereceksin...

Bu zamanda kredi, para kadar, belki ondan daha kıymetli bir şeydir. Benim bir amcam vardı.

Boğazına kadar borca batmış bir eski vali... Ev eşyasından birçoğunu sattığı halde, kıymetli Ijir samur kürkü ehemmiyetle saklamıştı. Kapıya bir alacaklı geldiği zaman "getirin bakalım şu bakkal korkutanı,, derdi.

"Bakkal korkutan,, kürkün ismi idi. Zavallı amcam iri vü-cudiyle, bir başka samur kürke benziyen kumral sakaliyle esasen gösterişli bir adam olduğu için bakkal korkutanı giydiği gibi, büsbütün heybetli bir insan olurdu. Alacaklı, işin iç yüzünü ne kadar bilse, onu bu kıyafette gördüğü gibi, derhal tesir altında kalır ve söyliyeceği şeylerin onda birini söyliyemeden çıkıp giderdi. Hattâ, bazı zayıf, sinirli esnafın ona yeniden kredi açtığı bile olurdu. Samur sakallı, samur kürküne bürünerek büyük bir sükûnet ve emniyetle konuşan bir adama edilecek muamele, başka; bir sıtma növbetine tutulmuş

gibi dişleri zangırdıyan, yüzünün her adalesi ayrı ayrı oynıyan ürkek, titrek, zebun, kılıksız bir zibidiye edilecek muamele yine başkadır.

Çok kişinin temiz giyinmesini sen yalnız şıklık hevesinden mi ileri gelir sanırsın? Hayır azizim, buna daha başka sebepler de aramak lâzımdır. Beş yüz lira borca karşı elli lira paran var değil mi?

Bununla borcunun onda birini ödemek, alacaklılar yanında itibarını arttırmaz. Bilâkis, bu para ile yeni bir palto uydurup sırtına geçirirsen alacaklılar senin göstereceğin mâkul sebepleri daha başka hürmetli dinlerler. Hattâ, bu sayede sana para emniyet edecek yeni dâyinler de bulursun. Çünkü

sırtında palto hemen hemen bir rehin, bir kefil vazifesi görür. Nasıl ki, iki buçuk liraya tedarik ettiğim bu sahte yüz elli liranuı bana hakiki yüz elli lira kadar faydası dokunuyor.

— Anhyamıyorum.

— Bir iki misal ile anlatayım: Telâşlı bir zamanımda kasaba uğrarım: "Yahu, bana bir okka kuzu tart..

Sana dört buçuk

lira da evvelden.borcum vardı. Şu yüzlüğü boz da gerisini ver!,, derim. Bu zamanda piyasada yüz lira bozacak babayiğiti nereden bulmalı? Kasap, önüne attığım yüzlüğe bakıp içini çektikten sonra:

"Ziyanı yok beyim... Yarın olsun!,, der.. Yarını beklemeye ne hacet var? Aksam üstü şehirden dönerken nasıl olsa buradan geçeceksin. Kasaba tatbik ettiğin usulü tütüncüye, zerzevatçıya daha kolay ve tehlikesiz surette tatbik edebilirsin. Çünkü borçların nisbeten daha hafiftir. Hele sokak satıcılarını kandırmak âdeta çocuk oyuncağıdır...

Koskoca bir evin kapısından elbette koskoca bir yüzlükle çıkan bir adama biçare satıcı, değil kırk elli kuruşluk malını; küfesini, işportasını emniyet eder. Yalnız, bir Kastamonulu helvacıyı kandıramadım.

Çünkü yüz liralık kâğıdı ömründe görmediği için tanımıyordu. Hâsılı, bu sahte paralar bana piyasada oldukça ehemmiyetli bir kredi temin ediyor. Böyle olmakla beraber, ben, sahtekâr değilim. Çünkü bu paralan kimseye sürmeye çalışmıyorum. Eli genişlediği zaman vermek niyetiyle borç alan bir adama namussuz diyor musun? Hayır... Şu halde bana da diyemezsiniz... Çünkü onun yaptığından

başka bir şey yapmıyorum. Yalnız, bazı şüpheli satıcılara, sahte parayı uzaktan göstermek suretiyle gönüllerini eminleştiriyorum.

Olağan İşler - F. S

" UĞURLU ÇOCUK

[Eski bir konakta, loş bir hizmetçi odası... Demir bir karyolada dağınık, siyah saçlı, mahmur gözlü, güzel bir hasta kız yatıyor... Yatağın boşucunda, elinde bir gümüş şamdanla, ihtiyar bir hanımefendi durmuş.]

Hanımefendi — Kızım, inadetme.. Derdini saklıyan dermanını bulamaz.. Ben, gün görmüş bir kadınım. Beni kolay aldatamazsın. Bu senin hastalığın soğuk algınlığı filân değil... Soğuk, insanın karnını böyle davul gibi şişirmez.. Gel şunun doğrusunu bana söyle... Ben, merhametli kadınım.

Benden sana fenalık gelmez. Sen, bir cahillik ettin, değil mi?

— Eyvahlar olsun, evimin bunca senelik namusu berbadol-du. Ben, şimdi ne yaparım? Büyükbeye ne cevap verirdim?

— Çocuğun babası kim? Bari onu söyle..

— Bir şoför mü? Seni nikâhla alacağım diye aldattı, sen de inandın, öyle mi? Ah, kafasız kız ah!..

— Vallahi onun orasına aklım ermez.. Büyükbey zaten şüphelenmiş, iki gündür "Ayşe nerede?,, deyip duruyor. Haber alırsa vallahi seni öldürür. Hele oğullarımla damatlarımın ellerinden hiç

kurtulamazsın.. Beylerin ne namuslu insanlar olduklarını bilirsin!..

— Seni alıkoymak mı? İmkânı yok kızım... Hemen bohçana alıp buradan çıkmalısın!..

— Şimdi böyle ağlıyacağına evvelce aklını basma alıp uslu uslu oturaydm olmaz mıydı?

67

— Benim elimden ne gelir kızım? Olsa olsa, sana birkaç lira muavenet ederim!

[On ay sonra bir vapur iskelesinde Ayşe ile eski kapı yoldaşlarından biri arasında..]

— Başıma gelenleri işintince bana pek acıdın, öyle mi? [Kahkahayla gülerek] Ayol, bana acıyacağına, şu kılığına, kıyafetine bak da, kendine acı!..

— Bu felâket başıma nasıl mı geldi ? Ayol, bu çocuk benim için felâket değil, nimet!.. Ben, onun sayesinde paşa karıları gibi geçiniyorum!.

— Senin ağzm sıkıdır. İşin doğrusunu söyliyebilirim.. Ama, Allah aşkına kimseye çıtlatma.. Gebe olduğumu anlayınca, evvelâ fena halde korktum. Hemen Büyükbeyefendiyi bir köşeye çektim: "Beni bu hale sen getirdin. Temizle bakalım!..,, dedim. Adamcağızın yüreğine iniyordu: "Aman Ayşe, ayaklarım öpeyim.. Kimseye bir şey söyleme. Ben, sana doğurma masrafından başka, çocuğa bakmak için de her ay yirmi beş lira veririm!,, dedi.. Kolayını öğrendim ya! Büyük beyden sonra, Küçük beyleri, daha sonra Damat beyleri birer birer yakaladım: "Benim gibi zavallı fakir bir kızcağızı

iğfal ettiniz, beni bu hale soktunuz. Rezaletinizi âleme yaydıktan sonra kendimi öldüreceğim!,, dedim.

Onlar da Büyükbey gibi ayaklarıma kapandılar, çocuğuma, hallerine göre, kimi yirmi, kimi yirmi beş, kimi otuz lira maaş bağladı. Şimdi sen söyle, daha doğmadan anacığına yüz elli lira temin eden bir çocuğu sevmez de ne yaparsın?

— Ne yapacağız? Halimize şükredip oturuyoruz.. Hemen Allah evlâtçığıma uzun ömürler versin.

Haydi güle güle!..

MUKADDES HÂTIRA

Kırk yaşlarında vardı. İfrat derecede nazik ve sıkılgan, çocuk tavırlı bir adamdı.

Vapurda biletini kesmeğe gelen memura ayağa kalkardı. Bir dairede kâtip olduğunu biliyordum.

Sabahtan akşama kadar karınca yuvası gibi işliyen odasında kim bilir kaç bin defa gelene, gidene kalkıp oturuyordu!

Sabahları Hisar iskelesinden vapura binerdi. Salona girdiği zaman, bütün halk kendisine bakıyormuş

gibi kızarır, bozarırdı.

Bazı kimseler vardır ki, kanapelerin dolu olmasına aldırmazlar. Yan yana oturan iki kişiyi gözlerine kestirerek: "Biraz müsaade eder misiniz?,, derler, açılacak yer olmadığı için, hafifçe kıpırdanmaktan başka bir şey yapamıyan bu efendilerin kucağına yerleşirler.

Bu fazla mahcup adam, onların zıddına olarak, açık yerlere de oturmağa cesaret edemez, büsbütün boş bir kanape arardı.

Bir gün karşımda oturuyordu. Elinde yanmamış bir sigara vardı. Anlaşılan kibritini kaybetmişti.

Arasıra yanında oturan bir efendinin sigarasına bakıyor, ateş istemeğe davranıyor, fakat, son saniyede cesareti kırılıyordu. Yan komşum farkında değil. Sigarasını bitirdi. Birkaç tane fıstık yedi, mendiliyle evvelâ gözlüğünü, sonra burnunu sildi, bir cep defterine bir şeyler yazdı, bir şeytan tırnağı

kesti, sonra bir ikinci sigara yaktı.

Karşı komşum, elinde gittikçe buruşan sönük sigarası ile hâlâ aynı tereddütler, aynı halecanlar içinde.

Ben, sinirli bir adamım. Sabredemedim. Yanımdakinin sigarasını aldım, karşımdakine uzattım.

Mahcup adam, yıldırımla vurulmuşa döndü. Teşekkür etmek için ayağa kalktı, kızarıp bo-zararak sigarasmı yaktı. Fakat, bu büyük vakanın halecanı büyük bir faciaya sebeboldu. Yan komşunun sigarası karşı komşumun titrek parmakları arasından yere düştü. Adamcağız, düşüp bayılacak gibi oldu. Gayrühtiyari kollarımı açtım.

69

Bu vaka, beni sıkılgan adamla ahbabetti. Hem de gayet samimî iki ahbap. Her sabah îstanbula beraber iniyorduk. Tahminim doğru çıkmıştı. Bir dairede kâtipti. Başında kalabalıkça bir aile vardı.

Galiba yaşamakta güçlük çekiyordu. Fakat, hiç şikâyet etmiyordu. Çok mağrurdu. Mahcupluğu bir dereceye kadar da gururdan ileri geliyordu. Bir hakarete uğramaktan korktuğu için, daima insanlara uzak durmağa çalışıyordu. Namuslu, çalışkan ve oldukça malűmatlı bir adamdı. Fakat, ne çare ki, bu kadar korkaklık, bu kadar yüz yumuşaklığı ile hayatta muvaffak olunamazdı. Onun için, ölünceye kadar yerinde saymağa mahkûmdu.

Az zamanda biribirimize hayli ısınmıştık. Sade denizde değil, şimdi karada da bir parça yol arkadaşlığı ediyorduk. Yolumuz birdi. Dairelerimiz arasında üç, beş dakikalık bir mesafe vardı.

Yalnız bir şeye dikkat ediyordum. Arkadaşım, çarşı içinden geçen kestirme yoldan bir türlü gitmek istemiyor, beni viranelikler arasında, tenha ve karışık bir sokaktan dolaştırıyordu. Böylece her sabah boş yere dünya kadar taban tepmiş oluyorduk.

Çarşıya yaklaştığımız zaman koluma girer, mahcup tabia-tine rağmen, hararetli bir bahis açar, güya farkında olmama meydan vermeden beni viraneler sokağına saptırırdı. Bir iki kere bunun sebebini sordum.

— Çarşı içi kalabalık... Burası gerçi uzun; fakat daha tenha. Hem de ne güzel... Viranelerde kır çiçekleri açıyor... Çarşıdan at, araba geçiyor... însan dikkat edemiyor...,, Gibi sudan sözler söyledi. Mahcup insanların anlaşılmaz huyları vardır: Bazıları kalabalıkta taradıkları

çehrelere rastge-îip selâm vermekten utanırlar, bazıları, meselâ sokakta tıraş oî-maktan sıkılır; berber, yüzüne baktıkça renkten renge girer, ecel terleri döker. Kendi kendime: "Besbelli bu adamcağız, kalabalığa girmekten utanıyor,, diyordum.

Maamafih, bir zaman sonra bu sebebi de hafif bulmağa başladım: Bu yol çevirme manevrası her sabah arkadaşıma mü-

70 t himce birkaç sıkıntı dakikası geçirtiyordu. Bu sıkıntı, her halde kalabalık bir sokaktan geçmek ıstırabından çok fazla idi.

Aynı muhakemeyi kendi de yapmış olmalı ki, bir sabah, viranelerin ortasında durdu, başını önüne iğerek:

—¦ Benim buradan gelmekteki ısrarıma kim bilir ne kadar hayret edersiniz? dedi. Hakkınız var, fakat, sebebini bilseniz...

Yıkık bir yangın duvarı tepesinde bitmiş otlara bakıyor, mahzun mahzun devam ediyordu:

— Size hakikati söyliyeyim. O çarşı içinden geçmeğe yüreğim tahammül etmiyor. Çok eski zamanlara ait bir hâtıra, mukaddes bir hâtıra... Ah, beyefendi, o çarşı içinde bir facia geçti. Beni kalbimin en nazik yerinden vurmuş bir facia. Ne zaman onu aklıma getirsem, ne zaman o sokaklardan geçsem... Şimdi anladınız değil mi? Mukaddes bir hâtıra... Daha fazla söyliyemiyeceğim...

Sükût içinde ağır ağır yolumuza devam ettik. Kendi kendime şöyle düşünüyordum: Her yiğitin kalbinde bir arslan yatar. Bu sessiz sedasız, ürkek adamın da anlaşılan bir vakası oldu. İhtimal, bir aşk macerasıdır. Belki sevdiği bir kadınla bu çarşıya ait güzel bir hâtırası var. Belki onu burada tanıdı. Maamafih, bu sokaktan bu derece korkmasına nazaran, sevdiğini burada kaybetmiş olması

daha akla yakın gelir. Acaba burada at, araba filân altında mı kalıp ezildi?. Yahut burada onun bir hi-yanetini mi gördü?..

Bu mesele arasıra zihnimi meşgul ediyordu. Mahcup adam gözümde ehemmiyet almaya başlıyordu, onun için âdeta şairane şeyler düşünüyordum. Bir gün, bir tesadüf, hakikati meydana çıkardı.

Bir sabah, bize bir üçüncü arkadaş iltihak etmişti: Arkadaşımın çalıştığı dairenin müdürü.

Bu zatı ben de tanırdım. Müdür, çarşı yoluna saptı, Mahcup arkadaşım, tabiî onu yolundan çeviremezdi. Fena halde sıkıldığını, kapana girmiş bir sıçan gibi, şaşkın şaşkın etrafına baktığım görüyordum. Belki bir bahane bulup kaçacaktı. Fakat, aksi gibi müdüi1, vazife hakkında malûmat vermeğe başlamıştı.

71

Zavallı adam, müdürün solunda ve biraz gerisinde korkmuş bir kirpi gibi, tortop olup titriyerek yürüyordu.

Basmacı dükkânlarının önünden geçiyorduk.

Bunların birinden uzun boylu, kır bıyıklı bir Ermeni çıktı, yüksek sesle:

— Tahir Efendi, Tahir Efendi!., diye seslendi. Arkadaşım, başını çevirmedi, fakat olduğu yerde donmuş gibi durdu, başım önüne iğerek bekledi.

— Artık hiç çarşıda görünmez oldunuz, dedi, küçük Hanım için aldığınız çeyiz eşyasının borcunu hâlâ vermek fikrinde değilsiniz? Senesi oluyor. Biz fakir çarşı esnafıyız! Bu, olur bu? Sıkıntılı

zamanınızda size insaniyetlik ettikse, bu insaftır ki...

Ötesini dinlemeden, mahcup arkadaşın haline bakamadan Ikaçtım.

O günden beri ne zaman bu "mukaddes hâtıra,, nın yatağı olan çarşıdan geçsem, ben de içimde bir sıkıntı duyarım.

YAĞMUR

— Sitare, sana büyük bir müjdem var kızım.

Genç muallim, henüz mektebinden dönmüştü. Kapının yanandaki küçük odada güzel, ince sesiyle yavaş yavaş şarkı söylüyordu. Bu, onun çok eski — minimini bir ilk mektep talebesi olduğu günlerden kalma — bir âdeti idi:

Akşamları evin kapısından girince, çantasını top gibi havaya atıp tutar, şarkıya başlardı.

Aradan on beş seneye yakın bir zaman geçmişti. Sitare, büyük mektep talebesi, daha sonra ana mektebi muallimi olmuştu.

Her ev gibi, onların evi de büyük muharebenin musibet ve matemlerinden hissesini almıştı.

Meşhur bir dâva vekili olan babası, harbin ilk senesinde ölmüş, iki sene sonra büyük kardeşi Kafkasyada şehit düşmüştü. Memlekette iş bulamıyan küçük kardeşi senelerden beri Mısırda idi.

Orada bir eski baba dostımun ticarethanesinde çalışıyordu.

Bin naz içinde büyüyen şımarık, nazla Sitare, bugün ana mektebi muallimi idi. İhtiyar ve hastalıklı

annesine bakabilmek için sabahtan akşama kadar elliye yakın minimini yaramazın kahrını çekiyordu.

Bu inkılâplar elbet onun ruhunu da çok değiştirmişti. Fakat, buna rağmen, o, eski neşe ve çocukluğunu bırakmıyor, kapıdan girer girmez şarkısına başlıyordu, Meveddet Hanım, kızının sesini çok sever, daima tatlı bir hüzün ile dinlerdi. Çünkü bu ses, onu birkaç

dakika için eski, güzel günlerine götürüp getirirdi. /

Merdiven inip çıkmakta güçlük çektiği için, Sitareyi daima yukarıdaki odasında beklerdi. Fakat, bu akşam, ona verilecek mühim bir müjdesi vardı. Yavaş yavaş aşağı indi, kızının mektep dönüşünde şarkı söyliyerek soyunduğu küçük odanın kapısını açtı.

— Sitare, sana büyük bir müjdem var kızım...

İhtiyar kadın, sözünü bitiremedi, gördüğü şey karşısında

dili tutuldu.

Sitare, denizden çıkmış gibi, tepeden tırnağa kadar su içindeydi. Siyah saçları, yüzüne, boynuna, ince elbiseleri vücuduna yapışmıştı. Çoraplarından, iskarpinlerinin ucundan çamurlu sular sızıyordu.

Fakat, o, yine neşesini bozmağa lüzum görmüyor, dolaptan çamaşır çıkarırken şarkı söylemeğe devamı

ediyordu:

Annesini görünce birdenbire sustu:

— Müjde mi? Ne müjdesi anne?.. Meveddet Hanım, söyliyeceğini unutmuştu.

— Sitare, ne oldun? Bu, ne hal? Telâşlanıyordu. O, sabırsızlıkla acele acele:

— Ehemmiyeti yok.. Yağmura tutuldum, dedi, söylesene anne.. Merak içinde bıraktın beni...

İhtiyar kadın, titrek elleriyle ona yardıma çalışıyor, çamaşırları karıştırıyordu:

— Çabuk.. Çabuk.. Oh, deli çoouk! Hasta olacaksın!.. Sitare, kahkahalarla gülmeğe başladı:

— Telâş etme anne.. Farzet ki, denize girdim.. Şimdi müjdeyi söyle... Yoksa vallahi giyinmem.. Böyle dururum.

Omuzlarına, göğsüne yapışmış elbiseleri ile annesinin karşısında bir heykel pozu alıyor, beyaz dişlerini göstererek gülüyordu.

Fakat, onun fazla müteessir ve telâşlı olduğunu görünce, birdenbire boynuna sarıldı, acele acele yanaklarını öptü:

— Peki anne.. Peki.. Göreceksin bir dakikada tamamiyle kunmup giyineceğim.. Fakat, sen de bana müjdeyi söyle..

Sitare, çamaşır değiştirirken annesi anlatmağa başladı:

— Mısırdan mektup geldi.. Kardeşinin bir çocuğu doğmuş..- Göğsünü o hamam havlusu ile kurula, oğuştur Sitare..

— Anne... Devam etsene.. Erkek mi, kız mı?

— Kız.. İsmini Lemarî koymuşlar... Nasıl oldu da bu kadar ıslandın..

— Anne.. Allahaşkına bırak beni... Mektubu anlat... Demek
$^K!Smf

ben, şimdi hala oldum.. Ah, ne güzel, ne güzel... Yazık göremiyeceğim ki...

Anlatmak sırası nihayet Sitareye geldi:

— Küçüklerimi gezmeğe götürdüm anne.. Hava öğleyin öyle güzel, öyle güzeldi ki... Müdürden izin istedim. "Karşıki çayırda biraz dolaşır, gelirsiniz!,, dedi.. Ortalık yeşillenmiş, çiğdemler açılmaya başlamış.. Küçükler: "Ne olur muallim Hanım, daha gidelim!,, diyordu. Zaten çayırın bir tarafına başı

boş atlar salıvermişler. Öbür tarafta sporcular top oynuyorlar.. Küçüklerimden birinin kazaya uğraması muhtemel.. Hâsılı, çayırdan çıktık... Yol kenarlarında açılmış çiçekleri toplıyarak ilerlemeğe başladık, farkında olmamışım anne.. O kadar fazla yürümüşüz ki.. ,

— Ah, Sitare.. Sen hiç akıllanmıyacaksın. Halbuki sana kırk bu kadar çocuk teslim etmişler..

— Anneciğim, vallahi bunları beri" de kendi kendime söyledim., farkında olmadan bir hayli yol gitmişiz,, demek bir muallim için affedilir kabahat değil ama, işte oldu.. Ne yapalım ? Ma-amafih, benim daha büyük bir kabahatim var..

Karşı tepelerden doğru yavaş yavaş üstümüze gelen kara bulutun da farkında olmamışım..

Birdenbire başımızdan aşağı t>ir şiddetli yağmur boşanmasın mı? Yavrucuklarım şaşırdılar.. Ağlaşıp bağrışmağa başladılar.

Bereket versin, bir iki dakika ilerimizde çatısı kalmış boş I>ir kır kahvesi vardı. Büyücekler oraya koşuştular. Pek miniminileri ikişer ikişer koltuklarımın altına sıkıştırarak, koşa koşa çatının altına götürüyor, sonra başkalarını almak için geri dönüyordum. Bu oyun küçüklerimi pek eğlendirmişti.

Ben, oradan oraya koşarken, yaramazlar öyle bağrışıp gülüşüyorlardı ki. Nihayet, hayli ıslanmış

olarak kendim de çatmm altına girdim. Koşmaktan nefesim tıkanmıştı. Bu esnada küçüklerimden ikisinin eksik olduğunu farketmiyeyim mi? Aklım başımdan gitti; ¦deli gibi dışarı fırladım. "Cemil, Cemile" diye haykırarak yağ-jmırun altında dört dönüyordum. Bunlar beş yaşında iki ikiz kardeştir. Anneleri hastahanededir.

Teyzelerinin yanında otururlar, fakat, kadıncağız, gündüzleri işe gittiği için onları mektebe bırakır.

Cemil ile Cemileyi kimsesiz oldukları için, öteki çocuklardan fazla severim. Onlara muallim gibi değil, anne gibi, dadı gibi bakarım. Hattâ müdür ve arkadaşlarım: " — Sen her şeyi ters yapıyorsun; mahallemizdeki büyük zatların çocuklarını ihmal edip onlarla uğraşıyorsun... Bu, âdeta delilik...,, diye bana darılırlar. Her ne ise, üç beş dakika oraya, buraya koştuktan sonra yetimlerimi buldum... Yol kenarında bir çukura girmişlerdi. Korkudan ağlamağa bile cesaret edemiyorlar, biribirlerine sımsıkı

sarılarak titreşiyorlardı, çaylak tavuk kapar gibi çocuklara yakaladım; çatının altına getirdim. Sırsıklam olmuşlardı... Mutlaka hastalanacaklar, belki de öleceklerdi... Onları bu halde bırakamazdım... Fakat, Allanın kırında ne yaparsın?.. Hemen paltomu çıkardım, bir çekişte ortasından ikiye ayırdım. Bir parçasına Cemili, ötekine Cemileyi sardım... Yağmur da zaten hafiflemişti.. Hemen yola düştük...

Küçük kafilemizin dönüşü görülecek şeydi.. Benim saçım açıktı.. Hıristiyen kızları gibi arkamda bulûzumla talebemin arkasında koşuyordum... Ağlıyacak gibi bir halde idim... Fakat, ben, kendimi bırakırsam küçüklerin tıali ne olurdu?.. Onun için mütemadiyen gülüyordum. Hattâ çocukları bir mektep şarkısı söylemeğe teşvik ettim...

Yolda bize tesadüf eden insanlar kahkaha ile gülüyorlardı. Arabacı kılıklı bir genç alaya başladı.

— Oğlum, bunlar bizim evlâtlarımız, kardeşlerimiz sayılır.. Adam olsan böyle güleceğine yardım edersin, dedim. Bu genç, göründüğü kadar fena bir insan değilmiş.

— Yapılacak bir şey varsa söyle de yapalım hanım sbla?

dedi.

—¦ Ha şöyle yola gel. Hemen kucağlmdaki iki çocuktan birini onun kollarına tutuşturdum... Zaten mektebe beş dakikalık bir yol kalmıştı..

Meveddet Hanım, kızının hastalanmasından korkuyordu.

Onu zorla yatırdı. Ayaklarını hardallı suya soktu, yine zorla ıhlamur içirdi.

Sitare, ertesi sabah hasta uyandı. Gözleri kırmızı, sesi kısıktı. Kesik kesik öksürüyordu. Akşama doğru ateş büsbütün arttı, ve genç kız sayıklamağa başladı.

Muallim H. şiddetli bir zatürrie geçirdi. Onu komşularından bir mütekait askerî dokturu tedavi ediyordu. Hastalığın on üçüncü günü doktor, bir konsültasyona ihtiyaç gördü. Fakülte muallimlerinden bir zeki arkadaşını getirdi.

Uzun bir muayeneden sonra, Meveddet Hanıma biraz tereddütlü' bir lisan ile: Şimdilik geçmiş olsun hanım efendi! dediler, fakat ciğerler biraz zayıf... Hastanın bir zaman istirahate, hattâ küçük bir hava tebdiline ihtiyacı var... Merak etmeyin... Pek ehemmiyetli bir şey değil... Her halde bir zaman mektebe gitmemeli.

Ertesi sabah gazetelerde şöyle bir havadis okudum:

".......Mektebi ana sınıf muallimlerinden Sitare Hanımın bir mektep tenezzühü esnasında tesettür kaide-i celilesine muhalif olarak başını açtığı ve yalnız burttwila da iktifa etmiyerek açık saçık bir halde dolaştığı ve evbâşan güruhundan bir kimseyi refakatine aldığı

görülerek Maarif Nezaret-i Celilesine ihbar edilmiş ve gerek şeriat-i mübeccelemiz ahkâmı, gerek muallime-lik vekar ve haysiyetiyle gayr-i kabil-i telif olan bu nâbeca ahval sebebiyle Sitare Hanımın silk-i celil-i maarifte istihdam edilmemek üzere azil ve ihracı Nezaret-i Celileden Maarif Müdüriyetine iş'ar edilmiştir.,,

TERCÜMELER

AYNA

' "Alfonse Dode,, den Şimalde "Niyemen,, civarındaki kasabalardan birine on beş yaşında bir küçük müstemlekeli kız geldi.

Badem çiçekleri gibi beyaz ve pembe idi. Bir sevda rüzgârı onu çayır kuşları memleketinden buraya atmıştı.

Doğduğu adadan ayrılacağı zaman ona: "Gitme.. Avrupa havası çok soğuktur.. Kış, seni öldürür.,, demişlerdi. Fakat, küçük müstemlekeli, kışa inanmıyor, soğuğu ancak içtiği buzlu şerbetler vasıtasiyle biliyordu. Sonra seviyordu. Seven bir insanın ölümden korkusu olur muydu?

Bir gün yelpazeleri, hamağı, cibinlikleri ve memleketine ait kuşlarla dolu yaldızla kafesi ile karaya çıktı.

İhtiyar "şimal baba,, "cenup,, un bir güneş aydınlığı içinde kendisine gönderdiği bu ada çiçeğini gördüğü zaman kalbi merhametle doldu, kendi soğuklarının bu küçük kızı ve getirdiği çayır kuşlarını

bir lokmada eriteceğini bildiği için, çabucak büyük, sarı güneşini yaktı ve onları kabul için yazlık elbisesini giydi.

Müstemlekeli kız, bu gösterişe aldandı. Şimalin bu haşin, ağar hararetini devamlı bir sıcaklık, ezelî

koyu yeşilliği ilkbahar yeşilliği zannetti. Hamağını bir bahçenin müntehasında iki çam ağacı arasına astı. Bütün gün yelpazelendi, salıncağında sallandı.

— Şimal, ne kadar sıcak bir yermiş, diye gülüyordu. Maa-mafih, bir şey onu düşündürüyor, korkutuyordu. Niçin bu garip memlekette evlere tahtapoş yapmıyorlardı? Bu kalın duvarların, halıların, bu ağır örtülerin hikmeti neydi? Bu kocaman sobalar, avlulara istif edilen büyük odun yığınları, bu dolap köşelerinde uyuyan mavi tilki derileri, bu iki katlı mantolar, kürkler neye yarıyabilirdi

?

Zavallı küçük, yakında bunların hikmetini anlıyacak.

Küçük müstemlekeîi, bir sabah uykudan uyandığı zaman vücudunda büyük bir ürperme hissetti.

Güneş kaybolmuştu. Gece esnasında toprağa yaklaşmış gibi görünen kara ve alçak ¦semadan beyaz ve sessiz pamuk parçalarına benziyen bir şeyler 'dökülüyordu. Tıpkı müstemlekede pamuk ağaçlarının altında görüldüğü gibi. îşte kış, işte kış.. Rüzgâr, ıslık çalıyor, sobalar horulduyor, çayır kuşları yaldızlı, büyük kafeslerinde artık ötmüyorlar. Mavi, pembe, yakut rengi, deniz yeşili kanadları

hareketsiz duruyor. Zavallıların soğuktan uyuşmuş, şişmiş bir halde ince gagalariyle, toplu iğne başı

gibi gözleriyle biribirlerine sokulmaları yükrekler acısı bir şey.

Küçük de kuşları gibi ateşin kenarına büzülmüş, vaktini alevlere bakmakla geçiriyor ve hâtıraları

vasıtasiyle bir güneş vücuda getiriyor. Büyük şöminenin parlak ve yakıcı ışıkları içinde memleketini görüyor: Güneşle dolu geniş rıhtımlar, kenarlarından şekerli sular sazan şeker kamışları, yaldızlı bir toz içinde dalgalanan mısırlar, sonra öğle sonu uykuları, aydınlık is-torlar, yerlere serilmiş hasırlar, daha sonra yıldızlarla dolu akşamlar, tutuşmuş gibi görünen sinekler, çiçekler ve cibinlik tülleri arasında uğuldıyan milyonlarca küçük kanadlar.. O, böyle alevlerin önünde tahayyül ederken, gittikçe kısalan ve siyahla-şan kış günleri biribirini takibediyor. Her sabah çayır kuşlarından birini kafeste ölmüş buluyorlar. Kafesin bir köşesinde biribirine sokularak ürperen iki yeşil tüy yumağı.

Bir sabah küçük müstemlekeli, yatağından kalkamadı. Şimalin buzları arasında kısılıp kalmış bir yelkenli gibi soğuk onu sıkıyor, felce uğratıyor. Hava karanlık, oda hüzünle dolu. Kırağılar camların üstüne donuk -ipekten bir perde çekmiş... Şe-Tıir ölmüş gibi görünüyor. Sessiz sokaklarda buharlı kar makineleri merhamet verecek surette hırıldıyor. Küçük mflstemleke-li, yatağında kendini oyalamak için, yelpazenin yaldızlı pullarını pırıldatıyor ve vaktini memleketinin kenarları uzun tüylerle süslü

aynalarına bakmakla geçiriyor.

Kış günleri, daima daha kısa, daima daha siyah, biribirini takibediyor. Küçük müstemlekeli, dantelli elbiseleri içinde sara-np soluyor, derin bir yeis ve fütura kapılıyor. Onu asıl mahzun 81

eden şey yattığı yerden ateşi görememesidir. Ona Öyle geliyor ki, vatanını bir ikinci defa kaybetmiştir.

Vakit vakit: "Odada ateş var mı?,, diye soruyor.

Elbette küçük.. Olmaz olur mu? Şömine alevler içinde, odunların çatırdadığını, çam fıstıklarının patladığını işitmiyor musun ?

— Göreyim., göreyim.

Küçük müstemlekeli, boş yere karyolasından iğiliyor. Alevler, onun çok uzağmdadır. Bir türlü onları

göremiyor, nevmit oluyor.

Bir akşam, başı yastığın kenarından düşmüş, gözleri bu görünmez, güzel aleve dönmüş, dalgın ve renksiz yatarken sevgilisi ona yaklaşıyor, yatağın üstünde duran aynalardan birini alıyor:

"Ateşi mi görmek istiyorsun güzel çocuk? Pekâlâ... Biraz bekle.,, Şömine önüne diz çöküyor, ayna vasıtasiyle ona büyük alevin bir aksini göndermeğe çalışıyor,

"Görebiliyor musun?,, diye soruyor.

— Hayır, görmüyorum.

— Peki, şimdi?

— Yine görmüyorum.

Ve sonra yüzü birdenbire aydınlanıyor, bu ışık onu baştan başa sarsıyor. Sevinçle: "Görüyorum!,, diye haykırıyor, gözlerinin içinde iki küçük alevle gülerek ölüyor...

KÜÇÜK CASUS

"AlfoBse Dode,, den

Onu, Esten, küçük Esten diye çağırırlardı. Cılız, soluk bir Paris çocuğu idi. Yaşı on, belki de hattâ on beş vardı. Bu yumurcakların yüzlerine bakarak yaşlarını anlamak hiçbir zaman kabil olmaz.

Annesi ölmüştü. Eski bir bahriye neferi olan babası "Tampl,, mahallesinde park bekçisi idi.

Çocuklar, çocuk dadıları, kollarında açıdır kapanır sandal-yeleriyle parka gelen ihtiyar kadınlar, fakir anneler, hâsılı, Pa-risin kaldınmlariyle çevrilmiş bahçelerinde arabalardan korunmağa gelen bütün yayalar takımı Baba, Esteni tanır ve severdi. Bilirlerdi ki, bu köpekleri ve parktaki kenepeleri oradan oraya sürükliyenleri korkutan bu sert bıyıklar altında müşfik, rikkatli ve hemen analara hâs bir tebessüm gizlidir; bu tebessümü görmek için ona "küçük oğlunuz

nasıl?,, demek kâfidir. Baba Esten, oğlunu çok severdi. Akşamları mektep dönüşünde küçük Esten onu almağa geldiği zaman, adamcağız, ne kadar memnun' olurdu.

Baba oğul, parkın ağaçlıkh yollarında dolaşırlar, her kana-penin önünde ayrı ayrı durarak parkın müdavimlerin^ selâmlarlar. Onların iltifatlarına mukabele ederlerdi.

Yazık ki, muhasara başlayınca her şey değişti. Baba Este-nin parkı kapandı. îçini petrol tenekeleriyle doldurdular. Bahçeyi mütemadiyen nezaret altında bulundurmağa mecbur kalan* zavallı adam, hayatını harabolmuş boş ağaçlıklarda tek başına, sigara içmeden, dolaşmakla geçiriyor, oğlunu ancak geceleri geç vakit evde görüyordu. Bunun için Baba Estenin Prusyalılardan bahsederken, bıyıklarının ne şekil aldığı görülecek şeydi.

Küçük Esten, bu hayattan pek şikâyet etmiyordu.

Muhasara, çocuklar için çok eğlenceli bir şeydi. Artık mek-83

tep yoktu. Tatillerin arkası gelmiyordu. Sokak bir panayır yeri gibiydi.

Çocuk, akşama kadar sokakta oradan oraya koşmakla vakit geçiriyordu, istihkâmlara giden mahalle taburlarının peşine takılırı; bilhassa güzel bir mızıkası olanları tercih ederdi.

Küçük Estenin bu mızıkalar hakkında çok geniş malûmatı vardı. Meselâ, doksan altıncı tabur mızıkasının iki para etmediğini, elli başincininkinin çok mükemmel olduğunu vâkıfane bir eda ile söylerdi. Bazan da gönüllü taburlarının talimlerini seyrederdi. Sonra, alış veriş eğlenceleri vardı. Her sabah, sepetini koluna takar, gazsiz, kış seherlerinin karanlığı içinde ekmekçi ve kasap dükkânları

önünde bekliyen uzun insan dizilerine karışırdı. Bu dükkânların önünde bekliyenler, ayakları sular içinde, biribirleriyle tanışırlar, politika münakaşalarına girişirler ve mösyö Estenin oğlu sıfatiyle ondan rey sorarlardı.

Maamafih, bu meşguliyetlerin en eğlencelisi, İrlanda gönüllülerinin icadettiği bir kumar oyunu idi.

istihkâmlarda, yahut ekmek fırınları önünde olmadığı zaman, küçük Estenin mutlak şato meydanında bu oyunu seyrettiğinden emin olabilirdiniz. Kendisi tabiî oynıyamazdı. Bunun için çok para lâzımdı.

Yalnız, uzaktan meraklı gözlerle oynıyan-lara bakardı. Bunların içinde mavi pantalonlu bir büyük çocuk bilhassa hayretini celbederdi. Hiçbir zaman beş franktan aşağı para ile oyuna girmiyen bu çocuk, koştuğu zaman cebinde gümüş paralar şıngırdardı.

Bir gün küçük Estenin ayakları altında yuvarlanan bu parayı alırken, ona alçak sesle:

— Paraya yan yan bakarsın ha? dedi, istersen onları nerede bulduğumu sana da söylerim.

Oyun bittikten sonra küçük Esteni meydanın bir köşesine çekti ve ona Prusyalılara gazete satmak üzere kendisiyle beraber gelmesini teklif etti. Her gidişte otuz frank kazanılıyordu.

Esten, evvelâ kızdı, reddetti. Tam üç gün oyun meydanına gitmedi. Fakat, bu üç gün ona pek acı

geldi. Yemek yemiyor, uyku uyumuyordu. Geceleri yığın yığın paraların yatağı etrafında sel gibi pırıl pırıl aktığını görüyordu. Dördüncü gün, şato mey-S4

danma döndü, büyük çocukla görüştü ve onun sözlerine kandı.

Karlı bir sabah omuzlarında bir çuval, gömleklerinin altında bir gazete paketi ile yola çıktılar. Flana kapısına geldikleri vakit, gün yeni ağanyordu. Büyük çocuk, Esteni elinden tutup ve nöbet bekliyen kızarmış burunlu, müşfik çehreli bir nefere fakirlere mahsus bir tavırla yalvarmağa başladı.

— Ne olur, bizi bırak da geçelim... Anamız hasta.. Babamız öldü.. Küçük kardeşimle beraber tarlalarda patates ayıracağız...

Büyük çocuk, ağlıyordu. Esten, utancından başım önüne iğdi. Nöbetçi, evvelâ onlara, sonra beyaz ve boş yola baktı. Yol vererek:

— Çabuk geçin, dedi.

Çocuklar, Fransız gönüllülerinin karargâhına uğruyorlar... Orada tesadüfen bir büyük sır öğreniyorlar: Prusyalıların parolaları haber alınmış, o akşam ortalık karardıktan sonra Fransız gönüllüleri Alaman siperlerine bir baskın yapacaklarmış...

Çocuklar, oradan ayrıldıktan sonra, boş tarlalara giriyorlar ve Alaman siperlerine yaklaşıyorlar.

Birdenbire bir nöbetçinin tüfeğine fişek sürdüğünü işittiler. Büyük çocuk, hemen yere kapanarak:

"Çabuk sen de yat!..,, dedi. Sonra ıslık çaldı. Karşıdan bir başka ıslık sesi cevap verdi. Sürüne sürüne ilerlediler.

îstihkâmm önünde, duvarla bir hizada, kirli bir kasket altında iki sarı bıyık göründü. Büyük çocuk, Prusyalının bulunduğu sipere girdi. Arkadaşını göstererek: "¦Kardeşim,, dedi, Esten, o kadar minimini idi ki, Prusyalı onu görünce gülmeğe başladı, ve çocuğu omuzlarından tutarak siperin kenarına çıkarmağa mecbur oldu. Duvarın öte tarafmda iri toprak yığınları, yere yatırılmış ağaçlar, karların içinde siyah delikler vardı. Bu deliklerin her birinde aynı yağlı san bıyıklar görülüyordu.

Bir köşede etrafı ağaç kütükleriyle kapanmış bir bahçıvan evi vardı, bu evin alt katı kâğıt oynıyan; parlak bir ateşte çorba pişiren askerlerle dolu idi. Lahanalar, domuz yağları öyle 85

güzel kokuyordu ki... Fransız gönüllülerinin çadırı ile burası arasında ne büyük fark vardı. Zabitler, yukarı katta idi. Piyano çaldıkları, şampanya şişeleri açtıkları işitiliyordu.

Parisli çocuklar, içeri girdikleri zaman bir sevinç gürültüsü koptu. Alamanlar gazeteleri aldılar. Sonra, çocuklara şarap verdiler, onları konuşturmağa başladılar. Zabitlerde azametli ve hain bir tavır vardı.

Fakat, büyük çocuk, Parislilere mahsus taşkınlıkla, çapkın konuşmasiyle onları eğlendiriyordu. Hepsi birden gülüyorlar, onların kelimelerini tekrar ediyorlar, kendilerine getirilen bu Paris çamurunun kokusu ile mestoluyorlardı.

Küçük Esten de konuşmak, ahmak bir çocuk olmadığını göstermek istiyordu. Fakat, bilinmez bir şey onu sıkıyordu. Karşısında arkadaşlarından daha ciddî bir Prusyalı vardı ki, herkesten uzak duruyordu. Bu adam, gazete okuyordu, daha doğrusu, okur gibi görünüyordu. Çünkü gözleri hiç

Estenden ayrılmıyordu, bu gözler şefkat ve sitemle dolu idi. Güya memleketinde Esten yaşta bir çocuğu varmış da "Oğlumun böyle bir iş yaptığını görmektense, ölmek bin kat hayırlı,, diye düşünüyormuş gibi. Bu dakikadan itibaren Esten, kalbinin üstüne bir el basıyor, onu çarpmaktan menediyor gibi bir şey hissetti.

Bu ıstıraptan kurtulmak için içmeğe başladı. Biraz sonra dünya, gözlerinin önünde dönüyordu.

Gürültülü kahkahalar arasında arkadaşının, Fransız askerleriyle onların talimleriyle alay ettiğini müphem surette işitiyordu. Daha

sonra, büyük çocuk, sesini alçalttı. Zabitler birdenbire ciddileşen çehrelerle yaklaştılar.

Sefil çocuk, onlara Fransız gölüllülerinin hazırladıkları baskını haber veriyordu.

Küçük Esten, birdenbire ayıldı; hiddetle ayağa kalktı: "Bunu yapma... istemem,, dedi. Fakat, öteki, sadece güldü ve devam etti.

Çocuğun sözleri bitmeden bütün zabitler ayağa kalkmışlardı. Onlardan birisi küçük casuslara kapıyı

göstererek: "defolun!,, dedi.

Zabitler aralarında hızlı hızlı Almanca konuşuyorlardı. Büyük çocuk, elindeki paraları şakırdatarak bir kumandan guru-86

ru ile dışarı çıktı. Küçük Esten, başı önünde onu takibetti. Bakışlarından pek sıkıldığı, Prusyalının yanından geçerken onun mahzun bir sesle: "İyi değil... Bu hareket iyi değil!,, dediğini işitti. Gözleri yaşla doldu. Çocuklar, ovaya çıktıktan sonra koşmaya başladılar ve süratle Parise döndüler.

Çuvalları Almanların verdiği patateslerle dolu idi. Fransız gönüllüleri hattını kolaylıkla geçtiler. Orada gece hücumu için hazırlık başlıyordu. Sedasız gelen taburlar istihkâmların arkasında toplanıyordu.

Baba Estene benziyen çavuş, memnun bir tavırla askerlerini tanzim ediyordu. Çavuş, çocukları

tanıyarak gülümsedi. Bu tebes-cüm küçük Esteni çok muztaribetti. Bir an: "Oraya gitmeyiniz.. Biz, sizi Almanlara sattık!,, diye bağırmak istedi; fakat öteki çocuk: "Söylersen bizi kurşuna dizerler!,, dedi, korku küçük Estenin dilini bağladı.

Küçük Esten, şehir kapısında arkadaşlarından ayrıldığı zaman, ceplerinin ağırlaştığını hissetti, kalbini sıkan el, şimdi onu daha kuvvetle sıkıyordu. Paris, ona değişmiş gibi geliyordu. Sokaktan gelip geçenler nereden geldiğini biliyorlarmış gibi ona hiddetle -bakıyorlardı. Araba tekerleklerinin, nehir kenarında talimle meşgul taburlarda çalman boruların sesi "casus, casus,, diye bağırıyordu.

Nihayet, evine geldi, babası daha işten gelmemişti, buna memnun oldu ve çabucak odasına çıkarak artık taşanmıyaeak kadar ağırlaşan paraları yastığının altına sakladı.

Baba Esten, bu gece eve her zamandan daha müşfik ve daha şen döndü. Vilâyetten güzel haberler gelmişti. Memleketin işleri

gayet iyi gidiyordu. Eski asker, yemek yerken duvardaki tüfeğine bakıyor, çocuğuna "büyük olsaydın, sen de Prusyalılarla muharebe etmeğe giderdin değil mi küçük?,, diyordu.

Saat sekize doğru toplar başladı, istihkâmları gayet iyi bilen Baba Esten: "Ses Obervilyeden geliyor...

Burjede çarpışıyorlar,, dedi. Küçük Esten, bembeyaz kesildi. Çok yorgun olduğunu bahane ederek yatmaya çıktı. Fakat, uyumadı. Top sesleri durmadan devam ediyordu. Çocuk, Fransız gönüllülerinin Prusyalıları birdenbire bastırmak için karanlıkta ilerlediklerini, sonra kendilerinin bir pusuya düştüklerini görüyordu. Gülümsiyen ihtiyar çavuşu hatırlıyor, onun orada kar içinde yattığını, onunla beraber ne kadar insanın da öldüğünü

görüyordu. Bütün bu kanın bedeli yastığının altında saklı duruyordu. Bu felâkete baba Estenin oğlu, bir asker çocuğu sebebolmuştu, öyle mi? Ağlamaktan boğuluyordu, içeri odada babası mütemadiyen geziniyor, ikide birde pencereyi açıyordu. Sokakta borular çalmıyor, bir gönüllü taburu harekete hazırlanıyordu. Demek ki, orada büyük bir muharebe oluyordu. Bedbaht çocuk, bir hıçkırığı

zaptedemedi. Baba Esten, odaya girerek: "Ne var?,, diye sordu.

Çocuk, artık dayanamadı, yatağından aşağı atladı.

Babasının ayaklarına kapandı. Bu esnada paralar yere döküldü.

İhtiyar adam, titriyerek: "Bu ne? Hırsızlık mı ettin?,, dedi.

O vakit, çocuk bir solukta vakayı anlattı. Söyledikçe kalbinin hafiflediğini hissediyordu. Baba Esten, korkunç bir çehre ile dinliyordu. Çocuk, sözünü bitirince ihtiyar asker, başını elleri içine aldı ve ağladı.

Küçük Esten, "Baba... Baba" diyordu. İhtiyar, cevap vermeden onu itti, dökülen paraları topladı:

— Hepsi bu mu?

Çocuk, başiyle evet işareti yaptı. Baba Esten, duvardan silâhını ve fişekliğini indirdi, parayı cebine koydu,:

— Ben şimdi bu parayı onlara geri vermeğe gidiyorum. Bir kelime ilâve etmeden, başını çevirmeden merdivenlerden indi, karanlığın içinde ilerliyen gönüllülere karıştı.

Baba Esteni o geceden sonra kimse görmedi.

"A K L., Lİ KIZ

"Alfons Dode»,, den»

Değirmenden inip köye gidilirken, yol kenarında çitlembik ağaçları ile dolu bir büyük avlunun nihayetinde yapılmış bir çiftlik binası önünden geçilir. Kırmızı kiremitler, geniş, esmer cephesine gelişigüzel açılmış pencereler, sonra en yukarıda buğday ambarının üstünde bir rüzgâr fırıldağı, saman denklerini yukarı çıkaran demir makara... Bu bina, bu hali ile Provans çiftliklerinin tam bir nümunesidir.

Bu çiftlik, niçin bana tesir ediyordu? Bu kapalı kapı niçin kalbimi sıkıyordu ? Bunu söyliyemiyeceğim.

Fakat, her halde bu bina, bende hafif bir ürperme uyandırıyordu. Etrafında çok fazla sessizlik vardı.

Önünden insan geçtiği zaman köpekler havlamıyor, tavuklar ses çıkarmadan kaçışıyorlardı... Kezalik içerde de ses şada yok... Ne bir gürültü, ne de hattâ bir hayvan çıngırağı.. Pencerede beyaz perdeler olmasa, damında bir ocak dumanı tütmese, terkedilmiş bir yer zannedilecek...

Dün, öğle üzeri köyden dönüyordum. Güneşten korunmak için duvarın kenarından, kavakların gölgesi altından yürüyordum. Kapı önünde birkaç sessiz yanaşma, bir arabaya saman yüklüyordu.

Kapı açık kalmıştı. Geçerken, içeriye şöyle bir göz attım ve avlunun nihayetinde iri vücutlu, bembeyaz bir ihtiyar gördüm. Geniş bir taş masanın kenarına dirseklerini dayamış, başını elleri içine almıştı. Üzerinde kısa bir caket ile parça parça olmuş bir pantolon vardı. Durdum; yanaşmalardan biri:

— Sus... Bizim efendi, dedi, oğlunun felâketinden sonra böyle oldu.

Bu esnada siyahlar giymiş bir kadınla bir çocuk, ellerinde büyük yaldızlı dua kitapları ile yanımızdan geçip çiftliğe girdiler. Yanaşma ilâve etti:

— Bizim Hanım ile Kade.. Kiliseden geliyorlar. Çocuğun:, kendini öldürdüğü günden beri her gün böyle duaya giderler... Ah, efendi, felâketi bilseniz!.. İhtiyar, ölünün elbiselerini giyiyor.. Bir türlü

arkasından alamıyorlar... Dehhhh... Yürü be hayvan...

Araba, hareket etti. Ben, bu felâket hakkında daha fazla malûmat almak istiyordum. Arabacıya beni de yanma almasını

sövledim ve orada samanların içinde şu feci hikâyeyi dinledim: İsmi Jan'dı. Yirmi yaşında, güçlü, kuvvetli, açık çehreli, kız gibi uslu, mükemmel bir köy delikanlısı idi.

Çok güzel olduğu içinr uslu, mükemmel bir köy delikanlısı idi. Çok güzel olduğu için, kadınlar ona bakardı. Fakat, onun gözü yalnız bir tanesindeydi: Bir gün Ari panayırında tesadüf ettiği, kadifeler, dantelâlar içinde bir Arl'lı küçük kız... Çiftlikte evvelâ bu rabıtayı memnun bir gözle görmediler. Küçük kızın biraz oynak olduğu söyleniyordu. Sonra, ailesi yerli değildi. Fakat, ne olursa olsun Jan, mutlak Arl'lı kızı istiyor:

— Onu bana vermezlerse ölürüm, diyordu.

Çaresiz, razı oldular. Hasattan sonra evlendirilmelerine karar verildi.

Bir pazar akşamı Jan'ın ailesi çiftlik avlusunda yemek yiyordu. Bu, hemen hemen bir düğün ziyafetiydi. Gerçi ArHı kız, orada bulunmuyordu. Fakat, şerefine mütemadiyen şarap içilmişti.

Kapıya bir adam geldi, titriyen bir sesle çiftlik sahibi Metr Estevni görmek istediğini, yalnız onunla konuşabileceğini söyledi. Estevn, sofradan kalktı, yolun üstüne çıktı. Yabancı adam dedi ki:

— Efendi... Oğlunuzu iki sene bana metreslik etmiş bir aşifte ile evlendiriyorsunuz. Söylediğim şeyi ispata hazırım... İşte mektupları...
,

Onu bana vermeği de va'detmişlerdi. Fakat, siz onu oğlunuza istedikten sonra ne onlar, ne de kız, beni istemiyorlar.. Ma-amafih, aramızda geçen bu şeylerden sonra, onun başka birisine zevce olabileceğin: ."ânnetmiyorum.

Metr Estevn, mektuplara baktıktan sonra:

— Pekâlâ, dedi. İçeri buyurun da bir bardak şarap için.. Yabancı adam, cevap verdi:

— Teşekkür ederim, kederim hararetimden çok fazladır.. Bunu söyledikten sonra dönüp gitti. Baba, teessürsüz bir

çehre ile içeri girdi, sofradaki yerine oturdu ve yemek neşeli bir surette devam etti.

O akşam Metr, Estevn ile oğlu tarlalarda dolaşmaya gittiler... Uzun müddet dışarıda kaldılar. Eve döndükleri zaman, anne, onları bekliyordu.

Çiftçi, oğlunu ona götürerek dedi ki:

— Kadınım... Çocuğu öp... O bedbahttır.

Jan, artık ArPlı kızdan bahsetmedi. Maamafih, onu hâlâ seviyordu. Hattâ onu bir başkasının kollarında gösterdikleri zamandan beri bu sevda, daha şiddetlenmişti. Sade şu vardı ki, çok mağrur olduğu için şikâyet etmiyordu.. îşte zavallı çocuğu asıl bu öldürdü.. Bazan bir köşede hiç

kımıldanmadan günler geçiriyordu. Bazan da büyük bir şiddetle toprağa saldırıyor, on. gündelikçinin göreceği işi, tek başına çıkarıyordu. Akşam olduğu zaman Ari yoluna düşüyor ve kasabanın ince çan kulelerinin mağripte yükseldiğini görünceye kadar yürüyordu. Sonra, geri dönüyordu.

Hiçbir zaman daha ileri gitmedi.

Çiftlik sakinleri, onu daima mahzun ve yalnız gördükçe ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bir felâketten korkuluyordu. Bir kere sofrada annesi yaşlarla dolu gözleriyle ona bakarak dedi ki:

— Dinle Jan... Eğer mutlaka istiyorsan onu sana aJmz. Baba, utancından kızararak başmı önüne iğiyordu.

O günden sonra yaşayış tarzını değiştirdi. Ailesini temin etmek için daima şen görünmeğe çalışıyordu.

Onu tekrar balolarda, eğlence yerlerinde görmeğe başladılar. Konoviyel'deki intihabatta randol raksını o idare etti.

Baba: "Artık iyi oldu!,, diyordu. Anne, hâlâ korkuyor ve mütemadiyen çocuğuna nezaret ediyordu.

Jan ile Kade beraber böcekhane yanında yatıyordu. Zaval-

lı ihtiyar kadın onların odaları yanına bir yatak yaptırmıştı. İhtimal, gece vakiti ipek böceklerine bakmak lâzım gelirdi.

Sent Elua yortusu geldi. Çiftlik, sevinç içindeydi. Güzel şaraplar su gibi akıyordu. Fişekler atılıyor, harman yerlerinde ateşler yakılıyor, çitlembik dalları baştan başa renkli fenerlerle donatılıyordu...

Yaşasın Sent Elua. Öylesine raksediliyordu ki... Kade yeni göihleğini yaktı.. Jan da çok memnun görünüyordu.. Zavallı annesi sevincinden ağlıyordu. Gece yarısı herkes yatmağa gitti. Jan, uyumadı.

Sonra da Kade onun bütün gece hıçkır-dığmı anlattı.. Arl'k kız, bu çocuğu adamakıllı yakmıştı. Ertesi sabah ortalık ağarırken anne, birisinin koşa koşa odadan geçtiğini işitti. Birdenbire yüreğine bir ateş

düştü.

— Jan, sen misin ?

Jan, cevap vermedi. Merdiveni çıkmağa başlamıştı. Anne, alelacele yatağından fırladı.

— Jan, nereye gidiyorsun?

Delikanlı, saman ambarına çıkıyordu. Anne de arkasından çıktı.

— Oğlum... Allah rızası için... Jan, kapıyı kapadı, sürmeyi çekti.

— Jan... Yavrum... Cevap ver... Ne yapacaksın? Kadıncağız, titriyen elleri ile kapının mandalını arıyordu.

Bir pencere açıldı, avlunun taşları üzerine düşen bir vücudun gürültüsü... O kadar...

Zavallı çocuk: "Onu çok seviyorum... Yaşıyamıyacağlm!,, demişti... Ah, biz insanların ne düşkün kalblerimiz var.., Çok gariptir.. Bir insan, gözümüzden düşmekle gönlümüzden çıkmıyor...

O sabah, köy ahalisi Estevn çiftliği civarında bağıran kadının kim olduğunu biribirlerine sordular.

Jan'm annesi idi. Zavallı kadın, avluda kırağı ve kanla örtülü taş masanın önünde çırılçıplak, ölmüş çocuğunu kolları arasında sıkarak feryadediyordu.

BÎR SAAT BULAN ADAM

.— Jorj Kortlin — den

Etuval tramvayının üst katında arkadaşım Brelok'u gördüm. Blanş meydanından geçiyordu. Çehresi bana öyle altüst olmuş göründü ki, hemen halini sormak için tramvaya atladım:

— Hayırdır inşallah Brelok... Çehren, bana bir vefat vakasından dolayı kapanmış dükkân cephesinden daha mahzun göründü. Ne oldun?

O, cevap verdi:

— Sorma.. Az kalsın hapse gidiyordum.

Bu sözleri işitince, arkadaşım namusa mugayir bir iş yaptı sandım ve meyus, hiddetli sesler çıkarmaya başladım. Fakat, o, benim aklımdan geçen şeyi anladı:

, — Bilemedin, dedi, bu gece Sen Misel caddesinde bulduğum ve bu sabah mahallemdeki polis merkezine götürüp teslim ettiğim bir

saat için hapse gidiyordum. Nasıl, akla gelir şey mi? Maamafih, akla gelmiyen şey bazan başa geliyor... Şaşkınlıktan, hayretten hâlâ hastayım. Bak anlatayım da ibret al! Beş dakika zamanın var mı?

— Dinliyorum.

— Bulduğum saat altın kapağının üzerine platin ile iki harf yazılmış, güzel bir erkek saati idi. Saat dokuzda Döpere sokağındaki polis merkezine gittim; ve komiseri görmek istediğimi söyledim.

Çikolatasını henüz bitiren komiser, beni içeri almalarını emretti- ve selâm sabah etmeden, "oturun,, filân demeden sordu:

— Ne istiyorsunuz?

Hal ve mevkie münasip bir vaziyet almıştım. Dudaklarımda parlak bir iş gören ve meth ü senalara intizar eden adamları» gizli ve mütevazı tebessümü vardı:

— Komiser efendi... Zatıâlilerini rahatsız etmekten maksadım bu gece bulduğum saati teslim etmek ve...

Komiser, cümleyi bitirmeme meydan vermeden ayağa kalktı:

— Bir saat mi? Bir saat mi?...

Sonra, piket oynamakla meşgul nöbetçi polislere bağırdı:

— Buraya bakın... Sokak kapısını kapayın. însan, burada kendini değirmende sanıyor...

Bu emir icra edilinceye kadar ayakta durdu... ve dişlerinin arasından homurdandı. » Sonra, sakinleşerek yerine oturdu.

— Verin bakalım şunu.

Emri derhal yerine getirdim. Saati aldı, uzun bir dakika onu elinde evirip çevirdi, kulağına götürdü, kokladı, kurdu, kapağını açıp kapadı, kösteğini yokladı ve vakur bir eda ile şu hükmü verdi:

— Evet, bu, bir saattir; aksi iddia edilemez.

Bunu söyledikten sonra kolunu uzattı, saati geniş bir kasaya atarak kilitledi ve anahtarı iki, üç defa çevirdi:

— Bu kıymetli şeyi nerede buldunuz bakayım?

— Sen Misel bulvarında Mösyö Löprens sokağı köşesinde...

Komiser, tekrar sordu:

— Yerde mi? Yaya kaldırımının üstünde mi? "Evet,, diye cevap verdim.

— Amma, fevkalâde şey ha?!., dedi.

Bu, her halde sokakta bir kıymetli saat bulunmasından çok daha fevkalâde olan şüpheli bir gözle bana bakıyordu.

— Sokak ortası saat bırakılacak yer mi canım? Ben, gülümsiyerek:

— Şu noktayı nazar-ı dikkatinize arzetmek isterim ki... dedim: Fakat, o, kuru, sert bir tavırla sözümü kesti: — Ukalâlık istemem... Ben mesleğimi senden öğrenecek değilim...

Sustum, dudaklarımdaki tebessüm silindi.

94 .

— Siz kimsiniz? Evvelâ onu söyleyin... ismimi söyledim.

— Nerede oturuyorsunuz?

— Plâs Blanş, 26 numara, diye cevap verdim.

— Ne ile geçiniyorsunuz?

On iki bin liralık bir irada sahip olduğumu izah ettim.

— Saati bulduğunuz zaman saat takriben kaçtı?

— Üçtü.

Komiser, birdenbire müstehzi bir tavır alarak:

— Daha fazla değil miydi?

Ben, saffetle: 'J

— Hayır, dedim.

O, alay etmeğe devam etti:

— Âlâ... Sizi tebrik ederim... Pek garip bir hayat geçiriyor gibi görünüyorsunuz.

Keyfim nasıl isterse hayatımı öyle geçirmeğe hakkım olduğunu söyledim.

— Mümkün, dedi, yalnız, benim de sabahın saat üçünde Bulvar Sen Mişel'in bir köşesinde, Mösyö

Löprens sokağında ne halt aradığınızı sormağa hakkım var... Siz ki Plâs Blânş'ta oturduğunuzu ifade ediyorsunuz.

— Nasıl, ifade mi ediyorum? . — Evet, ifade ediyorsunuz.

— Fakat, ben hakikati söylüyorum.

— Her halde ispata muhtaç bir ifade.. Her neyse şimdilik lâkırdımın mecrasını değiştirmeyin ve vazife iktizası olarak size sorduğum suallere nazikâne cevap verin... Gecenin bu kadar ilerlemiş bir saatinde ne işiniz olduğunu bana anlatınız.

Metresimin evinden geldiğimi açıkça söylemekten çekinme-dim.

Komiser, bu izahatı kaydettikten sonra sordu:

— Metresiniz ne iş görür?
— Evli bir kadındır? dedim.
— Kiminle?
— Bir eczacı ile.
Artık sabırsızlanmaya başlıyordum:
95»
— Onun orası size lâzım değil, dedim. Komiser, hiddetle bağırdı:
— Bu lâkırdıyı bana mı söylüyorsunuz?
— Zannederim.
Çehresi mosmor kesilmişti:
— Bana bak çocuğum... Lisanını değiştir.. Kat'iyyen böyle ağızlara gelmem.
Sonra:
— Hem benim gözüm sizi ısırır gibi oluyor...
— Allah, Allah...
— Evet, evet... Hayal meyal... Kısa bir sükût hüküm sürdü:

— Brelok... Siz hiç mahkûm oldunuz mu? Artık kan beynime sıçramıştı:
— Ya siz? dedim.
Komiser, bir hamlede ayağa kalktı:
— Sen aşağılık bir herifsin...
— Sen de çok âdi bir adamsın...
Bu söz, ağzımdan çıkar çıkmaz hapı yuttuğuma hükmettim.. Komiser, birdenbire üzerime atılmıştı.
Yüzü kıpkırmızıydı. Alnından terler dökülüyor, ağzı köpürüyordu. Çalıya benziyen kaşları altında gözlerinin canavar gözü gibi parladığmı görüyordum.
— Ne dediniz?.. Ne dediniz bakayım? diye keleliyordu. Bir kelime söylemeğe gayret ettim, fakat bana vakit bırakmadı ve hiddetle gürledi:
— Hele dur... Ben, seni kodese attırayım da akim başına gelsin... Zaten sevkiyat saati de geldi...
Vay kukla herif vay... Bana kafa tutarsın... Şahsımı ve temsil ettiğim kanunu hiçe sayarsın ha?
Cümlelerinden her birini kâğıt yığınları ile dolu masasına attığı sert yumruklarla kesiyordu.

— Ben seni tanır mıyım ya? Kim olduğunuzu nerden bilirim ben? Adının Brelok olduğunu söylüyorsun... Benim kerametim mi var? Plas Blanşta oturduğunuzu söylüyorsun. Ne malûm? On iki bin lira iradın olduğunu iddia ediyorsun, ben buna

«s

inanmağa mecbur muyum? Göstersene şu on iki bin lira iradı.. Haniya? Ne duruyorsun?

Şaşkınlıktan dilim tutulmuştu. O, şiddetle devam etti:

— Ben, bu işi şüpheli görüyorum... işitiyor musunuz? Şüpheli... Bu saati çalmadığınızdan emin değilim...

— Çaldım mı? ,

— Öyle ya... Hem de dahası var... Ben her halde bu meseleyi tenvir edeceğim.

Gürültüyü işiten polis memurları başımıza toplanmışlardı. Komiser, onlara bağırdı: __Bu herifin üstünü arayınız.

Herif dediği bendim.

Polisler, bir an içinde beni tepeden tırnağa soydular.

Komiser, istihza ile:

— Bir de açıkgözlük etmeğe çalışırsın ha... Kollarım kaldırınız... Bacaklarını arayınız.

'

Ben, gözlerimde yaşlarla gülüyordum. Bedbaht arkadaşım, yumruğunu istikbale ait bir tehdit gibi tıavaya kaldırıyor:

— Ah, sokakta bir saat daha bulmalıydım ki... diyordu.

SON ZİYARET

— Tristan Bernar — dan

— Madam Leon.. Benim etekliği yarına bırakın da kocamın pardesüsünü tamir edin... Bu akşam biraz sokağa çıkacağız... Kolunun astanndaki söküğü dikilmemiş görürse başımın etini yer. Madam Leon, bugün sizde bir tuhaflık var.. Ağladınız mı?

— Hayır Madam.. Bir şeyim yok.

— Nafile saklamayın! Sizin bir derdiniz var.

— İyi keşfettiniz Madam.. Maamafih, benim derdim söylenir gibi bir dert değil.. Bugün tam dört sene oldu. Bir oğlum vardı ki..

— Ya.. Demek bir oğlunuzu kaybettiniz!..

— Hem de nasıl Madam?.

— Vah zavallı!..

— "Hoşo,, ismini bilmem duydunuz mu? Bu, benim asıl aile ismimdir Madam.. Vaka, vilâyetlerden birinde geçtiği için burada, Pariste pek işitilmedi. Ben, yirmi yaşında evlendim. Kendimden bir yaş

küçük bir gence vardam.

— Mutlaka seviştiniz.

— Hayır Madam... Amcamın oğlu idi. Biribirimizi tanıyorduk. Gerçi biribirimizi severdik ama, kardeş

gibi, akraba gbi... Başka türlü sevişmek aklımıza gelmiyecekti. İri yarı, sâf, temiz fair çocuktu... Pek öyle konuşmasını bilmezdi.. Altı hafta bir arada yaşadık. Zavallı çocuk, zatürrieden öldü. Ben, karnımda bir ayhk bir çocukla dul kaldım.

Kocam, halasının cenazesinde soğuk almıştı. Bu halanın oturduğumuz şehirde bir aktar dükkânı

vardı. Onun vefatından sonra bu dükkânı ben, işletmeğe başladım. Ne yaparsınız ? Kuru basıma kalıverdim. E kapılarında sürünmedense köşeciğimde

kendi yağımla kavrulur, kimseye minnet etmezdim. Çocuğumu dizimin dibinde büyütmek istedim. Bir daha kocaya varmadım» Gerçi beni istiyen de vardı. Hem de bir tane değil, üç tane... Adamcağızlar, hayli zaman peşimde dolaşarak teklif ettiler. Hele bir tanesi memurdu. Fazla olarak da kırk frank aylıkla bir kasabın defterlerini tutuyordu.. Yavrum büyüdü, nazlı bir çocuk oldu. Mektebe verdim. Hem terbiyeli, hem çalışkandı.. Hesaptan, imlâdan daima birinci çıkıyordu. Evlâdımın on sekiz yaşına kadar hiçbir kötülüğünü görmedim. Sokağa çıkmayı sevmez, daima evde kitap okurdu.

Hele kadın cihetinden ağzı süt kokardı. Tıpkı babacığına çekmişti. Fakat günün birinde arkadaşlarından birinin evinde kasabamız tüccarlarından birisinin karısına tesadüf etmiş. Bir gün yanıma geldi:

— Anne, bana mutlaka dört bin frank lâzım, dedi.

Bir köşede birkaç param saklı olduğunu biliyordu. Ke yapacağını sordum. Evvelâ sakladı, sonra olanı, biteni bana anlattı: Meğer oğlumun bu kadınla münasebeti varmış. Tüccar, iflâs etmek üzere

imiş. Oğlum, onu kurtarmak istiyormuş. Tabiî istediği parayı vermedim. Oğlum, benimle kavga etti..

Aldırmadım. Gerçi, bu parayı onun için biriktirmiştim ama, böyle göz göre israf etmesine nasıl razı

olurdum? Sonra, tabiî işin nerelere gideceğini de kestirememiştim.

Oğlum: — Demek bu parayı vermiyorsun, dedi, o halde ben de vaftiz babama müracaat ederim.

Vaftiz babası kasabanın nihayetindeki son evde oturuyordu- Seksen yaşma yakın bir eski fıçı tüccarı

idi.

— Vaftiz babanı tanırım oğlum.. Sana bir para bile vermez.» Adamcağızı boş yere kızdıracaksın.

Her halde hakkında hayırlı olmaz, dedim.

Oğlum: "Peki, öyle olsun!,, deyip gitti. Bu vaka, yemekten biraz sonra geçmişti. Oğlumu on bire kadar bekledim. Sonra yatağıma girdim. Onu gerçi merak ediyordum. Maamafih, pek de o kadar değil.

Çünkü, şimdiye kadar bir iki gece arkadaşlarının evinde kalmıştı. Sabah oldu. Anri, hâlâ görünürlerde yok. O gün pazar kuruluyordu. Sepetimi koluma takıp çarşıya çıktım.

99

Zerzevat satan iki ihtiyar köylü kadının yanından geçiyordum. Şöyle bir konuşma işittim:

— Her halde kendini müdafaa edememiş olacak. Yüz yaşını geçmiş bir ihtiyar... Bakır bir şamdanla başına vurmuş..

— Katil, her halde bir serseri olacak. İhtiyar fıçıcının çok parası olduğunu bir yerden haber almıştır..

Bu dakikada nasıl olup da ayakta durabildiğime hâlâ şaşarım Madam. Bacaklarım tir tir titriyordu, nerede olduğumu bilmiyordum. Sade kadınlarla tavukların durmadan haykırıştıkla-rım işitiyordum.

Sonra, daha başka insanların bu vakadan bahsedişlerini dinledim. Onlar daha başka türlü

anlatıyorlardı. Katil, güya izinli bir askermiş, bu sabah yakalıyarak hapse sokmuşlar... O dakikada öyle sevindim, öyle sevindim ki, anlatamam. Pazarın gürültüleri birdenbire öyle tatlılaşmıştı ki...

Tereyağları ile tavuk tüyleri burnuma mis gibi kokuyordu..

Artık lahana mı, şalgam mı, ne alacağımı şaşırmıştım. Biraz ilerde yine aynı vakadan bahsettiklerini duydum. Eczacının evinde hizmetçilik eden kız, ihtiyarı kimin öldürdüğünü bilmediklerini söylüyordu.

Yanma yaklaşarak dedim ki:

— Katil, izinli bir askermiş.

— Hayır! Hayır... Gerçi bir asker yakaladılar ama, yine salıverdiler... Cinayet saatinde nerede olduğunu ispat etmiş...

Alacağımı almadan eve döndüm. Aklımda hiçbir şey yoktu. Dizlerimin bağı çözülmüştü. Günlüm bulanıyordu. Muztarip miyim, sakin miyim? Bir türlü bilemiyordum... Oğlumun odasına girince ne göreyim Madam? Anri, yere bir kova su koymuş, paltosunu yıkayor.

Bir deli gibi ağlayıp bağırmağa başladım. O, bana: "Sus!,, diyor; fakat, kendi de bir yandan ağlıyordu.

— Anri... Çocuğum.. Sen, ne yaptın?

Bunları söylerken ağlıyordum. Şimdi ağladığım gibi ağlıyordum.

— Ondan bir parça ürkmüyor muydunuz Madam Leon... Biraz uzaklık duymadınız mı ?

— İnsan evlâdından ürker mi Madam?.. Ah, ona ne acıyordum yarabbü... Anri, yerinden kıpırdamıyor, jandarmalardan

kaçmayı aklına getirmiyordu. Ben, onu kaçmağa teşvik ettim. Fakat, istasyondan trene binemezdi.

Oğlum gayet iyi bisiklete binerdi.. Fakat kendi bisikletini bu kadın için satmıştı. Hemen bir yenisini satın alması için para verdim. Verdiğim para tabiî, bundan ibaret de değildi.

Oğlum, boynuma sarıldıktan sonra çıkıp gitti. Kendi kendime onun elbiselerini sakladım. Gerçi, üzerinde leke yoktu. Fakat: "Bu neviden kumaşları lekeciye vermek âdettir. Neye yıkadınız?,, deseler ne cavap verirdim? Gece olduğu vakit bahçenin bir köşesine gömdüm.

O akşam, kimseyi görmedim. Ertesi sabah polis merkezinden iki memur gelerek oğlumu sordu.

Derken müddei umumi geldi. Her yeri aradı. Bir şey bulamadı. Ben, oğlumun birkaç günden beri eve gelmediğini söyledim. Onlara cevap verirken ne kadar sakin olduğumu görmeliydiniz! Ben, alelade

insanlarla konuşurken bile korkup sıkılırım. Nasıl olup da bu memurlara bu kadar serbest ve sakin cevaplar verdiğimi hâlâ anlıyamadım. Ne yaparsınız? İş, başa düşmüştü.

Neticenin iyi olacağını ümidediyordum. Ortada Anriyi itti-ham edecek mühim bir şey yoktu. Sonra çocuğum uzun zaman memlekete dönmiyecekti. Kolayca bir yere kaçıp saklanacaktı. Fakat, ne çare ki, yazılan bozulmuyor. Oğlum, iki gün sonra tekrar kasabaya döndü. Bu kadından bir türlü kendini kurtaramı-yordu. Yavrum, çok halîm, çok çekingen bir çocuktu. Fakat, onu sevmeğe başladıktan sonra hiçbir şeyden pervası kalmamıştı. Evet, onun bir kere sokaktan geçtiğini görmek için gelmiş,

"Şom-per,, caddesindeki evinin etrafında dolaşmağa başlamış. Onu gören bir çocuk, başka bir çocuğa söylemiş. O da "Şövale,, isminde bir polise haber vermiş. "Şövale,, bir arkadaşı ile beraber gelmiş, yavrumu eliyle kuş tutar gibi oracıkta yakalamış...

Etrafımdaki insanlar doğrusu bana karşı çok insaniyetli davrandılar. Gayet tatlı muamele ettiler.

Kendi insaniyetleri ile kendilerinin de iftihar ettiklerini hissediyordum. "Böyle soysuz bir evlât yetiştirdiğine üzülme... Senin ne kabahatin var?,, diye beni teselli ediyorlardı. Fakat, bu sözleri o kadar çok tekrar ediyorlardı İd, âdeta sinirleniyordum. Oğlum için neler işitiyordum: ıoi

"O, ne azılı katil, ne korkunç cana varmış yarabbi... Biçare ihtiyarın başını şamdanla ezmiş!,, diyorlardı. Benim fikrime göre oğlum onu bir çılgınlık dakikasında öldürmüştü. Bir vahşi gibi vurması

da ne yaptığını bilmediğinden ileri gelmişti. Bu fikrimi avukat "Metr Rene,, ye de söyledim. Maamafih, o, benim söylediğim şeyleri esasen dinlemiyordu.

Galiba bu avukatı tuttuğuma fena etmiştim. Hiç durup dinlenmek bilmiyen, mütemadiyen genç

avukatları içtimalara davet eden bir delikanlıydı. Böyle olduğu halde, pek çok dâvası da yoktu. Uzun boylu esmer bir adamdı. Mütemadiyen güzel kıvırcık sakalı ile meşgul oluyordu. Cinayt mahkemesi salonunda ona ne kadar kızdığımı anlatamam. Oğlumu müdafaa ederken gösteriş yapmaktan başka bir maksadı olmadığı besbelli idi.

Bir "Reis Efendi Hazretleri, Müddei Umumi Efendi Hazretleri,, dir gidiyordu.. Bizim felâketimiz, onun umurunda bile değildi. Bu dâvanın en acı zamanı jüri heyetinin hususi odaya çekildiği ve salonda neticeyi beklediğimiz saat oldu.

Müzakere esnasında mahkeme mübaşirlerinden biri onların odasına lâmba götürmüştü.

Dışarı çıktığı zaman avukatlara bir şey söyledi. Hepsi birden dönüp bana baktılar.

Nihayet, kararı tebliğ etmek için oğlumu salona çağırdılar. Anri, kararı dimdik dinledi. Sonra, beni arıyor gibi etrafına baktı. Beni göremeyince jandarmaya döndü. Onun önünden geçerken nazik bir tavırla kasketini çıkardı ve hiçbir şey olmamış gibi salondan çıktı.

Avukata oğlumun sevdiği kadından hiç bahsetmemiştim. Anri, bana (Fanni) nin adını hiç ağzıma almıyacağıma dair yemin ettirmişti. Bu kadını sevmediğim malûm. Hiçbir suçu, günahı olmasa başımızı bu felâkete salması kâfi; fazla olarak çocuğum hapse girdikten sonra, bir kere arayıp sormamıştı. Ev, bark sahibi bir kadın olduğu için başından korkmuş olmasına, bir dereceye kadar hak verilebilir. Anri, bana ondan bahsediyor ve göremediği için çok mahzun oluyordu. "Onun kusuruna bakma yavrum... Gelememekte mazurdur.,, demek istiyordum. Fakat, buna bir türlü dilim varmıyordu.

102

Bana "Fanni,, den daha az ehemmiyet vermesi yüreğimde kıskançlığa benzer bir his uyandırıyordu.

"Evlâtlar hep böyledir,, diye kendimi teselliye çalışıyordum. Fakat içimdeki acı bir türlü çakmıyordu.

"Metr Rene Jinar,, oğlumun affini istemek için Parise gitti. Birçok kimseler onun bu zahmeti ihtiyar etmesini, Reisicumhuru görmeğe gitmesini pek takdir ediyorlardı. Fakat, ben, onun asıl maksadını

hissediyordum. Dostlar alışverişte görsün kabilinden birtakım teşebbüslerle kendini gösterecek ve cumhurreisi ile mülakat etmiş olacaktı.. Bu seyahat hiçbir netice vermedi.

— Kim bilir, o günlerde ne kadar üzüldünüz Madam Leon ?

— O günleri aklıma getirmekten bile korkuyorum Madam.. Maamafih, bazan hiç ıstırap çekmediğim, hiç düşünmediğim zamanlar da oluyordu. Akşamları komşular gece oturmasına geliyorlardı. Dâvadan ve daha başka şeylerden bahsediliyordu.

Onlara sıcak şarap ikram ediyordum. Bazan hiçbir şey olmamış da ben rüya görüyorum sanıyordum.

Sonra, bir akşam, birdenbire: "Vakitler yaklaşıyor!,, dedim ve yatağımda titremeğe başladım. Kendi kendime bir karar verdim. O işin hangi sabah olacağını bir gün evvelden haber almalıydım. Şüphesiz çok korkunç bir gece geçirecektim. Fakat, hiç olmazsa o geceye kadar her akşam yatarken: "Yarm sabah uyandığım zaman acaba ne işiteceğim?,, diye korkmıyacaktım.

Her gün ortalık kararırken istasyona gidiyor, Paristen gelen yolcuları bekliyordum. Böylece bir akşam, cellâdın iki muavini ila beraber trenden çıktığını gördüm. Gri pardesülerle melon şapkalar giymişlerdi.

Birtakım çuval bez1' ^ne sarılmış olan aletlerini bir arabaya yüklettiler. Akşamın yedısîydi. Anriyi bir gün evvel sabahleyin görmüştüm. İki gün sonra tekrar görecektim ama...

Yavrucuğumu son bir defa öpmeden bırakamazdım. Muayyen saatlerden başka zamanlarda hapishaneye girilemediğini biliyordum. Fakat, başgardiyan Müsyü (Belo) yu tanıyordum. Müsyü Belo, belki inşallah bana müsaade verirdi. Başgardiyanın yemek odasına girdiğim zaman, sofranın üstünde bir tabak

103

patates salatası gördüm. Bu münasebetsiz şeyler de nasıl insanın zihnine yer eder bilmem ki... Karısı

ve çocukları ile beraber yemek yiyordu. Girdim ve bir şey söylemeden ağlamaya başladım. Yarın sabah olacak şeyi o da biliyordu. Çünkü bana niçin ağladığımı sormadı.

— Müsyü Belo dedim, onu görmek istiyorum.

— Ah, Madam.. İmkânı yok.. Duyarlarsa mutlaka beni azlederler..

Fakat, beni o kadar bedbaht ve muztarip gördü ki, halime acıdı, hapishaneyi teftiş ederken, beni de yanma alacağını, oğlumu bir saniye pencereden görüp öpebileceğimi söyledi. Onunla beraber koridorlara girdim. Bu, çok eski bir hapishaneydi. Gece, orada her yerdekinden karanlıktı.

Koridorların köşelerindeki lâmba ancak seçilebiliyordu.

Müsyü Belo, yalnız döşemeleri aydınlatan fenerini elinde tutuyordu.

İkinci kata çıktık ve bir kapı önünde durduk. Başgardiyan:

— Oğlunuz burada, dedi, kapının deliğinden öpünüz. Sonra yavaşça seslendi:

— Hoşo. Birisi geldi. Sizi görmek istiyor..

O vakit, kapının deliğinde bir gölge hissettim. Oğlum, alçak bir sesle:

— Sen misin Fanni? dedi.

Karanlıkta yüzünü başıma yaklaştırdı, saçlarımı öptü.

— Zavallı Madam Leon. Bu dakikada onun başkasını düşündüğünü görmek sizi kim bilir ne kadar müteessir etmiştir.

— Beni mi Madam? Hayır.. Aklıma böyle bir şey gelmedi.. Yavrucuğum o kadar mesuttu ki... Bunu onun busesinden hissettim. O dakikada bir tek korkum vardı: Kendisini görmeğe gelenin Fanni olmadığını anlaması. Bunun için başgardiyanın beni oradan yarı zorla ayırmasına âdeta memnun oldum. Bu son geceden çok korkmuştum. Sağ olarak onun sabaha çıkacağını ummuyordum. Böyle olduğu halde, o gece, gayet sakin uyudum. Hem de ortalık günlük, güneşlik oluncaya kadar...

Uyanırken yüreğimde korkunç bir ezinti duydum: Artık her şey olup bitmişti...

Sonra, çocuğumun mesut öldüğünü düşündüm. O gün akşama kadar dikiş diktim. Sabahleyin başlanılmış bir elbiseyi gün batarken bitirmeğe muvaffak oldum.

BİR DUL

- Mopasan - dan"

"Bandil,, şatosunda bir av mevsimiydi. Sonbahar, yağmurlu ve mahzun geçiyordu. Kırmızı yapraklar, ayaklar altında çıtırdı-yacak yerde, ağır sağnaklar altında araba tekerleklerinin açtığı çukurlar içinde çürüyüp gidiyordu.

Hemen bütün yapraklarını kaybeden orman; bir banyo odası gibi rutubetliydi. Yağmurlu rüzgârlarla sarsılan ağaçların altına girildiği zaman, insanı bir küf ve rutubet havası, bir ıslak ot ve yaprak kokusu sarıyordu. Avcılar, mütemadi yağmurlar altında başlarını iğiyorlar, mağmum köpeklerin kuyrukları

düşüyor, tüyleri vücutlarına yapışıyordu. Kadınlar, yağmurdan ıslanan dar elbiseleri içinde her akşam, ruhları ve vücutları yorulmuş olarak dönüyorlardı.

Yemekten sonra rüzgâr, pencere kepenklerini gürültülü sadmelerle sarsar, eskimiş rüzgâr fırıldaklarını topaç gibi döndürürken, avcılar, salonda iştahsız iştahsız kâğıt oynuyorlardı.

"Bari masal söylesene!...,, diyorlardı. Fakat, hiç kimse eğlendirici bir şey icadedemiyordu. Avcılar, tüfek, tavşan vakaları anlatıyorlardı. Kadınlar, bin bir gece hayali icadetmek için boş yere zihinlerini yoruyorlardı. Çaresiz, bu eğlenceden de vazgeçeceklerdi. Tam bu esnada bir genç kadın evlenmemiş bir ihtiyar halanın parmaklariyle oynarken, kumral saçlardan yapılmış' bir küçük yüzük gördü. Onu yavaşça halanın parmağı etrafında çevirerek sordu:

"Bu yüzüğü her zaman görürüm de sormayı akıl etmem...-Nedir bu, hala?.. Âdeta çocuk saçı,,.

İhtiyar kız, evvelâ kızardı, sonra sarardı. Nihayet, titrek bir sesle: "Bu hazin, çok hazin bir hikâye...

Bundan hiç bahsetmek istemem.... Hayatımın bütün felâketi bundan gelir... O vakit çok genç bir kızdım. Bende öyle elemli bir hâtıra kaldı ki, hâlâ ağlamadan aklıma getiremem...,, Avcılar, bu hikâyeyi öğrenmek istediler. Fakat, ihtiyar hala, bir türlü anlatmak istemiyordu. Nihayet, o kadar ısrar ettiler ki, dayanamadı:

"Benim çok kere Santez ailesinden bahsettiğimi işittiniz. Bugün bu aile tamamiyle sönmüştür.

Onlardan son kalan üç erkeği tanıdım. Üçü de aynı şekilde ölmüştür. Bu yüzükteki, saçlar, onun en küçüğünün saçlarıdır. Benim için kendini öldürdüğü zaman, on üç yaşındaydı. Bu, size çok garip görünüyor değil mi?

Santezler kimseye benzemiyen birtakım insanlardır. İsterseniz onlara deli de diyebiliriz. Fakat çok sevimli deliler. Aşk delileri...

En küçüğüne kadar hepsinde şiddetli ihtiraslar, ruhlarında onları en çılgın şeylere mutaassıbane fedakârlıklara, hattâ cinayetlere sevkeden şiddetli hamleler vardı. Bazı insanlar nasıl dindar ve mutaassıp doğarlarsa, onlar da böyle çılgın ve muhteris doğmuşlardı. Onlar, akraba arasında âdeta darbımesel hükmüne'girmişlerdi; çok seven insanlardan bahsederlerken, "Santezler gibi âşık,, derlerdi. Bunu anlamak için, onlara şöyle bakmak kâfiydi: Alınlarına inmiş kıvırcık saçlar, büyük gözler, öyle büyük ve derin ki, ışıkları ruhunuza kadar girer ve sizi hiç sebepsiz sarsar.

Elimde bu saç parçasından başka hâtırası kalmıyan bu çocuğun büyük babası — maceralar, düellolar, kadın kaçırmalarla geçmiş bir hayattan sonra — altmış beş yaşma doğru kâhyasının kızını

çılgınca sevdi. İkisini de tanıdım. Kız, kumral, uçuk benizli, asîl tavırlı bir çocuktu. Tatlı bir sesle yavaş konuşurdu. Öyle güzel bir bakışı vardı ki, insan, bunu bir Meryem resmi bakışı zannederdi.

İhtiyar asilzade onu evine aldı ve öyle sevdi ki, bir dakika yanından ayıramaz oldu. Aynı şatoda oturan kızı ile gelini bunu tabiî biliyorlardı. Çünkü, bu ailede aşk, âdeta bir anane hükmüne girmişti.

İhtiras mevzuubahs olduğu vakit, hiçbir şey onları mütehayyir etmiyordu. Yanlarında bir maniaya tesadüf etmiş temayüllerden, biribirinden ayrılmış sevgililerden, hattâ ihanetleri takibetmiş intikamlardan bahsedildiği vakit, onlar aynı müteessir tavırla: "Zavallı, kim bilir ne kadar ıstırap çekti ki, bunu yapmağa mecbur oldu.,, diyorlardı. Hâsılı, bu kadınlar, gönül facialarına, hattâ bu yüzden yapılan cinayetlere kızmayı akıllarından geçirmezler, sadece acırlardı.

Bir sonbahar mevsiminde av için şatoya davet edilmiş Müsyü dö Gradel isminde bir delikanlı bu genç

kızı kaçırdı.

Müsyü dö Santez, evvelâ hiçbir şey olmamış gibi sükûnet gösterdi. Fakat, bir sabah onu köpeklerine mahsus ahırda asılmış buldular. Oğlu, 1841 de Parise seyahati esnasında aynı suretle kendini öldürdü. O da bir opera şantözü tarafından aldatılmasını hazmedememişti.

Bu adamın on iki yaşında bir oğlu ile dul bir zevcesi kalıyordu. Benim teyzem olan bu kadın; babamın

"Beriton,,daki arazisinde bir zaman bizimle beraber oturmaya geldi. Ben, o vakit on yedi yaşındaydım. Bu küçük Santezin ne kadar vakitsiz açılmış bir çocuk olduğunu tasavvur edemezsiniz.

Ailesinin bütün sevgi ve şefkat kabiliyetleri, bütün çılgın ihtiras ve heyecanlan onda toplanmış gibiydi.

Mütemadiyen hayal ve rüya içinde yaşıyor, şatodan ormana giden karaağaç hıyabanı içinde saatlerce yalnız dolaşıyordu. Bu içli çocuğu penceremden seyrederdim. Elleri arkasında, başı öne iğilmiş, ağır adımlarla yürür, arasıra durarak yaşma uymıyan şeyler görüyor, düşünüyor ve duyuyor gibi, gözlerini yukarı kaldırırdı. Bazı

berrak gecelerde yemekten sonra bana: "Haydi, tahayyül etmeğe gidelim...,, derdi ve parkta dolaşmaya giderdik. Ağaçların seyreldiği yerlerde üstünde mehtabın beyaz buğusu dalgalanan meydancıklarda bir-. denbire durur, ellerimi sıkarak bana derdi ki: "Şuraya bak, şuraya bak... Nafile beni anlamıyorsun... Ah, anlıyabilseydin ne kadar mesudolurduk!" Ben, gülüyor, beni ölesiye seviyor görünen bu afacanı öpüyordum.

Bazan da, yine yemekten sonra, annemin dizleri üzerine otururdu: "Haydi teyze... Bize sevda masalları anlat!,,

Annem, lâtife tarzında ona ailenin bütün masallarını, babalarının bütün çılgın maceralarını anlatırdı.

Bu aileye dair doğru, yahut uydurma yüzlerce hikâye vardı. Onları mahveden bi-

İUö

raz da bu şöhretleri olmuştur. Zavallılar, bu hikâyelerle sarhoş olurlar ve ailelerinin şöhretini muhafaza için türlü delilik etmeği bir vazife bilirlerdi.

Küçük Santez, bu rikkatli, yahut korkunç masalları heyecan ile dinliyor ve minimini ellerini biribirine vurarak! "Ben sevmeyi onların hepsinden daha iyi biliyorum!" diyordu.

Bana gizliden gizliye kur yapmaya başladı. Öyle korkak, öyle derin ve rakik bir kur ki... Her sabah bana kendi eliyle toplanmış çiçekler gitiriyor, akşamları odasına çıkmadan evvel elimi öperek: "Seni seviyorum!,, diye fısıldıyordu.

Ben de fana, çok fena hareket ettim. Bunun için hâlâ ağlıyorum. Hayatım devam, ettiği müddetçe bu günahın cezasını çektim. Evlenmedim. Daha doğrusu nişanlı, onun dul nişanlısı olarak yaşadım.

Ben, bu çocuk sevgisiyle eğleniyor, hattâ onu biraz tahrik ediyordum. Tıpkı karşımda büyük bir erkek varmış gibi oynak, cazibeli, munis ve hilekâr bir kız oluyordum. Evet, bu çocuğu âdeta delirttim. Bu, benim için bir oyun, annesi ve annem için bir eğlenceydi. Henüz on iki yaşında idi. Bu tohum halindeki ihtirası kim sahi sanırdı? Onu istediği kadar öpüyordum: Hattâ ona mektuplar yazıyordum.

Annelerimiz bu mektupları okuyup okuyup gülüyorlardı. Yavrucak bana ateşli mektuplarla cevap veriyordu. Bu zavallı

kâğıtları hâlâ saklarım. Kendisini ermiş, yetişmiş bir erkek sandığı için bizim aşkımızı da gizli sanıyordu. Yazık ki, bu çocuğun bir Santez olduğunu unutmuştuk.

Bu aşk, bir sene devam etti. Bir akşam, parkta ayaklarıma kapandı. Çılgın bir hamle ile elbisemin eteğini öpüyor: "Senî seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum, diyordu, eğer beni aldatırsan...

İşitiyor musun... eğer beni bırakıp bir başkasını seversen babam gibi yaparım!,, Sonra insanı

titretecek kadar derin bir sesle ilâve etti: "Onun ne yaptığım biliyorsun!,, Ben, şaşırıp kalmıştım. O, ayağa kalktı, kulağîma yetişmek için ayaklarının ucuna basarak yükseldi. Çünkü ben ondan daha çok boylu idim. Ve beni tepemden tırnağıma kadar titreten tatlı, güzel, rakik bir sesle "Jeneviyev,, diye ismimi tekrar etti.

Ben: "Haydi içeri girelim, içeri girelim.,, diye kekeliyordum.

199

Kapının önündeki taş merdivenin basamaklarmı çıkacağımız vakit beni tekrar durdurdu: "Biliyorsun., beni terkedersen kendimi öldürürüm!,, dedi. Çok ileri gittiğimi anlamıştım. Ona artık ihtiyatla muamele ediyordum. Bir gün bundan çok şikâyet etti.

Ben: "Böyle şakalar yapmak için çok büyük, ciddî bir aşk için ise, çok küçüksün... Bekliyorum,, diye cevap verdim.

Bu işin böylece kapandığını zannediyordum. Sonbaharda onu leylî bir mektebe verdiler. Ertesi yaz geldiği zaman, ben, nişanlanmış bulunuyordum'. Derhal anladı. Bir hafta müddetle dalgın ve düşünceli bir hali vardı ki, endişeye düştüm.

Dokuzuncu gün uyandığım vakit kapının altından atılmış bir mektup buldum. Onu hemen açıp okudum:

"Beni terkettin. Ne söylediğimi biliyorsun. Sen benim ölmemi istedin. Benden başkasının seni görmesini istemediğim için parkta geçen sene seni sevdiğimi söylediğim yere gel ve başını yukarı

kaldır.,,

Çıldıracağımı hissediyordum. Çabucak giyindim ve bitkin bir halde onun dediği yere koştum. Küçük mektepli kasketi yerde çamurlar içindeydi.

Bütün gece yağmur yağmıştı. Başımı kaldırdım, rüzgârla sallanan dalların arasında bir şey gördüm.

Bundan sonra ne yaptığımı bilmiyorum. İhtimal, bayıldım. Düştüm ve şatoya koştum.

Yatağımda kendime geldiğim vakit annemi ayak ucumda buldum.

Korkunç bir buhran arasında bir rüya gördüm sandım. "Gontran... Gontran nerede?,, diyordum. Bana cevap vermediler. Demek ki, gördüğüm rüya değildi.

Onun ölüsünü görmeğe cesaret edemedim. Fakat kumral saçlarından uzun bir tutam istedim, işte..,, İhtiyar kız ümitsiz bir tavırla titrek elini uzatıyordu. Sonra birkaç defa burnunu, gözlerini sildi ve ilâve etti: "Hiçbir sebep göstermeden nişanlımdan ayrıldım... Ve bu yaşa kadar on üç yaşında bir çocuğun dulu olarak yaşadım.,,

Zavallı kız, başını önüne iğdi ve uzun müddet düşüne düşüne ağladı.

110

Avcılar, yatmak için odalarına dağılıyorlardı. Bu Mkâyeyi dinlerken müteessir olan bir iri adam yanım-dakinin kulağına iğildi:

— Hassasiyetin bu derecesi de başa belâ, diye mırıldandı.

İTİRAF

- Mopasan - dair

Bütün "Vaziye,, kasabası Müsyü "Badon Leremensiye,, nin cenazesinde hazır bulunmuştu. Belediye Meclisi murahhası tarafından söylenen nutkun son kelimeleri cemaatin hafızasına nak-şolunmuştu:

"Aramızdan namuslu bir adam eksildi!,,

Hakikaten , o, hayatında bütün yaptığı işlerde, söylediği sözlerde, halka gösterdiği misallerde tavır ve hareketlerinde, teşebbüslerinde, sakalının kesilişi tarzında ve şapkalarının şeklinde namuslu bir adam olmuştu. Başkaları için bir ibret dersi ihtiva etmiyen bir tek söz sarfetmemiş, nasihatsiz bir sadaka vermemişti. Elini uzatışında bile karşısındakini takdis eder gibi bir hal vardı.

İki çocuk bırakıyordu: Bir oğlan, bir kız... Oğlu Belediye Meclisi âzasmdandı. Müslü "Puvarel dö

Lâvolt,, isminde bir noter ile evlenen kızı kasabanın en hatırı sayılır şahsiyetlerindendi. Çocukların ölüm acısını unutmaları

imkânsızdı. Babalarım hakikaten candan severlerdi.

Merasim bittikten sonra, onlar ölünün evine döndüler ve oğul, kız, damat kapıyı kapadıktan sonra vasiyetnameyi açtılar. Zarfın üstünde bir vasiyetnamenin ancak Müsyü Leremensiye-nin tabutu toprağa bırakıldıktan sonra bu üç kişi tarafından açılabileceğine dair bir işaret vardı.

Bu nevi işlere alışkan bir noter sıfatiyle zarfı damat Müsyü Puvarel yırttı. Gözlüğünü düzeltti, mukavelename okumakta meleke peyda etmiş donuk sesiyle okumağa başladı:

— Çocuklarım, aziz çocuklarım, size mezarın öte tarafından bir itirafta, pişmanlığı bütün hayatımı

zehirlemiş bir cinayetimin itirafında bulunmazsam, ebedî uykumu rahat uyuyamı-yacağım. Evet, ben, bir cinayet işledim. Korkunç, şenî bir cinayet.

3.12

O vakit yirmi yağıdaydım. Paris Barosunda yeni avukatlığa başlıyor, bu şehirde kimseyi tanımıyan, dostu ve akrabası olmı-yan eyalet gençlerine mahsus bir hayat geçiriyordum. Bir metres buldum.

Nice kimseleri bu "metres,, kelimesi fena halde kızdırır. Fakat, öyle insanlar vardır ki, yalnız yaşıyamazlar. Ben, bunlardanım. Yalnızlık, akşamları evde ateş başında yalnız kalmak beni korkunç

bir ıstırap ile doldurur. Bana öyle gelir ki, yeryüzünde yalnız, müthiş bir surette yalnızım. Fakat, etrafım müphem tehlikeler, meçhul ve korkunç şeylerle sarılmıştı. Beni "komşumdan, tanımadığım komşumdan ayıran duvar, bizi pencereden gördüğümüz yıldızlar kadar biribirimizden uzaklaştırır.

Beni bir nevi sıtma, bir sabırsızlık ve korku sıtması yakalar. Duvarlardaki sükût beni korkutur. Yalnız yaşanılan odanın sü-lîütu ne kadar derin ve hazindir. Bu, sade vücutların etrafında t)ir sükût değil, ruhun etrafında bir sükûttur. Eşyadan biri çı-tırdadığı zaman, insan, kalbinin içine kadar titrer. Çünkü

bu mağmum evde beklenilen hiçbir gürültü yoktur.

Kaç defa, sakit, hareketsizlikten sinirlenip korkarak kendi kendimle lâkırdı etmeğe, sırf gürültü etmek için rabıtasız, mânâsız kelimeler telâffuz etmeğe kalkmışımdır. Sesim, o vakit bana o kadar garip geliyordu ki, ondan da korkuyordum. Boş bir evde kendi kendine konuşmaktan daha korkunç şey olur mu? insanın kendi sesi bir başkasının sesi, sebebi olmadan, hiç kimseye, hiçbir kulağa hitabetmeden, boş havanın içine söylenen meçhul bir ses gibi gelir. Çünkü, o, daha evin yalnızlığı

içine düşmeden evvel, insan, hangi sözlerin ağızdan çıkacağını bilir. Kelimeler sessizlik içinde meşum bir ahenkle ihtizaz ettikleri zaman, öyle sanır ki, onlar bir aks-i sadadan, dimağımızın yavaşça telâffuz ettiği kelimelerin garip aks-i sadasmdan başka bir şey değildir.

Evet, bir metres aldım. Pariste boğazlarını doyurmağa kâfi gelmiyen bir sanatla yaşıyan, bütün genç

kızlara benziyen bir kaz.

Halîm, iyi, sade bir çocuktu. Ailesi "Puvasi,, de oturuyordu. Zaman zaman bir iki gün onların evinde kalmağa giderdi. Bir sene onunla oldukça sakin bir hayat geçirdim. Hoşuma gidecek i

"bir genç kız bulduğum gibi onu terkederek evlenmek karann-daydım. Metresime küçük bir irat bırakacaktım. Çünkü, bir kadına aşkının bedelini fakir ise, para ile, zengin ise, hediyelerle ödemek, cemiyetimizce kabul edilmiş bir kaidedir. Fakat, bir gün bu kadın, bana gebe olduğunu haber verdi.

Mahvoldum. Hayatımın bir an içinde yıkıldığını gördüm. Bu, bir zincirdi ki, ölümüme kadar her yerde, müstakbel ailenin içinde, ihtiyarlığımda, her zaman sürükliyecektim. Bu çocuk vasatasiyle hayatıma bağlanan kadının zinciri, kendimi ondan, onu dünyadan saklı-yarak büyütmek, himaye etmek mecburiyetinde bulunduğum çocuğun zinciri.

Bu havadis zihnimi altüst etti. İfade edemediğim, fakat, kalbimde gayet iyi hissettiğim bir müphem arzu, kapıların arkasına saklanarak çağırılmalarını bekliyen insanlara benziyen bir caniyane emel, beynimin içinde sinsi sinsi dolaşmağa başladı! Ah, bir kaza olsaydı! Bu küçük mahlûkların niceleri doğmadan ölmezler mi?

Hiçbir zaman metresimin ölümünü istemedim. Bu zavallı kızı öyle seviyordum ki... Fakat daha yüzünü görmeden evvel ötekinin ölümünü galiba istedim.

Çocuk doğdu. Bu çocuk bekâr odama bir aile, sahte bir aile tarzı hayatı getiriyordu. Ve korkunç şey...

O, bütün bildiğimiz çocuklara benziyordu. Hiç sevmiyordum. Zaten babalar çok geç severler.

Analarda olan insiyaki ve taşkın şefkat, onlarda yoktur. Onlardaki muhabbetin yavaş yavaş

uzanması, zihinlerinin bir arada yaşıyan insanlara günden güne biribirine bağlıyan rabıtalarla bağlanması iktiza eder.

Bir sene daha geçti. Ben, artık çok küçülen, içinde çamaşırlar, çocuk bezleri, eldiven büyüklüğünde çoraplar, iskemleler üstünde ve koltuk kenarlarında bırakılmış bin çeşit eşya sürünen evimden kaçıyordum. Bilhassa onun bağırdığını işitmek bana çok fena geliyordu. O, olur olmaz sebeplerle ağlıyordu: Bezini değiştirdikleri zaman, yıkadıkları zaman, dokundukları zaman, yatardıkları zaman, hâsılı, her vakit...

Bazı kimselerle tanışmıştım. Bir gün bir salonda annenize

.

tesadüf ettim. Onu sevdim. Onunla evlenmek için kalbimde bir arzu uyandı. Kur yaptım. Ailesinden istedim. Nihayet, onu bana vermeğe razı oldular.

O vakit kendimi bir tuzak içinde gördüm. Ya bir çocuğum olduğu halde, taparcasına sevdiğim bu kızı

almak, yahut da hakikati söylemek, ona, saadete, istikbale, hâsılı, her §eye veda etmek... Çünkü

onun anası, babası gayet mutaassıp, vesveseli insanlardı. Hakikati ögrendiKien name, Katıyyen oana kızlarını vermezlerdi:

Bin türlü ıstırap ve mânevi işkenceler içinde korkunç bir ay geçirdim. Bu ay zarfımda zihnimi bin dehşetli fikir tâzibetti. Çocuğuma, yoluma dikilen, hissiyatımı kesen, beni bir şeyler beklemek ve gençliğin bütün güzelliğini vücuda getiren o müphem ümitleri duymak saadetinden mahrum bırakan bu canlı bağır-gan et parçasına karşı içimde bir kinin büyüdüğünü hissediyordum.

Bu esnada metresimin annesi hasta düştü. Ben, çocukla evde yalnız kaldım.

Kânunuevvel ayında idik. Müthiş bir soğuk vardı. Ve gece!... Metresim henüz gitmişti. Dar salonumda kendi kendime yemek yedim. Sonra yavaşça küçüğün uyuduğiu odaya girdim. Ateşin karşısında bir koltuğa oturdum. Rüzgâr esiyor, pencereleri çatırdatıyordu. Böyle şiddetli ayaz gecelerinin kuru rüzgârı camların arasından yıldızların don gecelerine mahsus o keskin aşıkla parladığmı

görüyordum. Bir aydan beri bana musallat olan fikir tekrar beynimde uyandı. Ne vakit hareketsiz kalsam bu fikir, üzerime iniyor, içerime giriyor, beni gizli gizli kemirmeğe başlıyordu. Sabit fikirler insanı, kanserler eti nasıl kemirirse öyle kemiriyor...

/Bu fikir, orada, başımın, kalbimin içinde bütün vücudumda idi. Ve beni bir kurt gibi yiyordu.

Onu başımdan koğup atmak, zihnimi başka şeylere, yeni ümitlere açmak istiyordum. Tıpkı gecenin zehirli havasını kovmak için taze sabah rüzgârına karşı bir pencere gibi. Fakat, onu bir

dakika bile yerinden çıkarmağa muktedir olamıyordum. Bu işkenceyi bilmem nasıl ifade etmeli? Ruhumu âdeta yiyip kırık-tl5

lıyordu. Onun diş Vuruşlarından her birini korkunç bir ıstırap, maddi ve mânevi bir hakiki ıstırap ile hissediyordum. Hayatım bitmişti. Bu vaziyetten nasıl kurtulacaktım? Nasıl teşebbüsümden geri dönecek, nasıl hakikati itiraf edecektim? Anne olmağa namzet bulunan genç kızı çılgın bir ihtiras ile seviyordum, önümdeki aşılmaz mania, bu aşkı büsbütün artırıyordu. Pek korkunç hiddet kalbimde büyüyor, boğazımı sıkıyordu. Delilik derecesine varan bir hiddet... Muhakkak o akşam ben deli idim.

Çocuk uyuyordu. Yerimden kalktım, onun uyuyuşunu seyrettim. Beni çaresiz bir felâkete mahkűm eden şey bu yumurcak, bu piçti.

Uyuyordu. Ağzı açıktı. İçinde uyumağa muvaffak olamıya-cağım yatağın yanında bir beşik içinde, örtülere gömülmüştü. O gece yaptığım şeye nasıl muvaffak oldum, bilir miyim? Hangi kuvvet beni buna şevketti, hangi habis ruh bana temellük etti? Cinayet arzusu bana kendini açıktan açığa hissettirmeden geldi. Yalnız kalbimin korkunç surette çarptığını hatırlıyorum. Öyle çarpıyordu ki, duvarlar arkasında indirilen çekiçlerin darbesini işitir gibi işitiyordum. Sade bunu hatırlıyorum: kalbim çarpıyordu.

Başımda garip bir karışıklık, bir gürültü vardı. Akıl, mantık, soğuk kan namına bir şey kalmamıştı.

însanm yaptığı işlerin1 ne olduğunu bilmediği, iradesine sahip bulunmadığı, o, telâş, şaşkınlık ve birsam saatlerinden birinde idim.

Çocuğun vücudunu saklıyan örtüleri yavaşça kaldırdım; beşiğin ayaklarına attım. Onu çırılçıplak gördüm. Uyanmadı. O vajkit yavaşça pencereye gittim, onu açtım. Dondurucu bir hava nefesi, bir katil gibi odaya girdi, o kadar soğuk ki, bir adım geriledim. Odadaki iki mumun ışığı titredi. Pencerenin yanında durdum. Arkamda geçen şeyleri görmekten korkuyor gibi dönmeğe cesaret edemiyor, pencereden girmekte devam eden öldürücü havanın alnıma, yanaklarıma, ellerime dokunduğuna hissediyordum.

Düşünüyordum. Zihnimde hiçbir şey yoktu. Birdenbire hafif bir öksürük beni baştan ayağa titretti.

Hâlâ şimdi saçlarımın kökünde hissettiğim bir titreyiş. Çılgın bir hareketle birdenbire 116 ^

pencerenin iki kanadını kapadım. Sonra dönüp beşiğe koştum.

O, ağzı açık, çırılçıplak, hâlâ uyuyordu. Ayaklarına dokundum. Buz gibiydi. Onları örttüm.

Kalbim birdenbire sızladı, kırıldı, öldürmek istediğim bu zavallı masum mahlûka karşı kalbim merhamet, şefkat ve muhabbetle doldu. Onun ince saçlarını uzun uzun öptüm. Sonra tekrar ateşin karşısına oturdum.

Yaptığım şeyi şaşkınlıkla, korku ile düşündüm. İnsana her şeyi unutturan, iradesini kaybettiren; fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi ne yaptığını, nereye gittiğini bilmeden bir nevi çılgın sarhoşluk içinde olmıyacak şeyler yaptaran bu ruh fırtınalarının nereden geldiğini kendi kendime sordum.

Çocuk, bir kere daha öksürdü. Kalbimin parçalandığım hissettim. Ölecek olursa ben ne yapardım yarabbi?

Ona bakmak için yerimden kalktım, elimde bir şamdan, üzerine iğildim. Sükûnetle nefes aldığını

görerek gönlüm rahatla-şırken, o, bir üçüncü defa öksürdü. Öyle bir sarsıntı hissettim; korkunç bir şey görüp şaşıranlar gibi arkaya doğru öyle bir hareket yaptım ki, elimden mumu düşürdüm. Onu yerden aldıktan sonra ayağa kalkarken, şakaklarımın terden ıslanmış olduğunu farkettim. O hem sıcak, hem soğuk ter ki, ruh ıstıraplarında hâsıl olur. Güya ateş gibi yakıcı, buz gibi dondurucu olan o anlaşılmaz işkence kafatasımm kemiklerinden ve derisinden sızıyormuş gibi.

Ortalık aydınlanmcaya kadar çocuğumun üstüne iğilmiş durdum. O, uzun zaman sakin durursa ben de sükűn buluyordum, fakat, ağzından hafif bir öksürük çıkınca, korkunç iştiralar hissediyordum.

Sabahleyin gözleri kırmızı, boğazı tıkanmış uyandı, ıstırap çekiyor gibi idi. Hizmetçi kadın gelince hemen bir doktor çağırttım. Bir saat sonra geldi. Çocuğu muayene ettikten sonra:

— Soğuk almadı mı? diye sordu.

Çok ihtiyar insanlar gibi titremeğe başladım. Kekeliyerek:

— Hayar, zannetmem, dedim.

Sonra: — Hastalığı nedir? Tehlike var mı? diye sordum. Doktor cevap verdi: 117

— Şimdilik bir şey söyliyemem. Akşama tekrar gelirim.

Akşama tekrar geldi. Çocuğum, günü ağır bir dalgınlık içinde geçirmişti. Arasara öksürüyordu. O

gece başhyan bir göğüs nezlesi on gün devam etti. Sabahı akşamdan, akşamı sabahtan ayıran o nihayetsiz saatlerde neler çektiğimi tasvir edemem.

Nihayet, çocuğum öldü.

O zamandan beri bir tek saat geçirmedim ki, o hâtıra, o dimağı kemirip parçalıyor gibi olan yakıcı, zatim hâtıra, ruhuma hapsedilmiş ısırıcı bir hayvan gibi mütemadiyen kımıldanmasın.

Ah, deli olabilseydim!

Müsyü Puvarel daima mukavelenameleri okuyup bitirdiği zaman yaptığı gibi gözlüğünü çıkardı, ölünün üç mirasçısı benizleri uçmuş, vücutları hareketsiz, bir kelime söylemeden biribir-lerine baktılar.

Bir dakika sonra noter:

Bunu imha etmek lâzım, dedi. Ötekiler başlarını iğerek razı oldular.

Müsyü Puvarel bir mum yaktı. Bu tehlikeli itirafı ihtiva eden sahifeleri paranın taksimine ait olan kısımdan ayırdı, sonra onları aleve tutarak ocağa attı.

Beyaz yaprakların yandığını seyrettiler. Bu sahifeler biraz sonra küçük, siyah bir yığın haline geldi.

Yanmış kâğıtlar da birkaç satır farkedildiği için genç kadın, ayağının ucu ile bu kül yığınını ezdi, eski küllere karıştırdı. Sonra üçü de yakılmış sırrın ocaktan uçmasından korkuyorlarmış gibi, bir müddet küllere baktılar.

119

PİŞMANLIK

- Mopasan - dan

"Mant,, ta Baba Saval diye tanınan Müsyü Saval henüz uykudan kalktı. Yağmur yağıyor. Mahzun bir sonbahar günü. Yapraklar dökülüyor. Onların yağmur altında yavaş yavaş düşmesi daha kesif ve daha ağır bir yağmura benziyor. Müsyü Saval, bugün hiç neşeli değü... Mütemadiyen şömineden pencereye, pencereden şömineye gidip geliyor. Hayatın bazı karanlık gün-İri vardır. Bundan sonra bütün günleri böyle karanlık olacak. Çünkü altmış iki yaşındadır, bekârdır. Kimsesi yoktur. Evinin içinde yapayalnızdır. Kendisini candan sevecek kimsesi olmadan böyle yapayalnız ölüp gitmek ne hazin şey...

Saval, çıplak ve boş hayatını düşünüyor. Çocukluğunu, o uzak mazideki evini ve ailesini hatırlıyor.

Sonra, mektebini, akşam azatlarını, Pariste Hukuk tahsü ettiği zamanı aklına getiriyor. Nihayet, babasının ölümünü görüyor.

Hukuk tahsilinden sonra annesinin yanına dönmüştür. îh-tiyar anne ile genç oğul, hiç fazla bir şey istemeden sakin bir hayat yaşamıştır. Sonra, o da ölmüştür. Hayat ne hazin şeydir.

Annesinin ölümünden sonra, Saval, yapayalnız kalmıştır. Bir zaman sonra ölüm sırası ona da gelecektir. O da ortadan kaybolunca her şey bitmiş olacaktır. Yeryüzünde artık bir Müsyü Pol Saval kalmıyacaktır. Ne korkunç şey... O vakit, başka insanlar yine yaşamağa, sevişmeğe, gülmeğe devam edeceklerdir.

Evet, başkaları eğlenecekler ve o, ölmüş bulunacak. Bu ezelî ölüm kanaati karşısında gülmeğe, eğlenmeğe, mesudolmağa kuvvet bulmak çok garip bir şey değil mi?

Bu ölüm, sadece muhtemel bir şey olsaydı insan, yine ümide koyulabilirdi. Fakat, o, zaruri, gecenin gündüzü takibetmesi kadar zaruri bir şeydir.

Hiç olmazsa hayatını bir şeylerle doldurmuş, bir şeyler yapmış olsaydı, her cinsten birtakım maceraları, büyük zevkleri, muvaffakiyetleri bulunsaydı... Fakat, hayır. O, bunlardan da mahrumdu.

Aynı saatlerde yatıp kalkmaktan, yemek yemekten başka bir şey yapmamıştı. Hayatı altmış iki yasana kadar hep ¦böyle geçmişti. Hattâ başka erkekler gibi evlenmemişti de. Niçin? Evet, niçin evlenmemişti? Bunu pekâlâ yapabilirdi. Çünkü oldukça serveti vardı. Acaba eline fırsat mı

geçmemişti?

Belki... Fakat, fırsat, kendi ayağı ile gelmez; onu icadet-mek lâzım gelir. O, sadece ihmalci, gevşek bir adamdı. O kadar ihmalcilik, onun en büyük derdi, günahı, kabahati olmuştu. Sırf bu ihmal yüzünden hayatını mahveden nice insanlar vardır. Bazı insanlar için yerinden kalkmak, kıpırdamak, bir şeye teşebbüs etmek, lâkırdı söylemek ve meseleler halletmek çok güç şeydir. O, hattâ

sevmemişti bile. Hiçbir kadın tam bir aşk teslimiyeti ile onun göğsü üzerinde uyumamıştı.

Bekleyişlerdeki lezzetli ıstırapları, sıkılan elin ulvi raşesini, tatmin edilmiş bir ihtirasın heyecanını

duymamıştı.

Dudaklar ilk defa biribirlerine tesadüf ettiği, dört kol biri-birine sarıldığı, biribirini çıldırtan iki mahlûk, muhteşem bir surette mesut, tek bir mahlűk haline geldiği zaman, kim bilir ne yüksek bir heyecan duyuyordu! Müsyü Saval arkasında gecelik elbisesiyle oturmuş, ayaklarım ateşe uzatmıştı.

Evet, hayatı ziyan olmuştu. Maamafih, o da hayatında bir kere sevmişti. Hem de gayet gizli, gayet ıstıraplı ve her şeyde olduğu gibi gayet ihmalkâr bir surette. Evet, o, eski arkadaşı Sandr'm zevcesi ve eski dostu Madam Sandr'ı sevmişti. Fakat, ne yazik ki, ona çok geç tesadüf etmişti.

Ah, onu kızken tanımış olsaydı!

Madam Sandr, evli olmasaydı, mutlaka onu alırdı, tik gördüğü günden itibaren bu kadını öyle fasılasız bir surette sevmişti kL.

Onu her görüşte duyduğu heyecana, ayrılırken içine çöken ¦mahzunluğu, onu düşündüğü için uykusuz kaldığı geceleri gayet iyi hatırlıyordu. Sabahları uyandığı vakit, sevdasını biraz eksilmiş

bulurdu. Niçin? Eskiden o, ne kadar güzel, zarif, kumral,

120

kıvırcık, güler yüzlü bir kadındı. Sandr, ona lâyık bir adam de-ğüdi.

Şimdi elli sekiz yaşında di. Mesut görünüyordu. Ah, bu kadın, eskiden onu sevmiş olsaydı! Bu, o kadar imkânsız bir şey miydi? Kendisi onu sevmişti ya? Hiç olmazsa bu kadın, onun aşkını hissetmiş

olsaydı? Acaba hiçbir şey hissetmemiş, görmemiş, anlamamış mıydı? Anlamış olsaydı acaba onun için ne düşünürdü?

Kendisi bundan bahsetmiş olsaydı ne cevap alırdı? Saval,. kendine böyle binlerce şey soruyordu.

Hayatını tekrar yaşıyor, onun unutulmuş parçalarını toplamaya çalışıyordu.

Meselâ, Sandr'm evinde kâğıt oynamakla geçen uzun geceleri hatırlıyordu. Genç kadınan kendisine söylediği şeyleri, sesinin

ahenkleri, birçok mânalara delâlet eden sakit tebessümleri hayalinden geçiyordu.

Müsyü ve Madam Sandr ile Sen nehri civarında yaptıkları tenezzühleri, otların üzerine oturup yemek yemelerini hâlâ görür gibi oluyordu. Birdenbire nehrin kenarında, yine böyle hep bir arada geçirdikleri bir pazar günü aklına geldi.

Sabahleyin ellerinde yiyecek paketleriyle evden çıkmışlardı. İnsanı sarhoş eden güzel bir ilkbahar günü idi. Her şey güzel kokuyor, her şey mesut görünüyordu. Kuşlar, her zamankinden daha neşeli ötüyorlar, daha süratle uçuyorlardı. Güneşin altında uyumuş gibi görünen derenin tâ kenarında, söğütlerin gölgesinde, otların üstünde yemek yemişlerdi.

Hava ılıktı, usare kokuları ile dolu gibi idi. İnsan, onu âdeta zevkle içiyordu. Ah, o, ne güzel bir gündü.

Yemekten sonra Sandr, arka üstü uzanıp uyumuştu. Uyandıktan sonra "ömrümde bu kadar güzel uyuduğumu bilmiyorum!,, diyordu. Madam Sandr, Savalm koluna girerek nehir kenarında dolaşmaya gitmişti. Genç kadın, onun omuzuna yaslanıyor: "Sarhoşum dostum, tamamiyle sarhoşum,, diyordu.

Saval, ona bakıyor, için için sarsılıyor, sarardığım hissediyor, gözlerinin fazla bir şey ifade etmesinden, elinin titriyerek sırrım meydana çıkarmasından korkuyordu.

Genç kadın, büyük otlar ve su zambaklarından bir çelenk

yaparak başına geçirmiş, "Böyle hoşunuza gidiyor muyum?,, diye sormuştu.

Saval, cevap vermemişti. Çünkü söyliyecek söz bulamamıştı. Birdenbire ayaklarına kapanmamak için kendini zor zaptet-mişti. Genç kadın, memnun olmadığını gösteren bir kahkaha ile gülmüş: "Koca ahmak... İnsan hiç olmazsa bir şey söyler.,, demişti. Saval, bunun üzerine de tek bir kelime bulamadığı için ağlıyacak gibi olmuştu.

Bu hâtıralar şimdi onda, o günkü gibi canlı bir halde, uyanıyordu. Madam Sandr, acaba niçin ona:

"Koca ahmak... İnsan hiç olmazsa bir şey söyler!,, demişti? O gün onun ne rakik bir tavırla omuzuna yaslandığını hatırlıyordu.

Bir ağacın iğilmiş dalları altından geçerken, genç kadının kulağı hafifçe onun yanağına dokunmuştu.

Saval, onun mahsus yaptığım zannetmesinden ürkerek birdenbire geri çekilmişti.

Biraz sonra dönmek vakti gelmedi mi?,, dediği zaman genç kadın, ona garip bir nazarla bakmıştı.

Evet, bu bakış, çok başka türlü bir bakıştı.

Saval, o vakit buna dikkat etmemişti. Fakat, şimdi gayet

iyi hatırlıyordu.

— Nasıl isterseniz dostum... yoruldunuzsa dönelim.

O, cevap vermişti:

— Yorulduğum için değil. Fakat Sandr belki uyanmıştır

da.

Ganç kadın, omuzlarını silkerek cevap vermişti:

— Eğer kocamın uyanmasından korkuyorsanız pekâlâ...

Dönelim.

Madam Sandr, dönerken sükût etmiş ve koluna dayanmıştı. Niçin? Bu "niçin,, sualini o, kendine sormamıştı. Fakat şimdi, o zaman bir türlü anlıyamadığı, bir şeyler sezer gibi oluyordu.

Sakm bu kadın...?

Müsyü Saval kızardığım hissetti ve otuz yaş daha genç imiş de Madam Sandr'm: "Sizi seviyorum!,, dediğini işitmiş gibi perişan bir halde ayağa kalktı.

Bu, mümkün müydü? Kalbine giren bu şüphe onu tâzibedi-

yordu. Sahiden böyle bir şey vardı da o, farkında olmamış mıydı? Bu, nasıl mümkün olabilirdi?

Acaba bu kadın, kendisini sevmiş miydi? Acaba tâ yakınından böyle bir saadet geçmişti de, o, elini uzatıp tutamamış mıydı?

Müsyü Saval, kendi kendine:

— Bunu mutlaka anlamalıyım. Bu şüphe içinde yaşıya-mam... dedi. Çabucak giyinerek evinden çıktı: "Ben altmış iki yaşındayım... O, elli sekiz... Benim bunu ona sormamda hiçbir şey yok!,, diye düşünüyordu.

Kapıyı genç bir hizmetçi kaz açtı. Onun bu saatte geldiğini görünce şaşırdı:

— Siz misiniz Müsyü Saval?.. Bir kaza filân olmadı ya? Saval, cevap verdi:

— Hayır kızım... Hanımına haber ver... Onu hemen görmek istiyorum.

— Madamın biraz işi var da.. Kış için armut reçeli kaynatıyor... Hem daha giyinmedi de...

— Peki ama olamaz... Pek ehemmiyetli bir şey söyliyecek-miş, dersin...

Hizmetçi, gitti. Saval, asabi adımlarla salonda dolaşmaya başladı. Maamafih, bir tereddüt ve telâş

duyuyordu.

Bunu bir yemek tarifi sorar gibi soracaktı. Öyle ya, tam altmış iki yaşında idi.

Kapı açıldı. Madam Sandr içeri girdi: Şişman, yuvarlak, dolgun yanakla, bol kahkahalı bir kadındı.

Ellerini vücudundan uzak tutarak yürüyordu. Elbiselerinin kolları dirseklerine kadar sıvalı idi.

Bileklerine tatlılar yapışmıştı. Merak ile sordu:

— Neniz var, dostum? Hasta değilsiniz ya? Saval, cevap verdi:

— Hayır azizim... Size bir şey soracağım... Benim için çok ehemmiyetli bir mesele... Bana açık cevap vereceğinizi va'deder misiniz?

Madam Sandr gülümsedi:

— Daima açık konuşurum. Söyleyiniz.

— Peki... Ben, sizi gördüğüm günden itibaren sevmiştim... Bunu farketmiş miydiniz?

ihtiyar kadın, sesinde eski ahenkten bakiye kalan bir şeyle gülerek cevap verdi:

— Koca ahmak... Daha ük günden farkettim. Saval, titremeğe başladı.

— Biliyor muydunuz? O halde... Devam edemiyerek sustu. Madam Saval, sordu:

— O halde?

— O halde... O halde siz benim için ne düşünüyordunuz? Ne cevap verecektiniz?

İhtiyar kadın, daha hızla güldü.

Parmaklarının ucundan şurup damlaları akıyor, yere düşüyordu.

— Ben mi?... Fakat, siz bana bir şey sormadınız ki? Ben,

size ilân-ı aşk edecek değildim ya... Saval, ona doğru bir adım attı:

— Cevap veriniz bana... Sandrın otlar üzerinde uyuduğu, günü hatırlıyor musunuz?.. Hani sizinle Sen nehri kenarında gezinmiştik.

Saval, bekliyordu. İhtiyar kadın, artık gülmüyor ve onun gözlerine bakıyordu:

— Elbette... hatırlıyorum. Saval, titriyerek devam etti:

— Ben, o gün biraz daha... Biraz daha cesaret göstersey-dim ne yapacaktınız?

Madam Sandr, açık ve hafifçe müstehzi bir sesle cevap verdi:

— Mağlûbolacaktım dostum.

İhtiyar kadın, bunu söyledikten sonra, hemen arkasını çevirdi ve mutfağma geçti. Saval, büyük bir felâketten kurtuluyor-muş gibi sokağa fırladı.

Yağmurun altında serî adımlarla yürüyor, nereye gittiğini düşünmeden nehre doğru iniyordu. Sahile vardığı zaman, sağa döndü ve yoluna devam etti.

Bir sevk-a tabiîye itaat eder gibi uzun uzun yürüdü. Elbiseleri yağmurdan sırsıklam oluyor, şekli bozulan yumuşak şapkasının kenarlarından bozuk damlar gibi sular akıyordu. Müsyü Saval, yoluna devam etti. Otuz sene evvel, bir bahar günü ye-mek yedikleri çayırlığa kadar yürüdü.

Yapraklan dökülmüş ağaçların altına oturdu ve ağladıî...

S tCÎM

- Mopasan - dan

Godervil etrafındaki yollar; kadın, erkek akın akın kasabaya inen köylülerle dolu idi. O gün, kasabanın maydanında pazar kuruluyordu. Erkekler ağır ve meşakkatli toprak işleriyle uğraşmaktan çarpılmış uzun bacaklarının her hareketinde vücutlarını öne meylettirerek sakin adımlarla yürüyorlardı. Saban demirine basmaktan sağ omuzlan inip sol omuzları yükselmiş, orak biçerken sağlam bir vaziyet almak için bacaklarını ayırmaları niticesi olarak diz kapaklan iğrilmişti.

Yakalan ve bilekleri beyaz tireden bir küçük işleme ile süslü, cilalanmış gibi parlak ve ağır mavi gömlekleri kemikli gövdelerinin etrafında şişerek uçmağa hazır bir balon şekline giriyor, bu balonun yukansmdan bir başka iki kol, aşağısından iki bacak çıkıyordu.

Bazıları bir ipin ucunda bir inek, bir buzağı çekip götürüyorlardı.

Kanları, hayvanın arkasında, yapraklı bir ağaç dalı ile onun böğürlerini dürtüştürüp kamçılıyarak daha hızlı yürütmeğe çalışıyorlardı.

Bu kadınların kollarında geniş sepetler vardı. Sepetlerin içinden tavuk, yahut ördek baş]an çıkıyordu.

Onlar erkeklerinden daha canlı ve daha kısa artımlarla yürüyorlardı. Kuru ve dik vücutları yassı

göğüslerine iğnelenmiş dar ve küçük bir şal ile örtülü idi. Başlannda saçlarını sımsıkı bağlıyan bîr beyaz örtü, onun üstünde de bir serpuş vardı.

Sonra, zayıf bir atın çektiği bir araba geçiyordu. Arabanın ön sırasına yan yana oturmuş iki adam garip surette sarsılıyor, arka sırada oturan bir kadın, bu şiddetli sarsıntıyı hafifletmek için iki eli ile arabanın kenarlannı tutuyordu.

Godervil meydanında karmakanşık bir insan ve hayvan fca-

126

labalığı vardı. Öküz boynuzları, zengin köylülerin uzun tüylü* yüksek şapkaları, köylü kadınların rengârenk serpuşları bir kalabalığın üstünde dalgalanıyordu. İnceli, kalınlı birçok sesler mütemadi ve vahşi bir gürültü vücuda getiriyor, zaman zaman neşeli bir köylünün sağlam göğsünden kopan bir kahkaha,, yahut bir duvar kenarına bağlanmış bir ineğin uzun uzun böğürmesi bu gürültüye hâkim oluyordu. Bu meydanda keskin bir ahır, süt, gübre, saman ve ter kokusu toprak adamlarına mahsus o ekşi dayanılmaz insan ve hayvan havası vardı.

Bretoe köyünden gelen Metr Hoşkorn, Godervil'e henüz girmişti. Pazar meydanına doğru yürürken, yerde bir sicim parçası gördü. Bütün Normandiyalılar gibi tutumlu bir adam olan Metr Hoşkorn işe yanyacak bir şeyin yerde bırakılmasına razı olamazdı.

Romatizmadan muztarip bulunduğu için zahmetle iğilerek sicimi aldı. Bu ince ip parçasını büyük bir dikkatle sarmağa başlamıştı ki, saraç esnafından Metr Melanden'in, evinin kapısı eşiğinde, kendine baktığını gördü. Bir zaman evvel bir yular meselesinden dolayı araları açılmıştı. Sokağın çamuru içinden sicim parçası alırken düşmanı tarafından görülmek Metr Hoşkor-nun azametine dokundu.

Onu süratle gömleği altına, sonra pantolonunun cebine sakladı. Yerde bir şey arıyormuş da bulamıyormuş gibi bir zaman, etrafına bakındı. Sonra, başa önünde, vücudu romatizma ağrılarından öne iğilmiş, yoluna devam etti ve bitip tükenmek bilmiyen pazarlıkla sarsılan gürültücü ağır kalabalığın içine karıştı.

Köylüler, elleriyle inekleri yoklayıp muayene ediyorlar, aldatılmak korkusu ile perişan ve kararsız, -

mütemadiyen gidip geliyorlar, gözleri satıcının gözleri içinde, onun hilesini ve hayvanın kusurunu arıyarak bir türlü karar veremiyorlardı.

Köylü kadınlar, sepetlerini ayaklarının dibine koymuşlar, ayakları bağlı tavuklarını, ördeklerini yere sermişlerdi. Hayvan cıkların gözü korkudan dönmüş, ibikleri kıpkırmızı olmuştu.

Bu kadınlar, kuru bir tavır, hissiz bir çehre ile yapılan teklifleri dinliyerek ilk söyledikleri fiatta ısrar ediyorlar, yahut is-tenilen tenzilâta razı olarak ağır ağır uzaklaşan müşteriye bağı-rıyorlardı:

— Haydi öyle olsun Metr Antin... Gel bakalam...

Bir zaman sonra meydan, yavaş yavaş boşalmağa başladı. Kilisenin kulesinde öğle çanı çalınıyor, uzakta oturanlar lokantalara dağüıyorlardı.

Jordenin lokantası müşterilerle dolu, geniş avlusu da çamurdan sapsarı, şekilleri bozulmuş, kırılıp tamir edilmiş şekil şekil arabalarla dolu idi; Bunlardan bir kısmı oklarını, gökyüzüne açılmış kollar gibi, havaya kaldırıyorlar, bir kısmı öne doğru yatıyorlardı.

Civarın bütün kibar çiftçileri Metr Jorden'in lokantasında yemek yerlerdi.

Tabaklar, elma suyu sürahileri mütemadiyen dolup boşalıyordu.

Köylüler; işlerinden, alım satımlarından bahsediyorlar, yeni mahsule dair malûmat alıyorlardı.

Havalar; sebzeler için pek iyi gidiyordu ama, buğdaylar için biraz tatsızdı. Birdenbire lokantanın avlusunda bir trampet sesi işitildi. Birkaç lakayt müstesna olmak üzere, bütün müşteriler ayağa kalktı.

Ağızları dolu, ellerinde peşkirlerle kapaya, pencerelere koştular.

Tellâl, trampet çalmaya nihayet verdikten sonra, cümlelerini muntazam fasılalarla keserek bağırdı:

— Godervil ahalisine ve pazara gelen civar köylüler ahalisine malûm ola ki, bu sabah saat dokuzla on arasında Bozvil yolu

üzerinde siyah meşinden bir cüzdan içinde beş yüz frank ile birtakım iş

kâğıtları kaybedildi. Bulanın Belediye dairesine, yahut Metr Holbreke getirmesi rica olunur. Yirmi frank bahşiş vardır.,,

Tellâl, bunları söyledikten sonra yoluna devam etti.

Lokantada bu meseleden bahsedilmeğe başlandı ve Metr Holbrekin kaybettiği parayı bulup bulamaması ihtimalleri sayılıp döküldü.

Yemek bitti. Kahveler içildiği sırada kapıda bir jandarma çavuşu görüldü:

— Bretoe köyünden Metr Hoşkorn burada ma?

Masanın öbür ucunda oturan Metr Hoşkorn cevap verdi:

— Buradayım. *

— Metr Hoşkorn benimle beraber Belediye dairesine gelir misiniz? Reis, sizi görmek istiyor.

Köylü, şaşırdı. Filcamndaki kahveyi bir yudumda bitirdikten sonra ayağa kalktı. Beli sabahkinden daha ziyade bükülmüş olarak yürümeğe başladı. (Her ayağa kalkışta bilhassa ilk adımları atarken güçlük çekerdi).

Jandarmanın arkasından yürürken mütemadiyen buradayım, geliyorum, diyordu.

Belediye Reisi bir koltuğa oturmuş olduğu halde onu bekliyordu. Aynı zamanda kasabanın noteri idi.

İri, şişman, ağır bir adamdı. Tumturaklı söz söylemeğe merakı vardı.

— Metr Hoşkorn, bu sabah Metr Holbrek taraflından kaybedilen cüzdanı sizin Bozvil yolu üzerinde bulduğunuzu görmüşler.

Köylü, şaşkın şaşkm belediye reisinin yüzüne bakıyordu. Bu şüphe, sebebini bilmediği halde, onu korkutuyordu.

— Ben mi, ben mi bu cüzdanı buldum?

— Evet, siz.

— Namusum hakkı için ne gördüm, ne işittim.

— îyi ama, sizi görenler var?

— Beni mi görenler var, kim görmüş?

— Saraç Metr Melânden.

O vakit, ihtiyarın ayaklan suya değdi, hiddetinden kızara-

rak:

— Bu serseri beni görmüş ha! Benim yerden aldığım şey

hu sicim parçası idi.

Cebini karıştırarak sicimi çıkardı...

Fakat, noter, şüphe ile başını sallıyordu.

Metr Melânden itimat edilir bir adamdır... Bu sicim parçasını bir cüzdan zannetmesine ihtimal veremem.

Köylü, hiddetle elini kaldırdı, yere tükürerek kendini müdafaaya başladı:

— Ben, billahi hakikati söylüyorum... Dinim hakkı için böyle... Eğer yalan söylüyorsam...

v £*""

12»

— Hattâ cüzdanı aldıktan sonra belki başka para da düşmüştür diye uzun müddet çamurun içini aramışsınız...

ihtiyar adam, hiddetten, korkudan boğuluyordu:

— Bak şu yedikleri halta.. Bak şu yedikleri halta.. Namuslu adamı kirletmek için bak neler uydurmıuşlar... Olur şey mi?

İhtiyarın bu gayreti boşa gitti, söylediği şeylere inanılmadı.

Onu biraz sonra Metr Melânden ile yüzleştirdiler. Saraç, evvelki iddiasını onun karşısında da tekrar ve teyidetti. Tam bir saat biribirlerine küfrettiler, kendi talebi üzerine Metr Hoşkorn-nun üstünü

aradılar, bir şey bulamadılar. Belediye Reisi büyük bir tereddüt içindeydi. Mahkemeye müracaat edeceğini söyliye-rek ihtiyarı serbest bıraktı.

Havadis etrafa yayılmıştı. Metr Hoşkorn Belediye dairesinden çıktıktan sonra herkes ciddî, yahut müstehzi bir merakla ona sualler soruyor, maamafih, kimse kızmıyordu. İhtiyar köylü, sicim hikâyesini tekrar tekrar anlattı. İnanmıyorlar, gülüyorlardı.

iki adımda bir ya ahali, onun yolunu kesiyor, yahut da o, tanıdıklarının yolunu kesiyor; hikâyesini ve itirazlarını anlatıyor, içi dışına dönen ceplerini göstererek cüzdanı bulmadığını ispata çalışıyordu.

Her taraftan ona:

— Haydi oradan ihtiyar kurnaz! diyorlardı. O, sözüne inanılmamasma kızıyor, ateşleniyor, ne yapacağını bilemiyor ve mütemadiyen vakayı anlatıyordu. Akşam oldu. Köye dönmek vakti

geldi: Üç komşu ile yola düştü. Onlara sicimi bulduğu yeri gösterdi ve yol devam ettiği müddetçe yine hikâyesini anlattı.

Gece Breote köyünü kapı kapı dolaştı. Tâ ki, sicim vakasını duymıyan kalmasın. Fakat, ne çare ki, kimse ona inanmıyordu.

Adamcağız, o gece âdeta hasta oldu. Ertesi gün öğleden sonra saat bire doğru Maryüs Pemel isminde bir çiftlik yanaşması kaybolmuş cüzdanı Metr Holbreke iade ediyordu.

Bu adam, cüzdanı yol üzerinde bulduğunu iddia ediyordu. Fakat, okuması olmadığı için kime ait olduğunu anhyamamış ve eve götürerek çiftlik sahibine teslim etmişti.

Havadis etrafa yayıldı. Tabiî Metr Hoşkornun kulağına da geldi. Adamcağız, yeniden kapı kapı dolaşmağa ve bu netice ile tamamlanan hikâyesini tekrar anlatmağa bağladı:

— Bana asıl dokunan şey bir yalancılıktı, diyordu, bir yalan yüzünden zarara uğramak çok, çok fena...

Metr Hoşkorn bu vakayı bir türlü unutamıyordu. Onu sokaktan gelip geçen, meyhanede içki içen bildiklere, pazar günü kiliseden çıkanlara anlatıyordu. Hattâ, hiç tanımadığı insanları yoldan çevirerek sicim vakasından bahsediyordu. Şimdi gönlü rahattı. Fakat, bilmediği bir şey vardı ki, onu için için yiyip bitiriyordu. Hikâyeyi dinliyenler onunla eğlenir bir tavır alıyorlardı. Her halde, tamamiyle inanmış gibi görünmüyorlardı.

O, geçtikten sonra arkasından birtakım şeyler söylüyorlar zannediyordu. Vakanın ikinci haftası içinde bir salı günü sırf sicim hikâyesini anlatmak ihtiyacı ile Godervile gitti.

Yine kapısının önünde duran saraç Melânden onun geçtiğini görünce gülmeğe başladı. Niçin?

Pazar yerinde Kriketo çiftçilerinden birine yaklaşmıştı. Fa-ket çiftçi onun lâkırdısını bitirmesine meydan bırakmadı, elinin tersiyle onun karnına vurarak:

"Hay koca kurnaz,, dedi, sonra dönüp gitti.

Metr Hoşkorn arkasından bakakaldı. Endişesi gittikçe artıyordu. Niçin ona "koca kurnaz,, demişlerdi?

Jordenin lokantasında masa başında oturduğu vakit, tekrar vakayı anlatmağa başladı.

Manvilyeli bir at cambazı: — Haydi işine be ihtiyar şeytan... Senin sicim hikâyeni biliriz. .Hoşkorn kekeledi:

— Mademki cüzdanı buldular. Öteki devam etti:

— Bulur, biri götürür... Bunlar olağan işlerdir... Kam gördü, kim duydu?

İhtiyar köylü, boğuluyordu. Nihayet, anlamıştı. Onu bulunmuş cüzdanı bir arkadaşı, bir suç artağı

vasıtasiyle sahibine iade etmekle ittiham ediyorlardı.

ttiraz etmek istedi. Bütün masa halkı kahkaha, ile güldü. ZSa-
131

vallı adam, yemeğini bitiremeden sofradan kalktı ve ahalinin alayları arasmda dışarı çıktı.

Metr Hoşkorn hiddet ve hicabından boğularak evine döndü. Maamafih, bu hareket onun Normandiyalılara mahsus olan kurnazlığından umulmaz değildi. Hattâ, o, bununla muvaffakiyetli bir hile gibi iftihar da edebilecek bir tabiatte idi. Demek ki, malûm olan bu kurnazlığına nazaran onun kendisini temize çıkarması hemen hemen imkânsızdır. Bu şüphenin haksızlığı Metr Hoşkornu tâ

canevinden yaralıyordu. O vakit, hikâyeyi yeni baştan anlatmaya başladı. Vakayı her gün yeni ilâvelerle büyütüyor, yeni sebepler, daha kuvvetli tasavvur ettiği müdafaalar ve yeminler ilâve ediyordu. Zavallı adam, bütün boş zamanlarım yalnızlık saatlerini bunları hazırlamaya hasrediyor, sicim hikâyesinden başka bir şey akına girmiyordu. Onu dinliyenler arkasından :

— Bunlar boş sebepler!., diyorlardı.

Metr Hoşkorn, bunu hissediyor ve beyhude uğraşışlarla bitap düşüyordu. Günden güne eriyip haraboîmağa başlamıştı. Köyün zevzekleri sırf gülüp eğlenmek için ona bu sicim hikâyesini anlattırıyorlardı. Tıpkı muharebeden dönen askere muharabe vakalarını anlattırır gibi.

Temelinden sarsılan dimağı günden güne zayıflıyordu. Teşrinievvel nihayetine doğru yatağa düştü ve kânunusaninin ilk günlerinde öldü.

Can çekişme hezeyanları esnasında masumiyetini iddiaya çalışıyor:

— Bir sicim... Küçük bir sicim parçacığı işte belediye reisi efendi... diye tekrar ediyordu.

133

AF

- Leon Frapye - den

— Merak etmeyiniz.., İlâcımı şimdi içerim... Vakit çok geç... Hastahanede herkes uyuyor... Sade siz uyanıksınız... Ne iyi bir hastabakıcısınız madam... Benim için bu saatte uykunuzu, rahatınızı feda ediyorsunu... Yatağımın yanında oturuyorsunuz... Geceden, sessizlikten istifade etmek, sevgili kızımı

nasıl öldürdüğümü anlatmak istiyorum.

Sevgili (Lena) m, on beş yaşında iken çok güzel bir kızdı. Çamaşır ve ütü işlerine yardım etmek için onu şatodan istemişlerdi.

Bir türlü razı olmadım. Kimsesiz bir dul kadındım. Yalnızlıktan korkuyordum; evlâdımı dizimin dibinden ayırmak istemiyordum. Fakat, küçüğümün evde çok canı sıkılıyordu. Oturduğumuz hücra Britanya köyünde hiçbir eğlence yoktu. Kızım, tarlalarda çalışmaktan hoşlanmıyordu.

Hâsılı, on sekiz yaşma geldiği gaman, onu civarımızdaki plajda yaz mevsimini geçirmeğe gelen bir Parisli ailenin yanma hizmetçi verdim.

îlk zamanlarda bana muntazaman mektup yazıyor ve halinden memnun görünüyordu. Sonra, bir aralık mektupların arkası kesildi, merak ettim. Onu görmek için yakında Parise geleceğimi yazmağa mecbur oldum. (Lena) bana cevap verdi, ilk efendilerinden ayrıldığını, daha iyi bir yere kapılandığını

söylüyor: "Yalnız bir şey var anne. Senin beni görmeğe gelmen kat'iyyen doğru değil. Yeni hanımım biraz serbest ve hafifmeşrep bir kadındır. Anlaşılmaz halleri vardır, vesveselidir.,, diyordu.

(Lena) bu nevi evlerde hem çok yüksek bir aylık, hem de türlü türlü hediyeler ve bahşışlar verildiğini bana uzunuzadıya anlatıyordu. Ne çare, bu hale razı oldum: "Hayat günden güne güçleşiyor.. Varsın hanımı hafifmeşrep bir kadın olsun... Her

koyun kendi bacağından asılır... (Lena) bir parça para biriktirdikten sonra memleketine döner, iyi bir gençle evleiur,, diye dür şündüm.

Kızımın mektubunda söylediği şeyler meğer doğru değilmiş. Bunu daha yeni öğrendim.

(Lena) yi şık bir Paris çapkını baştan çıkarmış... Kızım hayli zamandan beri onun kapatması imiş...

Bir de çocuğu dünyaya gelmiş.. Benim Parise gitmemi istemeyişinin sebebi bu imiş... O, artık hizmetçi değil, bir ev hanımı imiş...

Jüli ismindeki hizmetçisini gördüm. Doğrusu çok fedakâr ve namuslu bir kız... Maamafih, yüzü gayet çirkin...

Aradan birçok aylar geçti. Benim yine hiçbir şeyden haberim yoktu. Tâ ki çocuğum romatizma ile karışarak bir beyin hastalığına tutulup ölüm yatağına düşünceye kadar...

Yavrum, öleceğim anlayınca Jüliye demiş ki:

— Mutlaka annemi görmek istiyorum. Fakat, onun hakiki vaziyetimi öğrenmesini istemem.. Beni hizmetçi zannediyor... Yine öyle zannetmesi lâzım... Sen, benim yeni elbiselerimden birini giyer, kendini ona ev sahibi diye takdim edersin... Benim de senin hizmetçin olduğumu söylersin... Sandık odasında bana bir yatak yap...

Doktor, benim gelmemden çok endişe ediyormuş, adamcağızın hakkı da varmış ya.

— Küçük bir çarpıntı, ehemmiyetsiz bir üzüntü onu öldürebilir, diyormuş.

Fakat, evdekiler (Lena) nm ısrarına mukavemet edememiş-lar...

Doktor, Jüliye demiş ki:

— Bu arzuyu yerine getirsek bir türlü, getirmesek bir türlü... Her iki halde de üzülecek.. Maamafih, hanımınıza itaat ediniz matmazel Jülî... Söylediği gibi onun elbiselerinden birini giyer, annesi burada bulunduğu müddetçe ev sahibi rolü oynarsınız. Filhakika, ihtiyar köylü kadının kızma sitem etmese büe5 her halde teessür ve hiddetim gizliyememesi pek mümkündür... Aksi halde felâket muhakkaktır.

Hammmızm annesine benim

taraf undan tembih de edersiniz.. Hastanın yanında çok durmasın ve mümkün olduğu kadar az konuşsun...

Fakat, ne yazak ki, Allahın takdirine tedbir ile karşı durula-mıyor.

Telgrafı alınca hemen Parise koştum. Hizmetçi Jüli, beni arkasında dantelâh bir elbise ile kabul etti.

Doktorların emirlerini anlattı. Hastanın yanında uzun müddet kahnmıyacak, çok ko-nuşulmıyacak.

Bu sözlere doğrusu pek inanmadım. Bu acayip kıyafetli kadını gözüm tutmadı. "Kızımla uzun müddet konuşmamı istemiyor. Besbelli dedikodu yapmamızdan, (Lena) nın bana kendi hakkında fena şeyler söylemesinden korkuyor.,, diye düşündüm. Yavrum, hakikaten çok muztaripti, söz söyliyemiyor, yalnız ba-şiyle, gözleriyle işaretler ediyordu. Dört sene evvel çiçek gibi taze olan güzel yüzü

zayıflamış, âdeta ihtiyar olmuştu. O vakit evlâtlarımızı kollarımızdan söküp alan, onları bu hale getiren Parise karşı içimde büyük bir isyan uyandı.

Yatağın yanına çömeldim. Kalbimdeki isyanı bir türlü boğamıyor, acı acı söyleniyordum. Bana öyle geliyordu ki, bu şehirdeki hayatın ve insanların aleyhinde bulunmak, yavrucuğumun da hoşuna gidecek.

Sesim âdeta hiddetten ıslık çalıyordu. "Talihsiz yavrum... Sen, böyle çirkin, ahlâksız bir kadına hizmetçi mi olacaktın? Senin hastalanmana o, sebeboldu... Kim büir onun arzularım yerine getirmek için ne kadar yoruluyordun? Kim bilir izzet-i nefsin ne kadar yaralandı... Onun kıyafetine, çehresine şöyle bir baktım... Arkasındaki paçavralara kim bilir ne para gitmiştir? Ne ayıp yarabbi!.. Ahlâksızlığı

yüzünden akıyor... Böyle bir yüzsüz mahlûk için ne söylense az... Onun allı pullu elbiselerinden iğrendim.. Bu kadına parmağımın ucunu bile dokundurmak istemem.,.

Çocuğumu teselli ediyorum zanniyle acı acı söylenmeğe devam ediyor, bu ahlâksaz namus satıcılarını yerin dibine sokuyordum.

Istırap, zihnin köşe, bucağını karıştırıyor, orada ne kadar unutulup kalmış acı kelimeler varsa bulup çıkartıyor... Nasıl ki,

cenazemiz olduğu vakit de bir dolap kösesinden matem elbiseleri bulup çıkarırız...

Heyhat! Biz köylüler çok mahduduz. Sade ve açık bazı ahlâk kaidelerimiz vardır kî, onların hududundan bir türlü çıkamayız. Onun için başka insanlar hakkındaki hükümlerimiz daima şiddetlidir.

Müsamahadan anlamayız.

Elli sene toprakla uğraştım. Meşakkatli ve neşesiz bir ömür sürdüm. Böyle bir insan, böyle şeyleri nasıl hoş görebilir, nasıl anlar?

Çeküen sefalet, kalbi kin ile doldurmuştur. Artık ne gözün görmeğe, ne kulağın işitmeğe kudreti kalmamıştır. Siyah eski elbiseli, buruşuk ve soljgun yüzlü bir köy kadını başka bir dünyanın insanadır.

Onun haşin dimağı hiçbir şey anlıyamaz; mazur göremez.

Benim böyle acı acı söylenmemden (Lena) nın ne kadar ıstırap çektiğini tahmin edersiniz.

Kızımın ümitsizlikle, dehşetle büyüyen ve odanın bir noktasına dikilip kalan gözlerine dikkat etmiyor, hâlâ söylüyordum:

— Sen, söz söyleme... Sonra başındaki ağrılar artar... Artık hiçbir şeye üzülmemelisin... Yarından tezi yok, bohçam bağlarız; bu namussuz evden çıkıp gideriz.

Kızımın yüzü anlaşılmaz ıstıraplarla takallûs ediyordu. Bu, kâfi değilmiş gibi, başka bir şey de söyledim:

— Karakola gideceğim... Bu evin adresini verip şikâyet edeceğim, dedim.

Yavrum, şüphesiz af istemek için ellerini kaldırıyordu. Ben, bu elleri tutup okşuyor, bu doğru yoldan çıkmış serseri mahlűklar hakkındaki lanetlerime, korkunç bir hiddet ve istihza ile, devam ediyordum.

Bu dakikada duyduğum derin iğrenme hissini, bütün vücudumu titreten nefret ve isyanları öyle kuvvetle anlatıyordum ki...

Bir aralık sıkı sıkı kapı çalındı.

Jülinin eczahaneye indiğini bilmiyordum. Kapıya koştum. Temiz elbiseli, nazik bir erkek gelmişti.

Elinde tahminen üç yaşlarında bir çoeuk vardı. Anlaşılmaz bir hayret ve ihtiyat; söz söylemesine mâni oluyor gibi idi.

K~ «T «er

— Ben geldim... Bir mektup aldım da... Ben, sert bir sesle cevap verdim:

— Hanımı görmeğe geliyorsunuz değil mi? Sokağa çıktı.. Zile o kadar kuvvetle basmamalı idiniz...

Hasta var... Ben an-nesiyim... Gürültü olmamalı...

Bunları söylerken çocuğa bakıyor: "Bu küçüğü acaba nerede gördüm?,, diye düşünüyordum.

Anladınız değil mi? Çocuk benim torunum, erkek de onun babası idi... Kızım, ölmeden evvel evlâdını

ve onu görmek istemiş olacaktı. Fakat, ben, onları hemen hemen koğdum. (Lena) ıstırap içinde onları

bekliyor, ateşten ve yeisten ölüyordu. Ben, kızımı büsbütün katletmek için bir şey daha yaptım, bir erkekle bir çocuğun geldiğini söyledim!

Bu son darbe, yavrucağımı bitirdi. Hasta başını elleri arasında sıkarak feryadediyor, şiddetli hıçkırıklarla tıkanıyordu. Pek az sonra halet-i nezi ihtilâçları başladı.

Bedbaht Jüli, eczahaneden gelmişti. Deli gibi onu çağırdım:

— Gel sefil kadın... Gel bak yaptığını sşör.. Seni de senin gibileri de Allah kahretsin.

Jüli, sapsarı idi. Şaşkın şaşkın:

— Ah, yarabbi!.. dedi.

Sonra süratle arkasındaki dantelâlı elbiseyi çıkardı ve her günkü hizmetçi elbisesiyle, beyaz prostelâsı ile yatağın kenanna diz üstü düştü.

(Lena) nm sarkan elini öperek:

— Hanımım... Hanımım., diye hıçkırıyordu.

Teşekkür ederim hastabakıcı hanım... Bacımı içerim... Fakat, müsaade ediniz daha bir parça söyliyeceğim var:

Kızımı gömdük. Apartmanı hükümet adamları tarafından kilitlenip mühürlendi. Artık onun evine dönemezdim. Trene binip köyüme dönmekten başka yapılacak iş kalmıyordu. Saat beşe gelmişti.

Ortalık kararlıyordu.

İstasyona doğru yürümeğe başladım. Zihnim bomboştu. Gözlerimde dökülecek bir damla yaş

kalmamıştı.

Fakat, istasyonun önüne geldiğim zaman bende bir fikir.

¦ n

daha doğrusu bir his doğdu. Böyle derhal bu şehirden çıkıp gidemezdim... Bu, mümkün değildi.

Anlıyorsunuz ya madam... Evet, Paristen çıkmadan evvel mutlaka yapılması lâzım gelen bir işim vardı.. Bu işin ne olduğunu bilmiyordum... Fakat, onu bitirmeden gitmemek lâzım geldiğim gayet iyi anlıyordum...

Büyük Parisin aydınlık gecesinde saatlerce bekliyordum..

Birdenbire kalabalığın içinde uygunsuz kadınlara tefrik etmeğe başladım. Bir an evvel böyle bir şeye kadir değildim... Fakat şimdi büyük bulvarlara dağılmış olan bu biçareleri görür görmez tanıyordum...

Aralarında çok süslü ve güzel olanlar çok süslü olanlar da vardı. Sonra, ismini hatırlamadığım bir sokağa saptım. Burada saçları, başları darmadağınık, âdi kıyafetli biçareler dolaşıyordu. Bu sokakta bir zaman yürüdüm. Nihayet, sokak kadınlarının en çirkinlerinden biri beni cezbetti. Arkasındaki elbise parça parça idi. Fazla olarak da sarhoştu. Yanmda durarak yüzüne baktım. Kadın, bana fena fena kelimelerle küfretmeğe başladı. Bilhassa bağımdaki - o ihtiyar köylü kadınlara haşin bir manzara veren - siyah, örtü onu hiddetten kudurtu-yordıu...

Ben, yavaş yavaş ona yaklaşıyordum. Fena bir fikrim var zannetti, dizlerime doğru bir tekme savurdu.

Fakat çok sarhoş olduğu için muvazenesini kaybetti; az kalsın düşüyordu. Hemen yakaladım; kollarımın arasına çektim. İhtiyar vücudumda kalan bütün kuvvetle, zebun ruhumda kalan bütün merhamet, şefkat ve muhabbetle onu öptüm ve ondam af istedim; helâllik diledim.

Kadın, bir şey söylemedi Bir kapı kenarına çekildi; duvarın içine girmek istiyor gibi bir hareket yaptı.

Artık yapılacak işim kalmamıştı. Köyüme dönebilirdim...

bib gönül oyunu

- Leon Frapye - de»

Lüsil dö Mitriyel yirmi beş yaşında güzel bir kadındı. Muntazam hatlı, esmer, solgun bir yüzü, necip ve düşünceli bir tebessümü vardı.

Zarif, malûmatlı ve iyi kalbli idi. Lüsil, feminist geçinirdi. Maamafih, bu, boş bir iddia değildi. Çünkü

öteki kadınlara karşı ^ok iyi hisleri vardı.

İlâhlara mahsus ihtişam ve vakarını hiçbir zaman terketmemekle beraber en zavallı mahlûklara eş, akran muamelesi ederdi.

Bu harekette biraz yapmacık kokusu olduğu, genç kadının bu tezat vasıtasiyle gizli bir sanat zevkim tatmin ettiği gerçi inkâr edilemezdi

Maamafih, ne olursa olsun Lüsilin bu hali çok takdire lâyık ve güzeldi.

Metîn bir seciyesi vardı. Ahlâksız bir adam olan kocasından ayrıldıktan sonra gönül oyunlarının bütün şekillerine, hattâ en zararsız ve namuskârane olanlarına karşı hissiz kalmaya ahdetmişti.

Bu karar, onun erkek arkadaşlarım müteessir etmişti, Onlar, bunu erkek kıymetine, erkek izzet-i nefsine karşı bir istihfaf, bir meydan okuma telâkki etmişlerdi.

Erkekler, ona dedüer ki: "Mademki bize karşı bir iddiaya girişiyorsunuz... O halde müsaade ediniz de biz, size kendi vasıtalarımızla hücum edelim. Siz de bildiğiniz gibi kendinizi müdafaa edniz. Bu oyun neticesindedir ki, iddianızda ne dereceye kadar haklı olduğunuz anlaşılır. Bu teklifimizi reddetmek mantıksız bir hareket olur. Zaten sizden istiyeceğimiz şey bir parça kur .yapmamıza müsaade etmenizden ibaret.,,

Lüsil dö Mitriyel, cesur bir sükûnetle cevap verdi:

ıs»

— Pekâlâ... Cebir ve şiddet müstesna olmak üzere, her şeye müsaade ediyorum "kuvvetli cins,, denilen erkeğe karşı "teshir edilmez,, ismi verilecek bir yeni kadın tipi meydana koymak istiyorum.

Hayat ve edebiyat, hassasiyetin bilhassa kadına ve kadınlığa ait olan kısmını çok fazla suiistimal etti.

Ben, bütün insanlar için müşterek olan iyiliği muhafaza edeceğim. Fakat, kuvvetle iddia ediyorum ki, bana hücum edenlerin hiçbiri beni o anane hükmünü alan aşk ve anabk heyecanlan vasıtasiyle mağlûbedemiyecek.,,

Filhakika, Lüsil, iki sene mukavemet etti. Bu müddet zarfında muhacimlerin bütün hileleri ve perestişleri tesirsiz kaldı.

Bir gün meşhur bir ressamın atelyesine Jor j Randiyo isminde bir romancı getirdiler. Atelyede kalabalık bir sosyete de vardı. Lüsilin bulunduğu bu sosyetede romancı, hiç kimseyi tanımıyordu.

Zaten orada kimse kimseye takdim edilmiyordu. Ev sahibine sade romancının ismini söylemişlerdi.

Jorj Randiyo ismini işitenlerden biri hemen atıldı:

— Siz bir ruh mütehassısısınız. Genç ve güzel bir kadın hakkındaki mütaleanızı istiyeceğiz. Madam Lüsil dö Mitriyel namında bir kadın var ki, "kuvvetli cins,, e karsa tamamiyle hissiz kalabileceğini iddia ediyor.

Randiyo, bu sözleri merak ve alâka ile dinledi, ve bahsedilen kadm hakkında tafsilât sormaya başladı. Vaka, çok eğlenceli bir şekil alıyordu. Lüsilin karakterini tasvir ettiler. Herkes, bir şey söyledi.

Hattâ Lüsil bile lâkırdıya karıştı.

— Müessir güzelliğinde hem insani, hem ilâhî bir şey var. irice vücutludur. En dar kürkler içinde bile kolaylıkla hareket eden mükemmel ve canlı bir vücudu var, Kaş ve saçlarmdaki keskin siyahlık, ipek gibi nazik cildindeki donukluk ona haşin bir kadın hali verir; fakat, derin gözlerinin ve sevimli ağzının okşayıcı füsunu bu çehredeki ifadeyi tatlılaştınr. Çok ince ve zariftir ve yeri geldikçe bu zarafeti göstermekten çekinmez...,. Romancı, bu sözelri dinledikten sonra dedi ki: 146 U

— Bu tasvire göre sizin Lüsiliniz tam mânasiyle kadın, yani his oyunlarına kapılmağa en müsait bir mahlûk...

— İddianızı fiilen ispata hazır masınız? Randiyo, meydan okuyan bir tavırla:

— Elbette, dedi, beni kendini beğenmiş bir adam zannetmeyiniz... Esasen bu kadını maddi güzellik vasıtasiyle mağlûbeî-mek iddiasında değilim... Sizin hissiz zannettiğiniz Lüsili ben tehyicetmeğe muktedirim... Aramızdan biri beni ona takdim etmek tenezzülünde bulunursa...

— Başınızı arkaya çeviriniz ve selâmlayınız...

Takdim râsimesi bitmişti. Randiyo, şaşırdı ve atelyede bir kahkahadır koptu.

Lüsil, romancıya kahkahalarla gülüyordu. Esasen bu gibi gönül müsabakalarında hasma tahrik için bundan daha müthiş bir usul tasavvur edilemez.

Maamafih, Randiyo çabucak kendini toplamıştı. Otuzunu henüz geçmiş şık bir gençti. Zahirî cazibesi pek azdı. Fakat, muammalı ve biraz muztarip bir yüzü vardı.

İddiasındaki kabalığı mümkün mertebe gidermek için hürmetkar bir tebessümle Lüsile dedi ki:

— Madam, iki aya kadar kadınlık hissini vasıta ederek sizden bir buse alacağıma dair bahse girişiyorum.

Lüsil ile romancı arasındaki mücadele; mükâlemeler, mektuplar, ziyaretler vasitasiyîe basit bir şekilde başladı.

Bir öğle sonu idi. Lüsil, romancının davetini kabul ederek onun evine misafir gitmişti. Randiyo, salonunun kapısını kilitledi, anahtarını cebine koydu ve asma saati gösterdi:

— Eğer buradan çıkmak istiyorsanız bana bir saate kadar bir buse vereceksiniz.

Romancı, bir kanapeye oturdu. Arkasını açık pencereye döndü ve tembel, mütehayyü bir tavırla sigara içmeğe başladı. * 'Lüsil, alay etti:

— Size şimdiye kadar on beş dakikadan fazla devam eden bir mülakat vermedim... Siz, bu müddeti dört misline çıkararak

sabırsızlık vasıtasiyle mi beni mağlûbetmek istiyorsunz?. Ne garip bir hesap... Her halde bugün de partiyi kazanamayacaksınız...

Genç kadın, salon eşyasımn arasında kelebek gibi dolaşıyor, biblolar, kitaplar ve resimlerin yerini değiştiriyordu.

Birdenbire avludan bir çocuk kahkahası, o sinirleri sarsan yırtıcı kahkahalardan biri geldi.

Lüsil, pencereden baktı:

— Müsyü Randiyo, dedi, komşularınızın kızı galiba yalnız kalmış... pencere kanadlanndan birini oynatarak güneş ışıklarım oynatmakla eğleniyor, yanında da yüksek bir iskemle var... Bir kere bakınız... Çok tehlikeli bir vaziyet...

— Aziz madam... Mademki yerimden kalkmamı istiyorsunuz. Ben de büsbütün yerime çivileniyorum.

Bu, benim oyunumun ica-batındandır .

Lüsil, büyük bir heyecanla devam etti:

— Ah, yarabbi!.. Korktuğum başıma geldi. Çocuk iskemlenin üstüne çıkıyor. Artık oyun, falan kalmadı. Rica ederim kapıyı açınız... Eğer pencereden kendimi gösterecek olursam çocuk, belki daha ziyade iğilir ve düşer... Eğer gidip kapılanın çalarsam geri döner ve iskemleden iner... Çabuk Müsyü Randiyo, anahtarı veriniz.

— Oyunda her vasıtaya başvurulmak caizdir. Ya bir buse verirsiniz, yahut da saat bitinceye kadar burada kapalı kalırsınız.

Lüsil, yalvarmaya başladı:

— Rica ederim... Bu çocuğa yardım etmek lâzım.. Belinden yukarısı pencerenin kenarından sarkıyor... Şimdi düşecek. Yalvarırım size.:. Bana müsaade ediniz.

— Bir buse vermeyince nafile!.. Genç kadın, bu defa kızdı:

— Şu halde, siz bir alçak, bir katil, bir canavarsınız... Hâlâ da aldırış etmiyor. Peki, öyle olsun... Sizi öpeceğim. Fakat, feunun bir ısırıştan farkı yok... Hem de bunu saymam... Aç&uz, açınız..

Lüsü, süratle salondan fırladı. Bereket versin komşuların

142

kapısı açıktı. Yavaşça içeri girdi ve bir dişi kaplan hamlesiyle sıçnyarak çoouğu yakaladı, sandalyenin üstünden indirdi ve tiU riyen pençeleri arasında sıkarak götürdü.

Onun arkasından gelen romancı, bir kahkaha kopardı ve kaçtı. Lüsil, birdenbire şaşırdı. Zavallı kadın, pencereden boşluğa düşecek çocuk hilesine mağlûbolmuştu.

Pencerenin dışında açık mavi ipekten bir file vardı ki, uzaktan görülmüyor ve her türlü tehlikenin önünü alıyordu. Sonra, çocuk, sandalyeye çıkıp pencereden sarkma komedyasını romancı ile beraber birçok defalar prova ettiğini söylüyordu.

Lüsil, hiddetle Randiyonun salonuna döndü ve kapının eşiğinde durdu.

Romancı, kanapesine yan uzanmış, yüzünü kapıya çevirmiş, düşünüyordu.

Genç kadın: — Düşündüğünüz hile pek öyle kurnazca bir şey değil; dedi, her halde mızıkçılık ettiniz.

Siz, oyunu kazanamadınız.. Hareketinizi doğru bulmadım. Sizinle alâkamı kesiyorum... Bir daha sizi görmiyeceğim...

Randiyo, istiğrak halindeydi, neşeli bir sesle: — Hayır, kazandım, dedi, hem de gayet haklı olarak...

Siz, bana kadınlık hissinizin ilhamı ile bir buse verdiniz... Bu, öyle kör bir hassasiyet hamlesiydi M, benim pek kaba olan hilemi keşfetmediniz... Filhakika, sizi kilit altına alışıma başka ne sebep olabilirdi? Sizin yeni bir kadın çeşidi olmadığınızı ispat ettim. Evet, siz sade ve çok takdire lâyık bir kadınsınız.. Büyük bir saffetle hemcinslerinize iftira ediyorsunuz: "Bende his yok; kalbimin hiçbir teli titremiyor!,, diyordunuz... Ah, zavallı kadın!.. Zavallı feci ve muztarip mahlûk!.. En yükseğinden, en düşkününe kadar bütün hemcinslerinizin ayna noktada, aynı şekilde sendeleyip düşmesi ezelden mukadderdi.. Ben, mızıkçılık etmedim.. Busenizi mübadele şeklinde vermeniz, sizi öteki kadınlara daha ziyade benzetti... Eğer bedahete karşı mağlûbolmadığmızı iddia eder, mızıkçılığa kalkışırsanız, bu sefer de bu cihetten hemcinslerinize benzemiş olacaksınız... Sizi artık görmiyecek miyim'

Varsın öyle olsun... Fakat, bu hareketiniz, beni sizin en güzel köşenizi görmüş, ruhunuzu, cinsinizin sesini işitmiş olmaktan me-
X4S'

nedemiyecek. Bırakınız saadetten ağhyayım... Kadının- her zamanda ve her yerde - iradesinin isyanlarına, kelimelerinin inkârlarına rağmen - kalbinden kopup gelen ebedî iyilik sesini işittiğim için sevineyim... Uuvi iylik ki, dünyada her şeyden büyük ve her şeyden kuvvetlidir.

Romancı, hem gülüyor, hem ağlıyor, rikkatten, sevinçten sarhoş oluyordu.

Bu kadar çılgın bir zafer şenliğine hiçbir mağlûp tahammül edemezdi. Genç kadm da çılgın bir hiddetle Randiyonun üstüne atılarak onu küçük, asabi elleriyle yumruklamağa ve bağırmağa başladı:

— Yalancı, hilekâr, dessas...

Randiyo, evvelâ teessür göstermemek istemişti; fakat, yumruklar gittikçe sıklaşıyordu. O vakit, genç

adam, onu bileklerinden yakaladı. Lüsil, göğsünü geri çekti. Gözleri süzülmüş, hiçbir mukavemet teşebbüsünde bulunmadan: "Hayır, hayır!,, diyordu, size çok yalvarırım... Artık yapmam... Bırakın beni!,,

O vakit, Randiyonun, Lüsilin acı acı şikâyet ettiği affedilmez hırsızlığa, asıl büyük hırsızlığa, diğer bîr büyük hırsızlık ilâve etmesi

lâzım geldi.

SON